

▲ KÜRD xalqı mübariz və qəhrəman xalqdır.

Heydər Əliyev

DIPLOMAT

№ 15 (479) 17 - 23 Aprel, Nisan sal. il 2022
Ji meha şubatê sala 2003-a tê weşandin

Həftəlik İctimai-siyasi qəzet
Rojnama heftename civakî û siyasî

Qiyməti: 40 qəpik
Hêjaye:

Səh. 2

Azərbaycan və Qırğızıstan prezidentləri mətbuata bəyanatlarla çıxış ediblər

Səh. 10

Nêçîrvan Barzanî: Em dê hewl bidin tevahiya Ezidiyên hatine revandin rizgar bikin

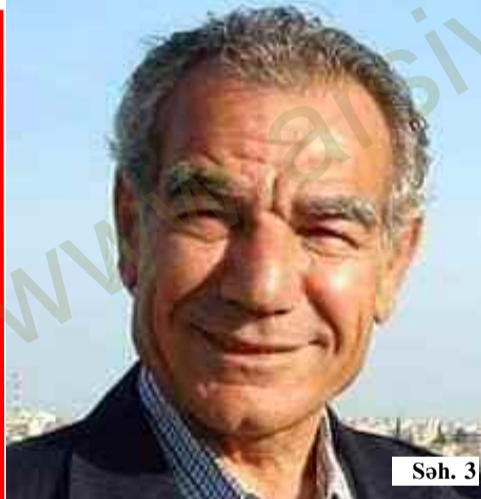
Səh. 5

QƏDİM DÜNYA FİLOSOOF VƏ COĞRAFŞÜNAŞLARI, KARDUXİLƏRİN İNDİKİ KÜRD XALQININ BABALARI OLDUĞUNU İSBAT EDİRLƏR

Səh. 9

Xalid Begê Cibrî û rêxistina Azadiyê

Səh. 3

Mîr Miqdad Medhet Bedirxan û Rojnameya Kurdistan

Səh. 18

Brüsseldə istəyimizə tam nail olduq

Səh. 10

Serokwezîr Barzanî û Borîs Johnson civiyan

Qoy heç kim türkman xalqını öz mənafeyinə qurban etməsin

Səh. 4

Em Xalid Begê Cibrî, Yusuf Zîya Beg û hevalên wan bigiramî bibîrtînin

Səh. 12

Kürdlər və Kürdüstan

Səh. 8

Kürt ve Kürdüstan tarixinin kaynakları

Səh. 13

1905-06-cı illərdə erməni-müsəlman davasında kürd xalqının rolu

Səh. 7

Анфаль, курдский Холокост

Səh. 18

Səh. 11

Derbarê Semra Guzel de biryara girtinê hat dayîn

12

Dewleta Tirk dema neyê guhertin, demokrasi ava nabe û pirsgirêke Kurd-Kurdistanê çareser nabe..

Səh. 11

Demirtaş: Ocalan got dixwazim berî ku bimirim dawî li vî karî binim

Səh. 8

Tatyana Fyodorovna Aristova – Rusiyanın yegane kürdşünas-etnoqrafı və dünya şöhrətli alimi

Azərbaycan və Qırğızıstan prezidentləri mətbuata bəyanatlarla çıxış ediblər

Aprelin 20-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarov mətbuata bəyanatlarla çıxış ediblər.

Əvvəlcə Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev bəyanatla çıxış etdi.

Prezident İlham Əliyevin bəyanatı

-Hörmətli cənab Prezident, hörmətli qonaqlar.

Cənab Prezident, Sizi Azərbaycanda bir daha səmimi qəlbənd salamlayıram. Şadam ki, Siz mənim dəvətimi qəbul edib ölkəmizə rəsmi səfərə gəlmisiniz. Biz Sizinlə ötən ilin sonunda görüşmüşük. Bizim ilk görüşümüzə mən Sizi Azərbaycana səfərə dəvət etdim. Şadam ki, qısa vaxtdan sonra, - heç 6 ay keçməmiş, - Siz Azərbaycana gəlmisiniz. Biz buna dostluğumuzun və qardaşlıq münasibətlərimizin əlaməti kimi baxırıq. Bu gün Qırğızıstan Prezidentinin Azərbaycana rəsmi səfəri çərçivəsində biz ikitərəfli qarşılıqlı fəaliyyətin geniş spektrini gözdən keçirdik, əməkdaşlığımızın gündəliyindəki məsələlərə ətraflı nəzər saldıq. Həm təkbətək görüşdə, həm də nümayəndə heyətlərinin iştirakı ilə keçirilən görüşdə münasibətlərimizi intensivləşdirmək əzmində olduğumuzu bildirdik. Biz dost və qardaş dövlətlərik. Bu gün bizim münasibətlərimiz keyfiyyətə yeni səviyyəyə çatıb. On sənəd imzalanıb, mən onların arasında ikisini - Strateji Tərəfdaşlıq haqqında Bəyannaməni və Dövlətlərarası Şuranın yaradılması haqqında Memorandumu xüsusi vurğulamaq istədim. Hər iki sənəd bizim münasibətlərin xarakterini və formasını əsasən qabaqcadan

müəyyən edəcək. Strateji tərəfdaşlıq qarşılıqlı fəaliyyətin yüksək səviyyəsidir və bizi məhz strateji xarakterli əməkdaşlığa kökləyir. Biz Dövlətlərarası Şura çərçivəsində həm ikitərəfli gündəliyə aid məsələləri, həm də regional və beynəlxalq problemləri daha effektiv və fəal surətdə müntəzəm müzakirə edəcəyik.

Beynəlxalq sahəyə gəlinə, deməliyəm ki, Qırğızıstan və Azərbaycan bütün beynəlxalq təşkilatlarda ənənəvi olaraq həmişə bir-birini dəstəkləyir. Biz Qoşulmama Hərəkatında Azərbaycanın sədrliyi müddətinin uzadılmasında Qırğızıstanın dəstəyinə görə minnətdarıq. Biz BMT, ATƏT, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı, Türk Dövlətləri Təşkilatı, ECO çərçivəsində həmişə bir-birimizi dəstəkləyirik.

Ticari-iqtisadi sahəyə gəlinə, bu gün bu məsələyə xüsusi diqqət yetirildi. Çünki əlbəttə, Prezidentlə fikir mübadiləsi apardıq ki, əmtəə dövriyyəsinin mövcud səviyyəsi bizi qane edə bilməz. Fikrimcə, nümayəndə heyətlə-

rinin üzvlərinə verilən tapşırıqlar qarşılıqlı ticarətin həcmi qısa müddət ərzində artırmağa imkan verəcək.

Bu gün nəqliyyat infrastrukturunu və Şərq-Qərb nəqliyyat dəhlizinin daha səmərəli fəaliyyət göstərməsi üçün söylərimizi necə birləşdirməklə bağlı məsələlər ətraflı müzakirə olundu. Azərbaycanda yüklərin bütün istiqamətlərə - həm Şimala, həm Cənuba, həm də Qərbbə göndərilməsinə imkan verən müasir nəqliyyat infrastrukturunu yaradılıb. Əlbəttə, bu imkanlar, bizim liman infrastrukturunun imkanları qırğız qardaşlarımızın sərəncamındadır.

Bu gün biz Qırğızıstanın investisiya imkanları barədə də ətraflı danışdıq. Bildiyimiz kimi, Qırğızıstan Prezidenti enerji infrastrukturunu məsələləri ilə çox fəal məşğul olur. Fikrimcə, Qırğızıstan iqtisadiyyatının bu sektoru Azərbaycan şirkətlərinə maraqlı olardı. Bizim şirkətlərimizin müasir enerji müəssisələrinin, elektrik stansiyalarının, o cümlədən istilik elektrik stansiyalarının yaradılmasında müəyyən təcrübəsi

var. Fikrimcə, burada səylərin birləşdirilməsinə və Azərbaycanın investisiya potensialına çox ehtiyac olardı.

Mən əminəm ki, bu və digər məsələlər bu gün cənab Prezidentin Azərbaycanın aparıcı şirkətləri ilə görüşü zamanı daha ətraflı müzakirə ediləcək. Dediym kimi, Azərbaycan şirkətlərinin bu görüşə çox böyük marağı var. Bu, məhz onunla bağlıdır ki, Qırğızıstan Prezidentinin rəhbərliyi ilə həm xarici investisiyaların cəlb edilməsi, həm də əlverişli investisiya şəraitinin yaradılması üçün çox mükəmməl investisiya siyasəti həyata keçirilir. Bu, əlbəttə ki, Qırğızıstan Prezidentinin nəzərdə tutduğu bütün planların qısa müddət ərzində yerinə yetirilməsinə imkan verəcək.

Biz, əlbəttə, ticari-iqtisadi münasibətlər məsələləri ilə yanaşı, kənd təsərrüfatı ilə bağlı məsələləri də müzakirə etdik. Burada müvafiq nazirlərə konkret tapşırıqlar verdik. Fikrimcə, Azərbaycanın Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin nümayəndə heyəti prezidentlərin

tapşırıqlarının əməli surətdə yerinə yetirilməsi məqsədilə yerində iş aparmaq üçün yaxın vaxtlarda Qırğızıstana səfər edəcək. Əlbəttə, bizi birləşdirən humanitar sahə, bizim mədəni irsimiz, bizim ortaq tarixi, mənəvi köklərimizdir. Bütün bunlar bizim dövlətlərarası münasibətlərdə həmişə mövcud olmuş və olacaq amildir. Biz Azərbaycanın qədim Şuşa şəhərinin gələn il türk dünyasının mədəniyyət paytaxtı elan olunması təşəbbüsünü dəstəklədiyinə görə Qırğızıstana təşəkkür edirik. Biz bütün türk dövlətlərinin, o cümlədən Qırğızıstanın bu qərarını çox yüksək dəyərləndiririk. Şuşa şəhərinin bərpası üzrə planlarımızı fəal icra olunur və icra olunacaq. Bu səbəbdən türk dünyasının mədəniyyət paytaxtı adını daşımaq kimi yüksək şərəf bizim üzərimizə qədim, gözəl şəhərimizi daha fəal bərpa etmək öhdəliyi qoyur.

Başqa sözlə desək, bu gün müzakirə etdiyimiz bütün məsələlərə dair, - nümayəndə heyətinin üzvləri hələ dünən ünsiyyətdə olublar, - aramızda tam qarşılıqlı anlaşma var və biz imzalanmış sənədlərdə bunu təsbit etmişik. Təbii ki, bir daha qeyd etmək istəyirəm, bu sənədlər arasında ən əsası Strateji Tərəfdaşlıq haqqında Bəyannamədir. Biz bundan sonra da bütün məsələlərdə bir-birimizi dəstəkləyəcək, əməkdaşlıq edəcək və müvafiq strukturlarımızın fəaliyyətində konkret nəticələrə nail olacağıq.

Mən Qırğızıstan Prezidentinə dəvətimi qəbul edib, bu gün ölkəmizdə səfərdə olduğuna görə bir daha təşəkkürümü bildirmək istəyirəm. Bir daha xoş gəlmisiniz.

Azərbaycan və Qırğızıstan prezidentlərinin geniş tərkibdə görüşü keçirilib

Aprelin 20-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin və Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarovun geniş tərkibdə görüşü keçirilib.

Görüşdə çıxış edən Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev dedi:

-Hörmətli cənab Prezident, hörmətli qonaqlar. Sizi Azərbaycanda bir daha salamlayıram. Bu gün bizim ikitərəfli münasibətlərdə çox əlamətdar gündür - Qırğızıstan Prezidenti Azərbaycanda rəsmi səfərdədir. Biz Sizi salamlamağa və münasibətlərimizin inkişaf perspektivlərini müzakirə etmək imkanına görə çox şadıq.

Cənab Prezidentlə biz ikitərəfli gündəlik, regional məsələlər barədə fikir mübadiləsi aparmışıq və bu səfərdən istifadə edərək maksimum nəticəyə nail olmaq əzmindəyik. Bu gün çoxlu

sənədlər imzalanacaq. Bu barədə biz artıq danışmışıq. Bizim münasibətlər strateji tərəfdaşlıq səviyyəsinə çatır. Bu, çox əlamətdar hadisədir, çünki qarşılıqlı fəaliyyətdə olduğumuz 29 il ərzində biz, əlbəttə, bir sıra istiqamətlər üzrə fəal işləmişik, lakin münasibətlərimiz bu səviyyədə olmayıb. Strateji tərəfdaşlıq həm böyük üstünlüklər, həm də böyük məsuliyyət deməkdir. Əminəm ki, gələcəkdə də həmişə, beynəlxalq qurumlarda da bir-birimizi dəstəkləyəcək, ikitərəfli planda fəal işləyəcəyik.

Bu gün biz investisiya layihələri ilə bağlı çox məsələləri müzakirə etdik. Bu gün geniş tərkibdə görüşdə bu barədə daha ətraflı danışacağıq - nəqliyyat infrastrukturunu ilə bağlı məsələlər, bizim nəqliyyat imkanlarımızı birləşdirməyin mümkünlüyü. Biz Qırğızıstanda və Azərbaycanda həyata keçir-

ilmiş layihələr və onları qarşılıqlı faydalı şəkildə necə əlaqələndirməyin mümkün olması barədə fikir mübadiləsi aparmışıq. Kənd təsərrüfatında əməkdaşlığın inkişafı ilə bağlı məsələləri də müzakirə etmişik. Burada da böyük perspektivlər var. Yəni, məsələlərin əhatə dairəsi genişdir.

Əminəm ki, biz səfərin

yekunlarına əsasən əldə edilmiş razılaşmaların reallaşması üçün konkret proqram müəyyən edəcəyik. Əlbəttə, düşünürəm ki, lap yaxın vaxtlarda hökumətlərarası komissiyanın iclasını keçirmək lazım olacaq. Həmin komissiya sonuncu dəfə üç il bundan əvvəl iclas keçirib. Fikrimcə, səfərin yekunlarına əsasən

prezidentlərin verəcəyi tapşırıqlar da məhz həmin hökumətlərarası komissiyanın iclası çərçivəsində nəzərdən keçirilməlidir.

Beləliklə, hörmətli cənab Prezident, Sizi bir daha ürəkdən salamlayıram. Xoş gəlmisiniz. Azərbaycanda vaxtınızın yaxşı və xoş keçməsinə arzu edirəm.

Əhəd Abiyev Ramazan bayramı ərəfəsində qazilərlə görüş keçirib, onlara maddi yardım edib

Aprelin 21-də Ramazan bayramı ərəfəsində Daşkəsən Rayon İcra Hakimiyyətinin inzibati binasında Daşkəsən Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Əhəd Abiyevin və Vətən müharibəsi qazilərinin iştirakı ilə görüş keçirilib. Dövlət Himnimizin səsləndirilməsi, ulu öndər Heydər Əliyevin və torpaqlarımızın ərazi bütövlüyü uğrunda şəhid olmuş Vətən övlad-

məqsədyönlü iş ölkəmizin bütün maneələrdən uğurla keçməsinə təmin edərək böyük inkişafa nail olmağa tam şərait yaratmışdır. Bütün bunlar cənab Prezidentimizin düşünülmüş siyasətinin və vaxtında atdığı uğurlu addımların real nəticəsidir ki, bu gün biz qalib ölkəyik.

Torpaqlarımızı erməni işğalçılarından azad edərək Qələbə sevincini

lərinin əziz xatirəsinin yad edilməsi ilə başlanan tədbiri Əhəd Abiyev giriş nitqi ilə açdı. O, çıxışında deyib:

- Bu gün biz qardaşlıq, dostluq, bir-birimizə səmimi münasibətdən qaynaqlanan yüksək əhval-ruhiyyə hissləri keçirərək Ramazan bayramı ərəfəsində sizinlə təşkil olunmuş görüşə toplaşmışıq. Bu həm də bizim həmrəyliyimizə, ölkə rəhbərimiz, müzəffər Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyevin ətrafında, milli-mənəvi dəyərlərimiz qarşısında sarsılmaz birliymizə əyani nümunədir.

Möhtərəm Prezident, yeni əsrin güclü qurucu qüdrətli Lideri, Müzəffər Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi altında 2 əsrlik Ermənistan-Azərbaycan Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həll olunması, haqqın-ədələtin qalib gəlməsi tarixi hadisə olmaqla, ən mühüm dövlətçilik amili, xalqımızın qürur mənbəyi kimi Azərbaycan tarixində böyük iftixarla qızıl hərfərlə yazılaraq daim anılacaq, 2022-ci ilin Ramazan bayramı da zəfər dövrünün tərkib hissəsi kimi qəbul ediləcəkdir. Torpaqlarımızın işğaldan azad olunması, 44 günlük Vətən müharibəsinin şanlı qələbəmizlə başa çatması məhz Müzəffər Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyevin əvəzolunmaz xidmətlərinin nəticəsidir. Müasir Azərbaycanın hərtərəfli inkişaf etdirilməsi sahəsində Prezident cənab İlham Əliyevin apardığı ardıcıl və

bizlərə yaşatdığına, həmçinin Daşkəsən rayonuna hər zaman göstərdiyi diqqət və qayğıya görə möhtərəm Prezidentimiz Müzəffər Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyevə bütün daşkəsənlilər adından dərin minnətdarlığımızı və təşəkkürümüzü bildiririk, Prezidentimizlə fəxr edirik.

Daşkəsən rayonunda da Qarabağ müharibəsi veteranlarına, əlillərə və şəhid ailələrinə daim diqqət və qayğı, müraciətlərinə həssas münasibət göstərilir, onlarla mütəmadi olaraq görüşlər keçirilir, qayğıları öyrənilir, problemləri həll edilir. Vətən müharibəsində Daşkəsəndən 83 nəfər yaralanmış, 23 nəfəri əlillik dərəcəsi almışdır. Onlardan 4 nəfər mənzillə təmin edilmiş, 18 nəfər mənzil qeydiyyatına alınmışdır və bu istiqamətdə işlər davam etdirilir.

Daşkəsən rayonundan Vətən müharibəsində 32 nəfər müqəddəs şəhidlik zirvəsinə ucalmışdır. Ürəyimiz Vətən uğrunda canından keçən hər bir xilaskar döyüşçü – şəhidlərimiz üçün kədərənir. Bu qəhrəman, igid oğulları böyükdən ailələrə bir daha da başsağlığı verir, Allahdan səbir diləyirik.

Əziz qazilərimiz, siz Qarabağ döyüşlərində rəşadətli vuruşmuşsunuz. Bütün bunlar isə gənclərimiz üçün hər zaman əyani nümunədir. Ali Baş Komandanımız cənab İlham Əliyevin dediyi kimi, müharibə zamanı şəhid olmuş, öz sağlamlığını itirmiş

vətəndaşlarımız cəmiyyətin dəyərli insanlarıdır, bizim qəhrəmanlarımızdır.

Qarşıdan Ramazan bayramı gəlir. Mən fürsətdən istifadə edib başda Müzəffər Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyev və Birinci vitse-prezident hörmətli Mehriban xanım Əliyeva olmaqla qazilərimizi, müharibə veteranlarını, şəhid ailələrini müqəddəs Ramazan bayramı münasibətilə təbrik edir, Uca Allahdan ən xoş arzularla xalqımıza sülh, rifah və əmin-amanlıq diləyirəm.

Allah Şəhidlərimizə rəhmət eləsin və Qazilərimizə cənsağlığı versin, onlara xoşbəxt günlər nəsib eləsin.

Allah Prezidentimiz cənab İlham Əliyevi qorusun, Prezidentimiz cənab İlham Əliyev də xalqımızı, dövlətimizi.

Daha sonra çıxış edən Vətən müharibəsi qaziləri baş leytenant Ceyhun Əliyev, kapitan Turxan Məmmədov, əsgər Yusif Məmmədov və digərləri minnətdarlıq hissi ilə Prezident cənab İlham Əliyevin və Birinci vitse-prezident hörmətli Mehriban xanım Əliyevanın onlara hər zaman göstərdikləri diqqət və qayğıdan söz açdılar. Bildiriblər ki, ölkə rəhbərliyinin Daşkəsən rayonunda da yaratdığı hər cür şəraitə görə bu qayğını gündəlik həyatlarında hiss edirlər. Bunu rayonda keçirilən tədbirlərə dəvət almaqlarından, bayramlarda, xüsusi günlərdə yad olunmaqlarından, keçirilən bu cür səmimi görüşlərdən, müraciətlərinə hər zaman həssas münasibətdən aydın şəkildə görmək olar.

Əhəd Abiyev görüşdə qazilərin müraciətlərini də dinləyib, qaldırılan məsələlərin əksəriyyəti yerində həll edilib və bir qismi nəzərə götürülüb.

Qarşıdan gələn Ramazan bayramı münasibətilə Daşkəsən Rayon İcra Hakimiyyətinin daxili imkanları hesabına daşkəsənli 90 qazinin hər birinə 100 manat olmaqla, ümumilikdə 9000 manat maddi yardım göstərilib.

Əhəd Abiyev görüşə yekun vuraraq möhtərəm Prezidentimiz cənab İlham Əliyev və Birinci vitse-prezident hörmətli Mehriban xanım Əliyevə tərəfindən Vətən müharibəsi əlillərinə göstərilən diqqət və qayğının bundan sonra da yüksək səviyyədə olacağını bildirib və müasir Azərbaycanın çiçəklənməsi naminə ölkədə bütün sahələr üzrə görülən işlərə uğurlar arzulayıb.

Sonda xatirə şəkli çəkilib.

Tərtərdə görkəmli oftalmoloq alim, akademik Zərifə xanım Əliyevanın anım günü ilə bağlı tədbir keçirilib

Aprelin 21-də Tərtər Rayon İcra Hakimiyyətinin və Yeni Azərbaycan Partiyası Tərtər rayon təşkilatının birgə təşkilatçılığı ilə görkəmli oftalmoloq alim, akademik Zərifə xanım Əliyevanın anım günü ilə bağlı tədbir keçirilib. Tədbirdə Tərtər Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı

Müstəqim Məmmədov, YAP Tərtər Rayon Təşkilatının sədri Eldar Əsədov, "Yeni Tərtər" qəzetinin baş redaktoru Svetlana Bağirova və Tərtər Rayon Mərkəzi Xəstəxanasının kollektivi iştirak ediblər.

Tədbiri giriş sözü ilə açan Tərtər Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Müstəqim Məmmədov görkəmli oftalmoloq alim, akademik Zərifə xanım Əliyevanın keçdiyi həyat yolundan danışdı. Qeyd edib ki, Zərifə xanım Əliyeva respublikamızda tibb elminin inkişafına mühüm töhfələr verib. O, oftalmologiyanın aktual problemlərinə dair sanballı tədqiqatları ilə nəinki keçmiş SSRİ məkanında, həmçinin dünya miqyasında şöhrət qazanıb. Onun elmi-pedaqoji və ictimai fəaliyyəti həkimlərin yeni nəsəlinin yetişməsinə və Azərbaycanda oftalmologiya elminin inkişafına güclü təsir göstərmişdir. Bildirib ki, oftalmologiya sahəsində ilk azərbaycanlı akademik Zərifə xanım Əliyeva Sovet Sülhü Müdafiə Komitəsinin, Azərbaycan "Bilik" Cəmiyyətinin və Ümumittifaq Oftalmoloqlar Elmi Cəmiyyəti Rəyasət Heyətinin üzvü olub. Zərifə xanım Əliyeva müstəqil Azərbaycan dövlətinin memarı və qurucusu, ömrünü Vətəninə və xalqının tərəqqisinə həsr etmiş dahi şəxsiyyətin, Ümummilli Lider Heydər Əliyevin vəfalı ömür-gün yoldaşı, sədaqətli dostu, etibarlı silahdaşı olmuşdur. Zərifə xanım Ümummilli Liderimiz Heydər Əliyevin siyasi xəttinin layiqli davamçısı, Prezidentimiz İlham Əliyevin anasıdır. Bu gün dövlət başçısı İlham Əliyev xalqa xidmət amalını bir ailə ənənəsi kimi yaşadır.

Alı Qocayevin rayonun Ziyadlı kənd sakinləri ilə növbəti səyyari görüşü keçirildi

Samux Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Alı Qocayevin rayonun Ziyadlı kənd sakinləri ilə növbəti səyyari görüşü keçirildi. Görüşdə kənd sakinləri ilə yanaşı İcra Hakimiyyəti başçısının müavinləri, İcra aparatının şöbə müdirləri, hüquq-mühafizə orqanlarının, idarə, müəssisə və təşkilatların rəhbərləri iştirak edirdilər. Tədbir iştirakçıları ilk öncə Ziyadlı kəndindən 44 günlük Vətən Müharibəsində şəhid olanların qəbrlərini ziyarət etdilər.

Ziyadlı kənd inzibati ərazi dairəsi üzrə icra nümayəndəsi Kəpəz Qəmbərov kənd barədə iclas iştirakçılarına geniş məlumat verdi. Kənddə görülmüş işlər, təbii qaz, elektrik enerjisi, su təminatları, aparılmış abadlıq işləri, əhalini narahat edən məsələlər və problemlər barədə ətraflı danışdı. Daha sonra kənd sakinləri tərəfindən çıxışlar və təkliflər oldu. Kənd sakinləri əhalinin problemlərinin həll edilməsi məqsədi ilə yerlərdə həyata keçirilən tədbirlərə, göstərilən yüksək diqqət və qayğıya görə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevə və Birinci vitse-prezident Mehriban xanım Əliyevaya minnətdarlıqlarını ifadə ediblər. Səyyar qəbulu yekunlaşdıran Samux RİH-nin başçısı cənab Alı Qocayev kənd sakinləri tərəfindən irəli sürülmüş rəy və təkliflərə baxılması üçün aidiyyəti orqanların rəhbərlərinə yerindəcə müvafiq tapşırıqlar verdi.

Laçın Rayon İcra Hakimiyyətində vətəndaşların növbəti qəbulu keçirilmişdir

2022-ci il 20 aprel tarixdə Laçın Rayon İcra Hakimiyyətində vətəndaşların qəbulu cədvəlinə uyğun olaraq, Laçın Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Aqil Nəzərli tərəfindən rayon sakinlərinin qəbulu keçirilmişdir. Qəbula yazılmış 20 nəfər rayon sakini ayrı-ayrılıqda qəbul edilərək, onların müraciətləri ətraflı dinlənilmişdir. Həmin müraciətlərdən 13-ü münasib işlə təmin olunma, 4-ü mənzillə təmin edilmə, 1-si torpaqdan istifadə, 1-i səhiyyə və 1-i isə digər məsələ barədə olmuşdur. Sakinlərin həmin müraciətlərinə baxılması istiqamətində aidiyyəti üzrə müvafiq tapşırıqlar verilərək, icrası nəzərə götürülmüşdür.

Qoy heç kim türkman xalqını öz mənafeyinə qurban etməsin

-Şirzad bəy, özünü təqdim edin.

-Mən Şirzad Əmrəl Üzeyirağalı Türkman Milliyətçi Qurtuluş Partiyasının başkanıyam.

Bizim yaşadığımız Kürdüstan bölgəsi Həvin dağlarının uzunluğu ilə güncü Ərəbistandır və quzeyi Kürdüstandır. Surcardan Bədrocağa qədər güneydən bizim şəhərlərimiz, kəndlərimiz bu sərhəddə bütün kürd,türkman kəndləri və şəhərləri xarabaya çevrilmişdi. Kürdüstan və ətraf bölgələr Səddam Hüseyn tərəfindən İraq dövlətinin quruluşundan bəri ərəblərin zülmü altında idi. Xüsusilə Səddam Hüseyn hakimiyyətə gəldiyi andan ilk zülmünü türkman millətinə verdi. Türkman millətinin adı var idi, nə də bir hüquq. Türkmanlar şəhərlərdən mülk ala bilməzdi, sata bilirdi, uşaqlarının adını belə türkmanca qoya bilməzdi, qadağan idi. Əks təqdirdə onu siyahıya alınmada qeyd etməzdilər, şəxsiyyət vəsiqəsi verməzdilər.Görəsən onda Türkiyə dövləti harada yatmışdı?

Səddam Hüseyn, doğrudur, kürd xalqına qarşı kimyəvi silah işlətdi, kütləvi qırğınlar elədi, repressiyalar etdi. Yüz səksən min dinc ənalini diri-diri gömdü.Səkkiz min insanı səkkiz yaşından səksən yaşına qədər Barzani nəslindən olan kişiləri yox etdi. İstədi kürd xalqını yox etsin. Amma eyni zamanda da türkmanlara heç bir haqq tanıtmamışdır. Türkmanlar kütləvi şəkildə doğma vətənlərindən qaçırıldıqları amma Türkiyəyə yox.Çünki Türkiyə Səddamdan neft alırdı.O zamanlar türkmanlar Türkiyənin yadına düşmüşdülər. Səddam Hüseyn heç bir insana heç bir haqq verməmişdir.

O, tək zülmündə "adil" idi. Zülmünü adılanə bir şəkildə bölünmüşdür. Zülmünü "ədalət" lə kürd xalqına, türkman xalqına paylamışdır. Amma Səddam Hüseynin bu zülmünə xalqımız, başda qardaşlarımız kürd xalqı olmaqla haqlarımızı müdafiə etmək üçün mübarizəyə qalxdıq. O mübarizə 1991-ci ilin mart ayında Məsud Bərzaninin və Cəlab Təlabaninin rəhbərliyi altında xalq mübarizəyə qalxdı və Səddam ordusunu Kürdüstan bölgəsindən qovub çıxartdılar. Biz Kürdüstan bölgəsində yaşayan xalqlar Kürdüstan Parlamentini seçdik. Kürdüstanda yaşayan millətlər seçki keçirdilər və parlamentin vəkilləri seçildi. Parlament seçkisindən sonra bir hökumət quruldu. Və xeyallarımızda arzuladığımız Kürdüstan dövləti elan olundu.

Bu dövltədə bütün xalqların nümayəndələri təmsil olunurlar. Ən çox böyük demokratik özgürlük Kürdüstanda yaşayan azsaylı xalqlara verildi. Radio və televiziya kanalları, qəzet və jurnallar, dərnəklər, məqalələr açıldı, bütün millətlərin öz dilində özgürcə yayımları yayımlanır, nəşr olunur və xalq oxuyur. Kürdüstan hökuməti tərəfindən heç bir basqı heç kəsə olmayıb və yoxdur.

- Kürd rəhbərliyi sizə necə münasibət bəsləyir?

- Kürd xalqı tarixi bir zülm altındadırlar. Bu zümləri gören kürd milləti türkmanlara, məsihlərə, assurilərə, kuldnilərə, ərəblərə qardaşcasına baxır. Onlar istəmərlər ki, bir vaxtlar özləri yaşadıkları zümləri başqa millətlər də yaşasınlar. Ona görə də Kürdüstan rəhbərliyi tərəfindən böyük demokratik seçim uyğulandı, tətbiq olundu. Bu demokratiyanın içərisində türkman milləti də

yararlandı. Xalqımızın arzuladığı milli partiyalar elan olundu. Qanuni parlamentdən iş görmək icazəsi aldı.

"Diplomat" qəzetinin baş redaktoru Tahir Süleyman və Türkman Milliyətçi Qurtuluş Partiyasının başkanı Şirzad Əmrəl Üzeyirağalı

Kürdüstanda bütün azsaylı xalqlar ömür demokratiya əldə etdilər. Hökumət dairələrində təmsil olundular.

Arzumuz budur ki, Yaxın Şərqdə və dünyada Kürdüstanda olan demokratiya həyata keçirilsin, heç bir xalqın haqqı tapdanmasın. Necə ki, kürd xalqı bu böyük özgürlüyü bizə rəva gördülər ki, öz dilimizdə məktəbimiz, radio və televiziya, qəzetimiz, mədəniyyət mərkəzimiz olsun ki, adət-ənənələrimizi unutmayaq. Bu həqiqəti biz Kürdüstandan bütün dünyaya səsləndiririk, zülm dönməyi getdi!

Qoy Türkiyə bizim daxili işimizə qarışmasın, orda yaşayan iyirmi beş milyonluq kürd xalqının haqlarını versin. Mühəribə zamanı bitdi.Cənabınız Azərbaycanın yaşamından nümunə verdiniz ki, orada necə yaşayırıq. İnanın millət birliyi qarşısında heç bir qüvvə dura bilməz. Bu

gün kürd xalqı üzərinə nə qədər basqı çox olursa, qarşı durma da çox olur. Çünki millətin, xalqın qarşısın-

da heç bir şey dura bilməz. Əgər biz istəsək ki, insanlarımız barış içərisində yaşasınlar və bir insan yaşamını tətbiq etsinlər, onda millətlər bir-birinə qardaş gözü ilə baxmalıdırlar. Qoy bir-birlərinə kömək etsinlər. İraq Kürdüstanındakı seçimi ölkələrdə tətbiq etsinlər. Çünki bu demokratiya bizə şən-şərəf verir,biz bu demokratiyanı müdafiə edirik və özgürcə yaşayırıq. Bir əldən min könlüdən dövlətimizə xidmət edirik.

Türkiyə dövləti öz içində yaşayan xalqların demokratik haqlarını versin, kürd xalqını millət kimi tanıсын, bizə verilən haqları onlara da versin, ondan sonra başqalarının işinə qarışmağa yox, danışmağa haqq qazansın.

- Dünyə türkdilli dövlətlərinə nə demək istərdiniz?

- Bizim soyumuzdan, bizim qanımdan olanlar, türk dünyasında yaşayan insanlarımız, Azərbaycandır,

Türkiyədir, Qazaxstandır, Özbəkistandır və.s. Bizlər bu dildən, bu nəsiləndən olanlar Səddam Hüseyn dönməndən başımıza gətirilən zülm zamanı heç kəs səsini çıxartmadı. Bizim ümidimiz bir Türkiyə dövləti idi ki, bizim adımızı dilə gətirsin və bizə müdafiə etsin. Amma çox təəssüflər olsun ki, bir neçə çirkli əlləri istiqbarat fikri ilə göndərdilər içimizə, bizim türkman millətinin istiqbalını öz mənəfətinə qurban verərək yox etsinlər. Düşmən tapmağa, kürd xalqı ilə türkman xalqını düşmən etməyə və şovinist ərəblərlə işbirliyi yapıb, kürd və türkman xalqının əldə etdiyi azadlığı məhv etsinlər.

Bu da bir məzlumiyyəti sürdürməkdir. Kürd xalqı da bizim qardaş xalqımızdır. Kürd xalqının sayəsində biz də başı uca, kərəmətlə, şən-şərəflə yaşayırıq. Bu dövlətlərə, türk dünyasına səsləndiyimiz məsələ odur, türkman xalqını qurban etməsinlər öz mənəfəylərinə. Türkman azad bir millətdir, burada qardaş xalqlarla birgə yaşayırıq. Bizi özlərinə dost etsinlər. Çalışsınlar ki, buradakı xalqlarla bizim qardaşlığımızı şanlı-şərəfli etsinlər. Kərkük və cənub bölgələrdəki xalqların durumu çox ağırdır. Biz Kürdüstan rəhbərliyindən xahiş edirik ki,bu bölgələri referendum yolu ilə Kürdüstan bölgəsinə aid etsinlər.Heç kimin haqqı yoxdur, biz türkmanların adından danışsın. Biz xahiş edirik ki, Azərbaycan hökuməti, Azərbaycan dövləti bizim hüquqlarımızı müdafiə etsin.Kürdüstan hökuməti ilə ictimai-siyasi, iqtisadi və mədəni əlaqələr yaradılsın. Məktəblərimizdə azərbaycan tədris sistemini təşkil edilsin. Çünki biz Azərbaycanlıyıq!

("Diplomat" qəzeti 60-61-ci say)

Biz heç kimi özümüze vəkil etməmişik

Müsahibim Kürdüstan Demokratik Türkman partiyasının başkanı Dilşad bəydir.

Dilşad bəy, Səddam Hüseyn zamanında İraq hökuməti türkmanlara hansı haqları vermişdir?

- Həqiqətən Səddam zamanı 1991-ci ilə qədər türkmanların heç bir insani hüquqları yox idi. Hətta türkman dilində danışmağa da icazə vermirdilər, yasaq idi, türkman dilində danışmaq. Heç bir cəza məktəbimiz də yox idi. Məktəblər, dərnəklər, mədəniyyət mərkəzləri, radio və televiziya yadən söhbət açmaq olmazdı. Çünki bir millət kimi İraq Konstitusiyasında türkmanların adı belə çəkilmirdi. Hər zaman zülm altında yaşayırdıq. Səddam quruluşu diktator quruluş idi.Mən Türkiyə rəhbərliyindən soruşuram, 1983-85-ci illərdə 13-yaşından 35-yaşına qədər qız gəlinlərimizi Səddam zorla aparıb Səudiyyə Ərəbistanında 60-yaşında ərəblərə satanda onda sizlər harda yatmışdınız?

Onun "ədalət"i dönməndə heç bir haqqdan, hüquqdan danışmaq olmazdı. 1991-ci ildə Məsud Bərzaninin rəhbərliyi altında Kürdüstandakı xalqlar, əsasən kürdlər, türkmanlar, assurilər, məsihilər, kıldanilər, bir qisim ərəblər birləşərək qalxdılar, zülmkar Səddam Hüseynin ordusunu Kürdüstandan qovub çıxartdılar və Kürdüstan hökumətini elan et-

dam Hüseynin ordusunu Kürdüstandan qovub çıxartdılar və Kürdüstan hökumətini elan et-

Soldan: Tahir Süleyman, Vəli bəy və Kürdüstan Demokratik Türkman Partiyasının başkanı Dilşad bəy

dilər. Bu hökumət demokratik biçimdə bütün xalqlara öz haqqını tanıtdı və bütün çətinliklərə baxmayaraq, azsaylı xalqların mədəni haqlarını verdi və onlara böyük şərait yaratdı. O dönməndən həqiqətən Kürdüstan azad oldu. Burada yaşayan xalqlar birlik əldə etdilər və birlik üzərində çalışdılar, seçimlərə qatıldılar, parlament seçiminə . O vaxt bizim andımız, qərarımız bu idi ki, Kürdüstan hökuməti yaradaq və bu hökuməti biz yaratdıq. Bu hökumət azsaylı xalqların, o cümlədən türkmanların mədəni haqlarını geniş aləmə tanıtdı. Kürdüstan hökumətin qərarı ilə 120-i məktəb, 20-i dən artıq dərnəklər, mədəniyyət mərkəzləri,

radio, televiziya, bir çox qəzet dərgiləri işıq üzü gördü.

- Dilşad bəy partiyanızın

neçə üzvü var?
- Partiyamızın üzvləri çoxdur. Büro üzvlərindən başqa, 25 minə qədər partiyanızın üzvü var.

- Kürdüstan hökuməti ayda nə qədər yardım sizə edir?
- Bizim burada 6 türkman partiyası, bir neçə dərnəyimiz var. Eləcə də 4 müxalif partiyası və 2 dərnəyi var. - Kürdüstan hökuməti kifayət qədər bizə yardımlar edirlər. Eyni zamanda kompaniyalar da bizə yardımlar edirlər.

- Bu bürolarınız kim tərəfindən yaradılıb. Hökumət sizə nə yardım edib?
- Bu büroların yeri hökumət tərəfindən təyin edilmiş-

dir və özümüzün gücü ilə və Kürdüstan hökumətinin köməkliliyi ilə tikmişik. Ondən əlavə bütün bölgələrdə bürolarımız var. Dərnəklərin icazəsini Kürdüstanın Xarici İşlər Nazirliyindən almışıq. Partiyaların icazəsi isə Ədliyyə Nazirliyindən alınıb. Amma müxalif partiyalar qeyri-qanuni fəaliyyət göstərirlər. Buna baxmayaraq Kürdüstan hökuməti onlara rəğbətlə yanaşır. Bu gün Kürdüstanda çox sabitlikdir, bu sabitliyə görə biz sərbəst çalışa bilirik.

- İndi müsəlman dövlətləri çalışsınlar ki, Avropa Birliyinə daxil olsunlar. Hansı ki, Avropa dövlətləri bütün xammal və işçi qüvvəsini müsəlman dövlətlərindən aparır. Olmazmı ki, müsəlman dövlətləri birləşib İslam birliyi yaratsınlar və bu İslam birliyini elə inkişaf etdirlərsinlər ki, Avropa dövlətləri islam birliyinə qəbul olmağa can atsınlar?

- İslam dövlətlərində belə birlik olsaydı, çox gözəl olardı. Lakin islam ölkələrində demokratiya yoxdur, sərbəstlik yoxdur. Bəli, Avropa ölkələrində demokratiya var. Hər bir insan hüquqlarını bilir və istədiyi kimi çalışır. Lakin bizim islam dövlətlərinin yeraltı zənginliklərinin olmasına baxmayaraq çalışsınlar ki, bir-birlərini parçalasınlar, biri o birisinin insani haqlarını işğal etsin. Lakin islam dövlətləri demokra-

tik şəkildə birləşərək güclü qüvvəyə çevrilsələr Avropa dövlətləri onlarla hesablaşar. Çünki İslam dövlətlərinin yeraltı zənginlikləri tükənməzdi. Ona görə də həmişə Avropa dövlətləri gözünü İslam dövlətlərinin yeraltı sərvətlərinə dikərək, bu qardaş xalqları birinin üstünə saldıraraq öz çirkən niyyətlərini həyata keçirirlər.Bayaq qardaşımız da qeyd etdi ki, Səddam Hüseyn bizim başımıza zülm açdığı zaman İran və Suriya dövlətləri qapılarını bizim özümüze açan yeganə dövlətlər oldular, şaxtılı qış günündə bizə həyan oldular. Çox təəssüflər olsun ki, ilk əvvəl Türkiyə də qismən bizə öz qapılarını açsa da, türkman xalqını sonda öz mənəfətinə qurban etməyə çalışdı və qapılarını özümüze bağladı. İndi biz Kürdüstan hökumətinin demokratiyası altında bütün mədəni haqlara sahib olmuşuq. Lakin Türkiyə dövləti bir qism türkmanı öz tərəfinə çəkərək Kürdüstandakı demokratiyanı və bizim haqlarımızı pozmaq istəyir. Nədənə türk dövləti istəmir ki, türkman xalqı öz azadlığını sürdürsün. Çünki bundan 5 il əvvəl, 2002-ci ildə Türkiyə dövlətinin rəhbərliyi ilə müxalif türkmanlar Səddam Hüseyn rejimini Kürdüstana gətirmək və Kürdüstanda olan demokratiyanı dağıtmaq istədilər. Türkmanların illər boyu əldə etdiyi haqlarını əllərindən almağa

çalışdılar. Çünki Türkiyədə yaşayan kürd qardaşlarımız 25-30 milyondur. Amma heç bir demokratik haqları yoxdur. Türkiyə dövləti Kürdüstan hökumətinin azsaylı xalqlara verdiyi demokratik haqlardan narazıdır. Çünki burda olan demokratiya oraya da təsir edə bilər və Türkiyə Kürdüstanındakı kürd xalqı da öz haqlarını tələb edirlər. Ona görə də Türkiyə Kürdüstan hökumətini və demokratiyasını tanımaq istəmir.İstəmir qoy istəməsin, ancaq qanla əldə etdiyimiz azadlığı heç vaxt əldən verməyəcəyik.Biz türkmanlar Türkiyəni özümüze vəkil etməmişik.

- Azərbaycan hökumətinə, Azərbaycan xalqına nə çatdırmaq istərdiniz?

- Bizim dilimizlə azəri dili eynidir. Biz Azərbaycan hökumətindən, Azərbaycan dövlətindən ərklə tələb edirik, xahiş edirik.Onlarla dövlətin nümayəndəliyi Kürdüstanda açılib. Qoy hörmətli prezidentimiz İlham Əliyev cənabları Ərbildə Azərbaycan nümayəndəliyini açsın, biz azərilə-türkmanlara sahib çıxsın.

Kürdüstan hökuməti ilə siyasi, ticarət və mədəni əlaqələr yaratsınlar. Çünki Azərbaycanda neçə minilliklərdir ki, kürdlər və azərilər bir yerdə məhribancasına yaşadıkları kimi, burada da türkmanlarla kürdlər birgə yaşayırlar. Biz çox məmnunuq. Siz birinci şəxs olaraq Azərbaycan vətənimizdən bura təşrif buyurmusunuz, bizimlə görüşürsünüz. Biz təmənna edirik ki, bizim xahişimizi Azərbaycana çatdırasınız.

Müsahibəni aparır: Tahir SÜLEYMAN ("Diplomat" qəzeti 60-61-ci say)

Qutilərin varlığı çox qədimlərə uzanır. Bu günə qədər bilinən ilk Quti imperatoru Emnatum miladdan əvvəl 3100-cü illərdə yaşamışdır.

Lağas kralı Adadnari hələ miladdan əvvəl 2400-cü illərdə Karda xalqından söz

məmləkətin təməlini Babilə saldılar. Kürd xalqının məşaləsini Subarilər, Mitanilər, Xalidilər, Muşki və Nayri dövlətləri vasitəsilə Med imperatorluğuna qədər daşıyıb gətirdilər.

Qutilərin kürd xalqının atası olduqlarını isbat etmək üçün "Ön Asiya və Mesopotomiya" tarixini incələyən və araşdıran elm və tarixçi amilləri də bu həqiqəti araşdırmalarında dilə gətirmişlər. Bunun isbatı olaraq Pensilvaniya Universitetinin professorlarından Speizer "Mesopotamiyanın kökəni" adlı əsərində kürdlərin qutilərlə Zaqros hülübələri ilə eyni irqdən olduqlarını yazır (B. Nikitin, cild I, səh 91. Dipnot).

Osmanlı tarixçilərindən Əhməd Rəfik "Ümumi tarix" adlı əsərində və onunla birlikdə Əmin Zəki də "Kürd tarixi" adlı əsərində müxtəlif fakt və sübutlarla eyni fikri təsdiqləmişlər (Ehsan Nuri Paşa, səh 38-40).

Tanınmış tarixçi Mucerson qutilərdən

məğlubiyyətdən sonra bəyliklərə bölündü. Bu dağıntılıq içindən Bitlis bölgəsindəki qutilər Kardaka adını aldılar. Bəxtiyari dağlarındakı və ətrafındakılar müstəqillik qazandılar. Ancaq tarixi baxıma görə, qutilərdən sonra bu ölkə xalqını yetişdirdiyi və tarixə damğasını vuran iki yeni türk dövləti meydana gəldi. Bunların parlaq və görkəmli dönməsi 725 il sürən kürd Kussi - Kassit dövləti ilə bu dövlətin yaşama müddətinin ortalarında yer alan və təqribən 175 illik bir yaşam sürən Böyük Kürd Mittani imperatorluğudur.

Kürd Kassit - Kussi dövləti haqqında məlumat verərkən bu haqda da qabaqcadan bildirmək istəyirik ki, bu dövlət Cəmşidin adı verilmişdir. Hətta Firdovsinin "Şahnamə" əsəri də Kassit - Kussi dövlətini kinayə ilə Cəmşidin milləti hesab edir.

Quti imperatorluğunun dağılmasından sonra quti xalqının yaratdığı bu dövlət siyasi hakimiyyətini m. ə 1891-1171 - ci illərdə sürdürmüşdür. Qərb tarixçiləri isə bu hakimiyyətin sonunu 1160-cı il olaraq göstərir (Mauriçe Meumao, "Le Monte antique" əsəri, Paris 1976. Səh-160).

Kürd sivilizasiyası bu dövəndə insanlığa böyük mənfəət verdi. Sənət,

Məlum olduğu kimi, daha əvvəllər də bu ərazilərdə Hammurapinin yaratdığı monarxiya hakimiyyəti mövcud idi. Babil uyqarlığına öz damğasını vuran bu kral Assurları, Esəhnunna və Mari krallıqlarını məğlub edərək miladdan əvvəl 1695-ci ildə ölkəsinin sərhədlərini bir xeyli genişləndirdi. Həm Hammurapi (m.ə 1729-1686), həm də sələfi kral Şamsu İloina (m.ə 1686-1648) ölkədə hüquqi dövlət qurmuşdular. Ölkədə sağlam idarəetmə üsulu vardı. Maliyyəçilər (Tacirlər təşkilatının rəhbərləri), hakimlər və vilayət valiləri mərkəzdəki büroya bağlı idilər. Dövlətin amirləri Vali və Bələdiyyə sədrləri kimi vəzifələr də yazılı ömrlərin həyata keçirilib keçirmədiyini diqqətlə izləyir. Siyasi və iqtisadi yaşamı tək özü idarə edirdi.

Hammurapinin hüquq kodu çox məşhurdur. İnsanlıq tarixində bilinən ən qədim qanunu qoymaq yalnız ona nəsis olmuşdur. Bu kodake (kod) araşdırıldığında bu ölkədə kralın xalqın atası və qoruyucusu olub, güclü ilahi varlıqlardan (Tanrılardan) aldığı görünür:

- Tanrıların diqqəti və sevgisi olan mən

QƏDİM DÜNYA FİLOSOF VƏ COĞRAFŞÜNAŞLARI, KARDUXİLƏRİN İNDİKİ KÜRD XALQININ BABALARI OLDUĞUNU İSBAT EDİRLƏR

etmişdir. Eyni fikri Ur (Our) kralı Kmil Sin də Kurde torpqlarından bəhs edərək təsdiqləmişdir. Hitit kralı I Şuppilulita m. ə 1370-ci ildə Qurde xalqından söz açmışdır. Daha sonralar Assur kitabələrində Kardaka yaylasından və Kurtie - Kurti xalqından bəhs olunmuşdur.

Assur kralı Tukulti İnor, Qutilərə "Kurdi" deyirdi (Bax: İhsan Nuri Paşa, səh-33).

Milladdan 900 il əvvəl yaşamış Assur kralı Adalnirari Kusi, Kutı, Subari orduları ilə vuruşduğunu qeyd edir. Bu kral öz kitabələrində Qutiləri "Kürdi" deyərək adlandırb.

Kürd xalqının tarixini incələyərkən araşdırmaçıların müxtəlif dəyərli əsərlərindən istifadə etdikləri İhsan Nuri Paşa bu haqda belə demişdir:

- Kürd əsilli olan Xalidi (Xaldi), Ararati. Subari, Nauri, Mitanni, Muşki və Kassit dövlətlərinin Qutilərdən ayrıldığı, yəni hamısının kökünün qutilərə dayandığını göstərən əsərlər var. Bunlardan biri m. ə 1280-1261-ci illərdə yaşamış Asur kralı I Salamanasar krallığından qalan kitablarda bunu yazır: "Bir ulduz kimi parlayan Quti xalqı yalnız çoxluğu ilə deyil, əzm, şiddət, dəhşət və yıxıcılıqları ilə tanınmaqdadır. Düşməncilikləri mənə də qarşı sürüb getdi".

Kürd Quti dövlətinin dağılmasından təxminən 1000 il sonra yaşamış Assur kralı Salmanasar, beləcə Quti qollarından gələn və öz yerinə çatan yeni kürd xalqlarının və onların dövlətlərinin qutilərin soyu və övladları olaraq tanımaqdadır. Onlar üçün min illik bir zaman fasiləsindən sonra da yenə quti sözlərini işlətməkdədir.

Etdiyi müharibələrdən sonra kral Salmanasar bunları yazmışdır: "Ararat sərhədindən Tur Abidinə qədər bir ölkə içində Quti qanı su kimi axıdıldı, lakin məğlub olmahdılar".

... Yuxarıda adları çəkilən coğrafi terminlərin yerləşdiyi bölgələrdə bu gün də kürd xalqı yaşamaqdadır. Tarixi Babil ölkəsini fəth etmək ilk dəfə qutilərə nəsis olmuşdur. Quti dövləti parçalandığında, onların qollarından biri olan Kassitlərin parlaq və güclü dövrləri 725-ci ilə çatan bir

gələn Naviri xalqının hakimiyyətinin sonunda Kurti deyilərək adlandırıldığını göstərməkdədir ki, bu da qutilərin kürdlərin ataları olduqlarını sübut edir. Hətta doktor Kontinov da miladdan 4000 min əvvəl Mesopotomiya və Zaqros dağlarında yerləşən xalqların Quti və Kusi (Kassit) deyərək adlandırdıqları və ari irqdən olduqlarını, Kürd xalqının bu torpaqlardan enib gəldiyini vurğulayır. İstər Mucersonun, istərsə də doktor Kontinovun dediklərini təsdiq etmək üçün "Kürd ədəbiyyatı tarixi" əsərini göstərmək istərdik (II hissəyə bax).

- Şərqsünas Draver "Kürdlər və Kürd tarixi" kitabında qutilərin və kardaların kürd xalqının ataları olduqları olduğunu yazır. Digər bir şərqsünas Rayks da eyni fikirdədir (İ. N. P. səh. 173). Kürd xalqının qədimliyi və kürdlərin antik dövrdən gələn bir xalq olduğunu türk alimləri tərəfindən yazılmış "İslam ensklopediyası" əsərinin 1089-cu səhifəsində bunlar qeyd edilmişdir. Miladdan təqribən 2000 il əvvəl II Şumer dövrünə aid daş yazısında, Thureau-Danqin (Revue d Assuriologie, v-99, VI, 67) bir Kardaka adına təsadüf edilir. Bu ölkə Driverin Van gölünün cənubunda göstərdiyi Su tayfasının yanında idi. Miladdan sonra 1071-ci ildə Malazgirdən Anadoluya girmiş türk xalqı ilə kürd xalqının heç bir qohumluğunun olmadığını Milli Təlim Nazirliyi tərəfindən nəşr edilmiş ensklopediyada öz əksini tapmışdır. Adı bilinən Quti krallarından Losirab, Şərlək, İks, Huş, Anri, Danzir, Trikan ən başlıca krallardandırlar. Bunlardan Şərləkə Firdovsinin "Şahnamə" əsərində Siyamən, İks, Huşaya isə Huşəng adlandırılmışlar.

Babil dövlətinin süqutundan sonra, sadəcə 125 il 40 günlük Babil hökmranlığı zamanı həmsərhəd olan Quti krallarının sayı 14 olduğunu İ. N. Paşanın adı keçən əsərindən öyrənirik. Bazil Nikitin də qutilərin Sarqon xənadanlığına son verdiklərini və eyni dövlətin miladdan öncə 2496 - cı ilə qədər hökmranlığının sürdürüyünü yazır (B. Nikitin "Kürdlər" cild I, səh-31).

Özü Quti soyundan olan Louqal Oton (Louqan kralı) Erun kralı olaraq Quti kralı Trikanini məğlub etdi. Quti xalqı bu

mədəniyyət, ədəbiyyat, el sənətləri, heykəltaraşlıq, rəsm və ev əşyalarının formalaşdırılmasında Kürd Kussi dövləti, Mitani dövləti ilə birlikdə çağdaşları Hititlərə, Asurlara və fironların idarəçiliyində olan Misir ölkəsinə böyük ölçülərdə təsir etmişdir.

Tarixi araşdırmalarda və İraq Kürdüstanındakı arxeoloji qazıntılar zamanı əldə edilən kürd milli kalendarına uyğun olunan şahənə heykəllər 1984-cü ildə Bağdad Milli Muzeyinə qoyulub. Yenə Kürd Kassit imperatorluğuna aid adlı - sanlı "Sinus səhnəsi" adlı daş üzərində yonularaq gerçəkləşdirilmiş əsər Parisin "Laubre" muzeyini bəzəməkdədir. Belə nümunələrdən yüzlərlə saymaq olar.

Beləliklə, güclü Firon hakimiyyətindən geridə qalmayan, böyük bir tarixi zənginliyə malik olan Kürd Kassit dövləti siyasi, iqtisadi, eləcə də elm sahəsində irəli getmələrini göstərən dəlillərlə sübut etməkdədir.

Ölkələr arasında əlaqələr qurulur, məktublar yazılır, elçilər təyin edilirdi. Xüsusilə firon ölkəsi Misirlə Kürd Kassit dövləti arasında idxalat və ixracat, kredit və ya mübadilə yolu ilə yardımlar şəklində təşkil olunurdu. Bu dövlətdə barış və sülh müqavilələri imzalanırdı. Beləliklə, tarixin bildiyi ən qədim zamanlardan günümüzə qədər dövlət quruluşu ilə, dövlətlərarası danışıqların hüquqi təməlləri Kassit - Kussi imperatorluğunda rast gəlinir (Bu haqda geniş məlumat almaq üçün bax: Mauriçək Muleau "Len Monte Antique". Səh-161).

İdarəetmə sistemində yeni bir qayda yaradılmışdı. Tapınaqlardan dini ayinlərlə yanaşı sənət, mədəniyyət və ədəbi əsərlər də sərgilənməkdə idi. Kürd xalqı bu adətlərini günümüzə qədər də davam etdirməkdədir. Bu dövlətin idarəetmə, hüquqi, toplumsal və mədəni qurumlarının o zamanda ən irəli bir düzəndə olması bir təsadüf deyil. Çünki, Kassitlər m. ə 1530-cu ildə ulu babaları qutilər kimi Babil (Babilosu) tamam işğal etdilər. Qərbin qədim dövr tarixçilərinin bildirdiklərinə görə, Kürd dövlətinin rəhbərləri məğlubiyyətə uğratdıqları Babilon ölkəsinə məxsus olan uyqarlığa da sahib oldular.

Hammurapi ölkədə ədaləti yaşatmaq, ziyankarları və qatilləri məhv etmək, xalqının üstündə günəş kimi doğaraq dünyanı aydınlatmaq üçün Tanrı Manrunun vəzifələndirdiyi bir çoban olaraq idarə etdiyim xalqıma heç bir zaman zülm etmədim və tənbel olmadım. Mənim yaxşılaşsəvər kölgəm ölkəmdəki bütün şəhərlərin üzünə yayıldı. Şumer və Akkad ölkəsi insanlarını da bağrıma basdım. Onları sülh içində idarə etdim. Mənim mövcudluğum onları da qorudu. Güclü olanın zəif məhv etməməsi üçün, yetimlərə və dullara haqlarını qorumaq üçün ölkədə ən yaxşı ədalət quraraq, bunları qoruyacaq qanunları bildirmək üçün bu lövhəyə dəyərli sözlərimi yazdım. Adil bir kral olaraq mənim varlığım önündə ilsak edərəm (Hammurapi qanunları - ön söz. Səh -160).

Beləliklə, Kürd Kassit dövləti Babil fəth edib öz ərazisinə qatdığı zaman bu ölkə üzərində sosial - iqtisadi, idarəetmə və mədəni bir vaxtda inkişaf edən xəzinə vardı. Kassilər də Babil almada öncə böyük bir dövlətin təmsilçiləri idilər. Qaldı ki, Hammurapi monarxiyasının da Kassitlərin atası olan Quti ölkəsindən eyni bir biçimdə miras olaraq bir çox şeylərin dövr almasına, bu da alimlər tərəfindən təsdiq edilməkdədir.

Quti və Hurrilər dövründə atı daşıma və çəkmə vasitəsi kimi ilk dəfə insanlıq Kassitlər zamanında minik heyvanı kimi də istifadə etmişlər.

Bu tapıntıdan həm bir yerdən başqa yerə tez getmək məqsədi üçün, həm də müharibələrdə hərbi vasitə kimi də yararlanırdılar. Digər tərəfdən də Neolitin vaxtından ən önəmli şəkildə rast gəldiyimiz və tarixçilərin təxminlərinə görə, hələ palçıqkən üst-üstə qoyularaq inşa edilən kərpic ilk dəfə Kassit dövlətində içinə saman qarışdırıb gündə qurudulmaqla inşaatda istifadə edilmişdir. Aradan 3500 il keçməsinə baxmayaraq, kərpic Ön Asianın inşaatında ən başlıca vasitədir.

Araşdırır: Tahir Süleyman

Tatyana Fyodorovna Aristova – Rusiyanın yeganə kürdşünas-etnoqrafı və dünya şöhrətli alimi

Onun nəşrlərinin yüksək qiymətləndirilməsi, müəllifin 30 illik səhra araşdırmalarının, Gürcüstana, Ermənistana, Azərbaycana, Orta Asiyaya və İraqa çoxsaylı səyahətlərin nəticəsidir.

Kürdlərin yaşadığı şəhərlərlə kifa-yətlənməyərək, Tatyana Aristova şəxsi təşəbbüsü ilə kənd-kənd, ev-ev gəzərək, kürdlərin tarixini, adət-ənənələrini, maddi və mənəvi mədəniyyətini və millətlərarası münasibətləri dərinlən öyrənirdi. T.Aristova yüksək dərəcəli peşəkar idi. O, nəinki fars və kürd dillərini bilirdi, həmçinin məşhur kürdşünaslar – İ.Orbeli, A.Şamilov, K.Kurdoyev, Ç.Bakayev, M.Rudenko, məşhur şerqşünaslar O.İncikyan və Q.Akopov ilə şəxsi tanışlığı var idi. T.Aristova kürd ziyalıları – H.Cindi, M.Əsəd, C.Cəlil, M.Rəşid, Ş.Aşiri və başqaları ilə daima fikirləri və araşdırmaları ilə məsləhətləşərdi, bu isə öz növbəsində onun işinə təkrar olunmaz güc verirdi.

Keçmiş onilliklərdə çox şey dəyişdi. Zaqafqaziyada baş verən fəlakət kürdləri yenidən dünyanın müxtəlif ölkələrinə – Rusiyaya, Qazaxstana, Ukraynaya, Avropaya və sair ölkələrə səpələdi. T.Aristovanın araşdırma apardığı kəndlərin əksəriyyətinin qalıqları qalıb. Bəzi kəndlərdə isə başqa millətlərin nümayəndələri yaşayırlar. Onlar kürdlərin mədəniyyətini və izini məhv etmək üçün hər cür əmələ əl atırlar.

Məhz bu çətin qaçqınlıq zamanında kürd gənclərinin qarşısında çox vacib problemlər durur: milli şüurun, doğma dilin, adət-ənənələrinin unudulmaması və ümumiyyətlə Kürd xalqının məniyyətini əks etdirən mədəni dəyərlərin qorunub, gələcək nəsle ötürülməsini vurğulamaq lazımdır. T.Aristovanın arxivlərinə müraciət etdikdə, biz Kürd xalqının apardığı mübarizəni, xalqın tarix və adət-ənənələrini, özünəməxsus dünya təkəkkürünü bərpa edə bilirik.

T.Aristova ömür boyu elm naminə mübarizə aparmışdır. Onun şəxsi arxivi daim kürdlərin üzünə açıq idi. O, araşdırmalarının nəticəsi ilə kürd ictimaiyyətini məlumatlandırır, onlar ilə məsləhətləşirdi.

Bu isə toplanmış materialların zənginliyindən xəbər verir. Allahın köməyi ilə, Kürd xalqının dəyərlili dostu və fədakarı Tatyana Fyodorovna Aristova daima xalqımızın ürəyində layiqli yer tutacaq.

Mənim Zaqafqaziya kürdləri haqqında araşdırmalarım 50-80-ci illəri əhatə edir. İmkan daxilində Ermənistan və Azərbaycanda yaşayan kürd ağsaqqallarının danışdıqları əfsanələr, şifahi xalq ədəbiyyatı və kəndlərin tarixi qeyd olunurdu. Əlavə olaraq, bu əfsanələr yoxlanılırdı, bu haqda qonşu kəndlərin nə düşündükləri soruşulurdu, rayon mərkəzində olan arxivlərlə tutuşdurulurdu. Araşdırmalar aşağıda sadalanan həm kürd, həm də qarışıq əhalisi olan (erməni-kürd, azərbaycan-kürd, rus-kürd) rayonlarda aparılmışdır:

- Ermənistan SSR-nin Aparan, Aştarak, Basarkeçər (Vardenis), Dilican, Talin, Oktemberyan, Şaumyan, Eçmiadzin rayonları;

- Azərbaycan SSR-nin Kəlbəcər, Laçın, Qubadlı rayonları;

Hələ XIX – XX-cı əsrin əvvəllərində toplanan materiallar bizə deməyə imkan verir ki, bu bölgədə bir-neçə kürd tayfası ta qədimdən yaşayırdılar. Onlar əsasən – “Sipki”, “Cəlali”, “Şəkkak”, “Zilan”, “Həsənan” və s. tayfalarıdır. Qeyd etmək lazımdır ki, hələ XIX-cu əsrdən Ermənistanda olan kürd kəndləri əsasən tayfa prinsipi ilə yaranmışdılar, Azərbaycanda isə yaxın qan qohumluğu böyük rol oynayırdı.

Bəzi ədəbi materiallar kürdlərin Zaqafqaziyada qədimdən yaşadıklarını qeyd edir. Məlumdur ki, X

– XI-ci əsrlərdə Zaqafqaziyanı bəzi kürd tayfaları və nəsilləri idarə edirdilər. Bununla əlaqədar V.Minorski bölgənin inkişafında Şəddadi kürd dövlətinin əməyini yüksək qiymətləndirir. Paytaxtı Gəncə və Dvində olan Şəddadilər dövləti böyük

T. Ф. Аристова в курдском национальном костюме

əraziyə malik idilər.

Q.Çursinin nəzəriyyəsinə əsasən kürdlər Qərbi Azərbaycanda (Keçmiş Kürdüstan qəzası) 1589-cu ildə baş verən türk-fars müharibəsi zamanı köçürülmüşdülər.

Tarixi sənədlərə əsasən, XIX-cu əsrin ikinci yarısında kürdlər Azərbaycanın növbəti qəzalarında yaşayırdılar: Elizavetpol (Gəncə) quberniyasının – Arəş, Cəbrayıl, Cavanşir və əsasən Zəngəzur qəzaları, Ermənistanda isə - İrəvan quberniyasının – Sürməli, Şərur-Dərəyələz, Eçmiadzin, Aleksandropol və Novobayazet qəzaları.

Mənim tədqiqat üçün seçdiyim kəndlər bunlar idi:

- Laçın rayonunda – Minkənd, Aşağı və Yuxarı Zerti, Qalaca, Bozlu, Kamallı və Qarakeşiş;

- Kəlbəcər rayonunda – Zəylik, Aşağı Şurtan, Ağcakənd və Oruclu;

- Qubadlı rayonunda – Yuxarı Mollu və Zilanlı

Zaqafqaziyanın qədim xalqı olan kürdlər öz kəndlərinin yaranma tarixini bilirlər. Bu əfsanələrdə əsasən hansı kəndin haradan köçməsi və yeni yerdə necə məskunlaşdığını özündə əks etdirir. Yeni yaylaqların axtarışı və maldarlığın inkişaf etdirilməsi üçün münasib yer axtaran kürdlər daima bir rayondan o biri rayona köç edirdilər. Bu yerdəyişmələr əsasən dağlıq rayonlarında baş verirdi.

Beləliklə, Kəlbəcər rayonundakı kəndlər Laçın rayonunun ərazisindən köç edən kəndlər idi. Oruclu və Ağcakəndin təməlini Laçının Minkənd və Ağcakənddən köçən kürdlər qoymuşdur. Əfsanəyə görə Oruclu kəndinin adını kəndi yaradan şəxsin adı ilə adlandırılmışdır. Ağcakənd isə bura öz ailəsi ilə ilk olaraq köçən Ağca adlı gözəl bir qızın şərəfinə adlandırılmışdır. Baxmayaraq ki, Kürdüstan qəzasının, Kəlbəcər rayonunun Oruclu və Ağcakənd kəndlərinin təməlini Şahsuvarovlar nəslə qoymuşdur, onlar Minkənddə məskunlaşmağı üstün tutdular. Şahsuvarovların arxasınca

Minkəndə daha bir neçə kürd ailəsi köçmüşdür. Kənd qohumluq əlaqələrinə əsasən bir-neçə məhəlləyə bölündü. Ağsaqqallar danışdıqlar ki, Şahsuvarovlar Minkəndə gələndə burada 1673-cü ilə aid olan alban kilsəsindən başqa heç bir tikili yox idi. Çox güman ki, burada nə vaxtsa albanlar yaşayırdılar.

Kəndin ağsaqqalı Müseyib Hüseynqulu oğlu Axundovun nəzəriyyəsinə görə isə, bu kilsə qədim məscidin qalıqları üzərində tikilmişdir. Azərbaycanda qədim zamanlardan məskunlaşmış Qubadlı rayonunun Zilanlı və Şotlanlı kəndlərini hesab etmək olar. Bu kəndlərin əhalisi birinci və ikinci Rusiya-İran müharibəsi dövründən əvvəl İrana tabe idilər. Kəlbəcər rayonunun Aşağı Şurtan kəndinin təməlini Laçın rayonunun Mirik (Həsənanlı – A.S.) kəndindən köçənlər qoymuşdur. Məlumatla görə, Hüt və Nağı adlı qardaşları öz ailələri ilə XIX-cu əsrin sonunda bu bölgəyə gələrək məskunlaşmışdılar. 1920-ci illərdə bəzi kəndlərin əhalisinin bir hissəsi çətin həyatdan xilas olmaq üçün Azərbaycanın aran rayonlarına köç etmişdir. Onlar əsasən Yevlax və (Mirbəşir) Tərtər rayonlarının ərazisində məskunlaşmışdılar.

Kəlbəcər rayonunun Zəylik kəndinin əhalisi isə ikinci Rusiya-İran (1826-1828) müharibəsi zamanı İrandan əvvəla Ermənistana, XX-ci əsrin əvvəllərində isə Kəlbəcəərə köçmüşdülər. Əfsanəyə görə, kəndin təməlini üç qardaş qoymuşdular. Sonra isə qardaşların ikisi Zar kəndinə köç edərək, orada məskunlaşmışdılar.

Tarix boyu, xüsusəndə 1920-ci illərdə kürd tayfaları Azərbaycandan Ermənistana, Ermənistandan isə Azərbaycana köçürdülər. Bu yerdəyişmələr əsasən iqtisadi və qismən siyasi amillərə bağlı idi.

Misal üçün, Laçın rayonunun Qarakeşiş kəndinin əhalisi İrəvan quberniyasının Şərur-Dərəyələz qəzasından köç etmişdilər. Onlar əvvəlcə Qaraqışlaq adlanan yerdə məskunlaşmışdılar. Təxminən 1920-ci illərdə Xudo və Abbas adında iki qardaş Qaraqışlağın 15-20 km. Aralığında yeni kəndin təməlini qoyaraq, Qarakeşiş adlandırıldılar.

Ermənistanda yerli kürdlərdən savayı, Türkiyədən, İrandan və Azərbaycandan köçən kürdlər az deyildi. Bu tayfaların Ermənistana köçməsi XVII-XIX-cu əsrləri əhatə edir. Rusiya-Türkiyə müharibələri zamanı (1853-56, 1877-78) Rusiyaya tabe olan tayfalar Rusiyaya köçürdülər və əsasən İrəvan quberniyasında məskunlaşdılar. Əksinə, Türkiyəyə tabe olan kürd tayfaları Zaqafqaziyadan Osmanlı ərazisinə köçürdülər.

Ermənistanda kürdlər əsasən tayfa prinsipi ilə məskunlaşdılar.

Beləliklə, Aparan rayonunda on üç kürd kəndi – Ələqəz, Kondaxsaz, Carca-ris, Korbulaq, Kürd Pambı, Quruboğaz, Kiçik Camışlı, Mirak, Səngər və Çobanmaz – “bala”, “məhmədi”, “rojki”, “sipki” tayfalarının nümayəndələri idi.

Talin rayonunun on beş kəndi – Akko, Baysız, Bəroj, Qəlto, Dian, Zəvestan, Kələşbəq, Qabaqtəpə, Kar-mirpoh, Sabunçu, Seyrane, Sıçanlı, Sorik və Tələk əsasən “zokori”, “ortuli”, “raşi”, “rojki”, “sipki”, “həsəni” tayfalarının nümayəndələri idi.

Şaumyan rayonunun iki kəndində Yuxarı və Aşağı Nəcərlı kəndlərində “bruki”lər yaşayırdılar.

Basarkeçər rayonunun dörd - Reysu, Qayabaşı, Qoşabulaq və Ker kəndlərində “başki”, “qaralı”, “pirki” və “şəvaliki” tayfaları məskunlaşmışdılar.

Tərcümə etdi və hazırladı: Seymur Alxanov

Mənbə:
kurdist.ru

1905-06-cı illərdə erməni-müsəlman davasında kürd xalqının rolu

Əvvəli ötən saylarımızda

Onlar cavab verdilər:

«Görərsən ki, dörd saat ərzində bütün müsəlmanları qırıb məhəllələrini tar-mar etdikdən və Qalanı ələ aldıqdan sonra rusların başına nə gətirəcəyik». Hakim buyurur ki, iddianız çox böyükdür, amma vaxtınız çox azdır. Qımdatlar söylədilər ki, səkkiz saat olmasın, on iki saat olsun. Axır ki, bu sutkada, yeni bir gecə-gündüz ərzində görəcəksən ki, 12 saatdan sonra müsəlmanların böyük məscidində nahar edəcəyik, 24 saatdan sonra isə xan sarayı üzərində öz bayrağımızı qaldırıb, Qalanı tamamilə öz əlimizə alacağıq. Həmin hakim buyurdu ki, bunu mənim ağılim kəsmir, sizin dediyiniz sözlər xəyal və mənasızdır. Bu sözləri eşidən kimi qımdatlardan birisi təkəbbür və qəzəblə planı onun əlindən alıb yoldaşları ilə birlikdə öz evlərinə qayıtdılar. Ermənilər öz tayfasını mənəvi baxımdan bu iğtişaşa hazırlamaqla, bütün küçələrdə və səngərlərdə hazırlıq görməklə bərabər, başladılar müsəlmanlara sataşmağa. Bu işlərdən xəbərdar olan bir erməni övrəti deyir ki, bizim qımdatların bu tədbirdə böyük səhvləri var. Bundan ötrü ki, mən bir kasıb övrətəm, dörd uşağım var. Bir toyuğum neçə gündür azıb, orda-burda yumurtlayır. Artıq üç gündür ki, mən və dörd uşağım o bircə toyuğun öhdəsindən gəlib onu tuta bilmirik. Bir halda ki, beş nəfər bir toyuğun öhdəsindən gələ bilmir, bəs bizim bu qımdatlarımız bu qədər yığılmış erməni ilə milyon-milyon müsəlmanların öhdəsindən necə gələcək? Xülasə, ermənilər öz fitnə-fəsadlarını davam etdirirdilər. Bir gün küçələrin çırağını yandıran Kərbəlayi Məmməd-hüseyn adlı bir nəfər səhər tezdən çıraqları söndürərkən üç nəfər erməni Şahlıq körpüsünün yanında bu yazığı nərdivandan yerə salıb neçə yerindən doğradılar. Onun dəfəyadını eşidənlər yüyürüb hadisə yerinə gəldilər. Kərbəlayi Məmməd-hüseyn qan içində çapalayır, o hələ ölməmişdi. Ondən soruşanda ki, səni bu hala kim salıb. Dedi ki, üç erməni məni xəncərlə beləcə doğradı. Yazıq bu sözləri deyib öldü.

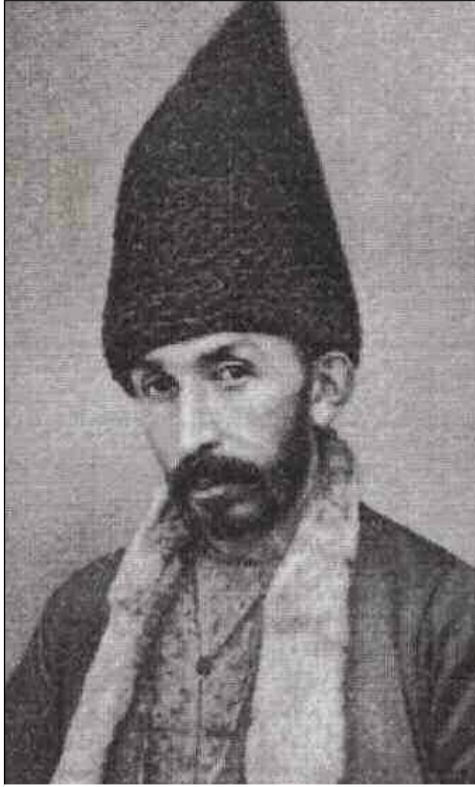
Bu əhvalat müsəlmanlara çox təsir etdi. Müsəlman komissiyaları dum divanına toplaşdı ermənilərdən o yazığın qanını istədilər.

Bu əhvalatdan sonra erməni qımdatları müsəlmanlara poçta ilə göndərilən bağlama və əmanətlərin içərisində silah və sursat olmasından ehtiyat edərək onları gizləncə yoxlayırlarmış.

QARABAĞIN ŞUŞA ŞƏHƏRİ VƏ ƏTRAFINDA BAŞ VERƏN ERMƏNİ- MÜSƏLMAN İĞTİŞAŞLARI VƏ ERMƏNİLƏRİN MƏĞLUB OLMASI

Ermənilər öz qarşılarına qoyduğu məqsədə çatmaq üçün durmadan

səngərlər tikir, müxtəlif tedarüklər görür, vilayətlərdən və kəndlərdən Şuşaya kömək gətirirdilər. Odur ki,

Mir Möhsün Nəvvab

şəhər erməni tayfası ilə dolmuşdu.

Mən, Mir Möhsün Nəvvab evim erməni məhəlləsinə qonşu olduğuna görə qarşıdan gələn təhlükəni nəzərə alaraq şəhərin bir neçə izzətli şəxsləri evimi dəyişməyi mənə məsləhət bildilər.

Həmin xahişə binaən bir gecə əyləşib diqqətlə sual etdim ki, bu davada fəth, nüsret və qələbə biz müsəlmanlarla olacaq, yoxsa erməni tayfası ilə? İstixarə etdikdən sonra bu növ cavab zühura gəldi:

Qələbə yaxın günlərdə sizinlədir.

Bütün düşmənlər sizin ayağınızın altındadır³ (Beyt fars dilindən sətri tərcümədir)

Sonra bu beyti yazıb qazixanədə yığıncaqda söylədim. Bir para adamlara isə bu beyti yazıb verdim ki, cürətləri daha da artsın, ümitsizlər cəsəretə gəlsinlər.

İkinci dəfə istixarə etdim ki, mənim evim kilsəyə yaxın olduğundan ona zərər dəyər, ya yox? Zərər dəyərsə, köçüm. Belə cavab gəldi:

Baxmayaraq ki, sənin evin kilsəyə yaxındır,

Qəm yemə, axırı xeyirlidir⁴ (Beyt fars dilindən sətri tərcümədir)

Bundan sonra Allah-təalanın köməyinə arxalanaraq evimdən köçmək fikrindən daşındım. Allah-təalaya dualar oxuyub onun köməyinə ümid bağladım.

Xülasə, seçənbə günü (çərşənbə axşamı) günortadan sonra camadi üs-sani ayının 23-də 1323-cü ildə (16 avqust 1905-ci il) ermənilər hücumu başladılar. Erməni qımdatları dəstə-dəstə olub bir dəstə Köçərli məhəl-

ləsinə, bir dəstə Yuxarı Xəlifəli qapısına, başqa bir dəstə isə meydana tərəf getdilər. Qalan ermənilər isə səngərlərə doldular. Köçərli məhəlləsində qədim bir tayfaya mənsub, gözəl ev- eşiyi olan doxsan yaşlı Abbas bəy adlı bir nəfər yaşayırdı. Köçərli məhəlləsinə gedən dəstənin içərisində olan Çopur bəyin oğlu və Kolya adlı iki erməni Abbas bəyi çağırtdılar. Abbas bəy evdən çıxanda ona dedilər ki, sən bizim qonşumuzsan, səninlə bizim işimiz yoxdur. Sonra isə Abbas bəyi sözə tutub tüfənglə vurdular. O biçərə güllədən al qana boyanıb yıxıldı. Ermənilər bir neçə güllə də Abbas bəyin yeganə oğluna və qardaşı oğluna vurub hər üçünü öldürdülər. Bundan sonra onlar evə benzin və neft töküblə odladılar. Vurulanların da meyidlərinə od vurdular. Bundan sonra ermənilər üç gün idi ki, gəlin gətirmiş Nuşirəvan adlı bir yazığı da güllə ilə vurub öldürdülər. Sonra isə gəlinin cehizinə və evə, eləcə də meyidlərə neft töküblə evlə bərabər yandırdılar. Beləliklə, onlar on beşə qədər evi mal-dövləti ilə yandıraraq külə döndərdilər. Ev sahibləri övrət-uşaqla çıxıb qaçsalar da, onlardan iki-üç nəfəri şəhid oldu.

Xəlifəli qapısına gedən erməni dəstəsi isə on evə hücum etdilər. Ev sahibləri xəbərsiz olduqlarından onların arasında çaşqınlıq düşdü. Ermənilər bu evləri gülləbaran etdilər. Bu evlərin sakinləri qaçıb yaxındakı rus kazarmasına doldular. Buna bax-

küy qalxdı. Onlar əvvəlcə iki nəfər Zarıslı müsəlmanı şəhid etdilər.

Ermənilərin bazarında on beşə qədər müsəlman dükənləri var idi. Ermənilər hücum edən kimi bu dükənlərin hər birində bir və ya iki müsəlman var idi. Hücum başlayan kimi onların bir parası qaçdı, bir parası isə dükənləri bağlayıb içərisində qaldılar. Bir parası isə yaxın dostluq etdikləri erməni dükən sahiblərinin dükənina və evlərinə pənah gətirdilər. Ermənilər isə onları güllə ilə qarşılayıb hamısını öldürdülər. Ermənilər müsəlman dükənlərinin qapılarını açıb içəridəkiləri öldürüb, mal-dövlətlərini qarət və talan etdilər. Quru meyvələri isə yemək üçün səngərlərdə vuruşan qımdatlara göndərdilər. Həmin günü erməni bazarına alış-verişə gəlmiş müsəlmanlardan bir parası qaçıb canını qurtarsalar da, yaşlıları güllələyib öldürdülər. Ermənilər yara alanlara da rəhm etməyib tutduqları yerdə çox əzabla öldürdülər. Bu qırğında ermənilər əllərinə keçən müsəlmanları böyük işgəncə ilə öldürərək onların burun-qulağını, cinsi əlaqə üzvlərini kəsərək başlarına mix və mismar çalmışdılar. Meyidləri ip ilə sürüyüb dərələrə, xəndəklərə ataraq gizləyir, üstlərində olan pulları isə götürürdülər. Ələ keçən cəsədlərin çoxunda beş-on yerindən yara aldığı görürdülər. Bəzi cəsədləri isə ermənilər od vurub yandırtdılar. Müsəlmanlar isə öldürdükləri adama bir yarıdan artıq güllə vurmazdılar. Cəsədlərə isə toxunmayaraq düşdüyü yerdə də qoyub gedərdilər. Dəxi namərdlik edib ermənilər kimi ölənə və cəsədə işgəncə verməzdilər.

Ermənilərin hücum etdiyi həmin gün müsəlmanlar heç nədən xəbərsiz öz işlərində və alverlərində idilər. Müsəlmanların əyan-əşrəfləri isə Cümə məscidində təziyə məclisində əyləşmişdilər.

Mərhum olmuş lənbəranlı Məhrəli əfəndinin cənazəsini bir neçə molla ilə Lənbərana göndərdikdən sonra onlar məsciddə təziyə saxlayırdılar. Bu zaman bir neçə nəfər gəlib xəbər verdi ki, nə oturmuşsunuz? Ermənilər dünyanı qarışdırıb, yuxarıda ələ düşəni öldürürlər. Oranın hakimi Xosrov bəy atla gedərkən nökrə ilə birlikdə onu gülləbaran ediblər.

Xalq bu xəbəri eşidən kimi qalxıb məscidi və dükən-bazarı bağlayıb hər yana səs saldılar. Sonra salavat çəkib və «Ya Əli!» deyə qışqıraraq on beş dəqiqə ərzində igidlər və cavanlar silahlanıb, əllərində tüfəng, tapança, qılınc, balta və bel, külüng və ling bazar və küçələrə çıxıb dəstə-dəstə hazır oldular. Onların «ura» sədası hər yana yayıldı.

Ardı var

Səhifəni hazırladı: Tahir Süleyman

mayaraq, üç nəfər erməni gülləsinin qurbanı oldu. Ermənilər isə müsəlmanların mal-dövlətini talan edib evlərinə od vurub yandırdılar.

Ə L A V Ə: Meydandakı qımdat dəstəsi isə bazara gəlib əlləri ilə bütün dükənlərə işarə etdikdən sonra ermənilər şaraqq-şaraq dükənləri bağlayıb əllərində tüfəng və tapança ilə meydana töküldülər və böyük hay-

Kürdlər və Kürdüstan

Kürdlərin coğrafiyası və yerləşməsi

Asiyanın haqqında danışacağımız hissəsinin coğrafiyasını anlamaq üçün iki çıxış nöqtəsini: Ararat vadisini və İsgəndəriyyə körfəzini yadda saxlamaq lazımdır.

Araratdan cənuba iki min verstdən artıq dağlar silsiləsi uzanır: əvvəlcə bu dağlar düz şimaldan cənuba, sonra isə bir sıra zəncirlər yaradaraq cənub şərqə - Fars körfəzinə dönür. Onların birinci hissəsinə sadəcə olaraq, məşhur duzlu Van və Urmiya gölləri vasitəsilə iki yüksək yaylanı ayıran «türk-fars sıra dağları» deyilir. İkinci hissə ancaq özünün qərb qolları ilə Türkiyə və İran sərhəddinə yaxınlaşır; İran yaylasının və Mesopotamiya ovalığının arasında yerləşən bu dağlar və dağətəyi naməlum Şərq xalqları tərəfindən qədim terminlə Zaqros (görünür, yunan mənşəlidir) adlanır.

Araratdan qərbə bizim Zaqaqaziyani Ermənistan yaylasından ayıran və aşağıda sonuncunun sıra dağları ilə qovuşan Ağrı dağı uzanır.

Əgər indi İsgəndəriyyəyə keçilsə, ondan şimala müəyyən məsafədə Qara dəniz çaylarının suayrıcını və Mesopotamiyanı təşkil edən Antitavr başlanır. Antitavrın şimal-şərqə ümumi istiqaməti üç qola ayrılmaqla sanki Qars, Maku və Ararat səmtinə can atır.

1. Şimal qolu, yaxın keçmişdəki döyüşlərdən yaxşı məlum olan Soğanlıya birləşir, cənub faktiki olaraq, Ağrı dağına qovuşur. Orta isə (Ala dağ) Maku yaxınlığında (Avacıqda) İran sərhədi yanında olan sönmüş Təndurəkin vulkanına bitişir. Fəratın əsas mənbələri Antitavrın bu qollarına bitişik vadilərdədir. Onlar iki çaydan ibarətdir:

Biri Ararat yaxınlığında Alaşkert vadisindən başlayan Murad çayı, ikinci Ərzurum altından axan Qara su, yaxud Fəratdır. Əks istiqamətdə şimala axan Arazın mənbəyi isə iki çay arasındakı Bin göl yaylasında yerləşir. Murad və Fərat çayları əvvəlcə cənub qərbə axır, bununla belə Murad çayı bir yerdə Dəclənin mənbəinə tamamilə yaxınlaşır. Ancaq bu dar divara güc gəlmək ona nəsih olmur və Xarputun yanında onun taleyi nəll olunur: O Qarasu ilə birləşir ki, onunla birlikdə Ön Asiyanın Ən böyük çayı olan Fərat (2670 verst) yaratsın. Fərat Aralıq dənizinə tökülmək arzusu ilə cənub qərbə can atmağa davam edir, ancaq Tavra rast gəlib onun tərəfindən rədd olunur və Şərqə

- Fars körfəzinə tərəf dönür.

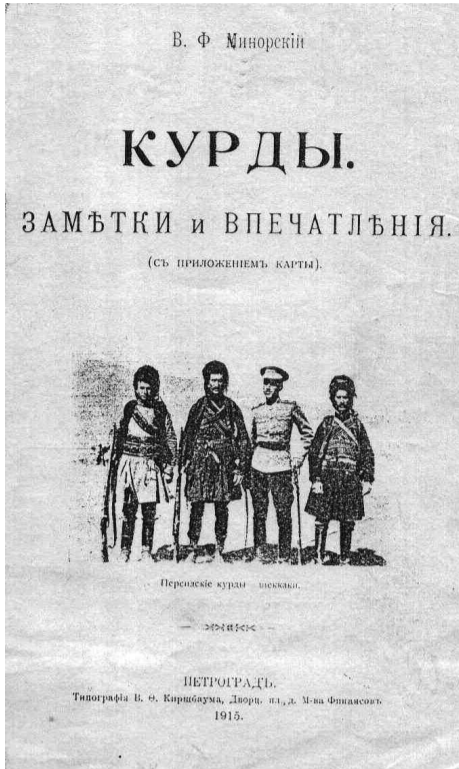
İsgəndəriyyədən cənub şərqdə yaranmış ikinci dağ mahiyyətinə görə Şimali Suriya dağlarının davamıdır. O Tavr adlanır və bir başa Şərqə uzanır. Van gölü yanında bir qolu Şimala gedir, o biri qolu isə gölü cənubdan şərqə dövrələyərək Qotur 2 yaxınlığında Fars sərhəddinə yaxınlaşır. Bu sonuncu qol cənuba iki təzə zoğ ataraq cənubi şərq istiqamətinə soxularaq nəhəng pəncələr kimi yuxarı Dəclənin hövzəsini əhatə edir. Dəclə düzənliyə çıxanacan Fərata nisbətən daha az yol keçsə də

1) «Fərat» sadəcə rus xalq sözü olan «Fart.pofartilo» ilə bir kökdəndir. Semit dillərində (ərəb və b.) bolluq deməkdir.

2) Van gölünün şərqində o bu gölün hövzəsini Böyük Zabın yuxarılarından

ayırır (aşağı bax)

Öz adının qədim şərhini doğruldaaraq ox kimi onu bəsləyən uca dağlardan 1 üzəaşağı şığıyır. Dəclənin sol sahilində, Şərq sanəsinə görə, Nuhun gəmisi

dayanmış Cudi dağı uzanır. Ancaq daha yuxarı Dəclənin, Böyük Zabunun 2 sol qolu boyunca nəhəng Cülamerq dağları dayanmışdır. Onların ayrı-ayrı zirvələri 14000 futa 3 çatır. Əgər Fəratın yuxarı axınları və Van gölünün ətrafları kürd xalqının erkən yayıldıkları ərazilər idisə, cənubi Tavrın qolları və Dəclənin sol sahillərinin dağlıq ölkəsi (Botan, Xabur, Zab) görünür, tarixi keçmişdə kürd xalqının əsas məskənləri imiş. Nəhayət tarixin başlanğıcında kürd xalqının vətəni daha uzaqlarda, şərqdə və cənubda axtarmaq lazımdı. Yüksələn bu üç zaman pilləsinə kürd xalqının yerləşdiyi üç rayon uyğun gəlir. Yüksək Ermənistan yaylası, Türkiyə Kürdüstanı və Qərbi İran dağları.

Beləliklə, kürd xalqı hal-hazırda şimala - bizim Zaqaqaziyaya keçərək türk-fars sərhəddi yaxınlığında Mendeli 4 şəhərciyindən Ararata qədər enli zolaq şəklində yaşayırlar. Bütün Ermənistan yaylası boyunca onlar ermənilərlə qarışblar, ancaq onların Türkiyə ilə Şimal sərhəddi Ərzurumla paraleldir. Kürd xalqı cənubda Mesopotamiya düzənliyinin kənarlarına qədər enirlər. Qərbdə Dəclə (Daha doğrusu Qara-su) çayının sahilində sərhəd hesab olunur. Ancaq kürd xalqı Kiçik Asiyanın içərilərinə də girirlər və təkəcə Sivasdan cənub şərqə olan rayonda deyil, ayrı-ayrı qruplar şəklində Aralıq dənizinə qədər Koniyanın və Kilikiyanın yaxınlığında belə yaşayırlar.

Ümumiyyətlə, demək olar ki, kürd xalqı və dağlar ayrılmazdır. O yerdəki düzənliklər başlanır, kürdlər o yerləri ərəblərə, türklərə, Van gölünün ətrafını isə ermənilərə birgə yaşayırlar.

1) Vavilon «Diqlat» əslində «yüksək sahil deməkdir, ancaq yunanlar elə bilir-dilər ki, bu fars sözüdür (tiqra-yeni farsca tir), ox deməkdir.

2) Böyük Zab Dəclənin yuxarılarına aid deyil, ona artıq onun orta axınında tökülür.

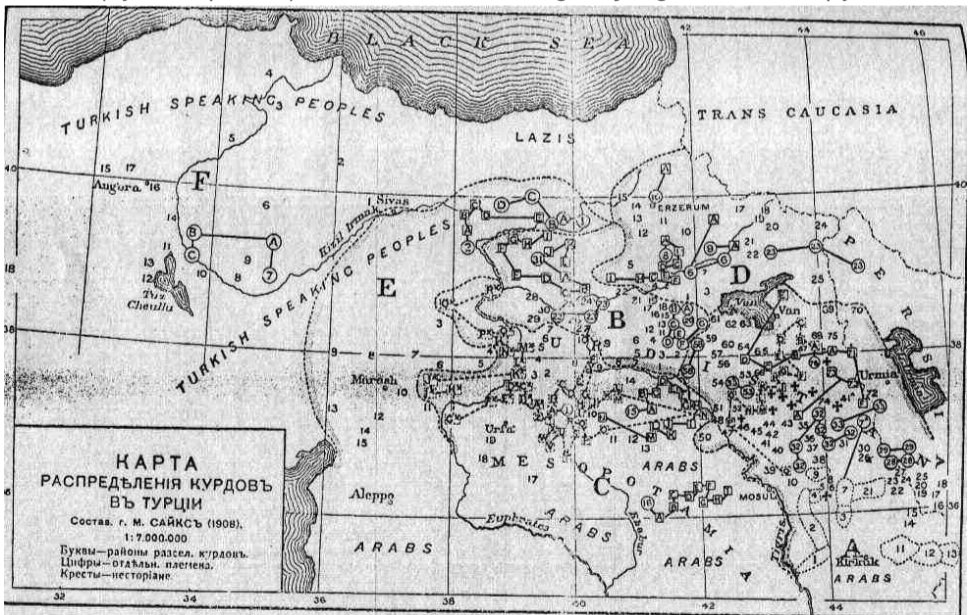
3) Böyük Ararat 17.000 futa yaxındı

4) Bağdaddan Şərqə

Mövcud inzibati bölgüyə görə Kürd xalqı Rusiyada Ararata bitişik olan İrəvan quberniyasının hissələrində Qars vilayətinin Ardahan və Kağızman mahallarının bəzi yerlərində və bundan başqa Yelizavetpol (Gəncə) quberniyasının, Zəngəzur və Cavanşir qəzalarında yaşayırlar. Bu ərazilərdə yaşayan kürd xalqı hansı səbəbə görə axırıncı siyahıyaalınmada xüsusi qrup kimi siyahıya alınmamışlar. İrəvan və Qars qəzalarında yaşayan kürdləri isə 1910-cu ildə aparılan siyahıyaalınmada 125 min nəfər hesablanmışdır ki, onun da 25 min yezidi kürdləri idi.

Kürd xalqı İranın tamam böyük Kirmanşah general qubernatorluğunu və Kürdüstanı (başqa sözlə Sinnə), Gorus dairəsi və Azərbaycanın bir hissəsini 1) Urmiya gölündən cənuba tamam Soyuq-bulaq dairəsi Tatavu çayından qərbdən, 2) Urmiya, Salmas, Xoy və Makunun 2 qərbindən bütöv zolaq şəklində, 20-40 verst Türkiyə sərhəddi boyunca yaşayırlar. Cənubda ən qədim sakinlər hesab olunan İran kürdləri bəlkə də qədim Midiyalıların ölkələrinin qərb sərhədlərini tutmaqla onların birbaşa varislərindən biri hesab olunurlar. Həm dilinə və qismən də dininə (şüələr, əliallahilər) görə bu cənub Şərq kürdləri öz qəbilələrinin əsas hissəsindən ayrılısalar da özlərini onlarla bir xalq hesab edirlər. İranın şimalına gəlincə, məsələn, bizim əsrin əvvəlində Salmas ermənilərin Kortçeyə (yəni Kürdüstan) dediyi müstəqil sərhəd vilayətinə daxil idi.

1) Qismən ərəş və Cəbrayıl dairələrində
2) Avacıq xanlığı - yeganə yerdir ki, türklər (ayrılmış qəbiləsi), o cümlədən

sonradan köçürülmüş sərhəddə kürdlərin bütöv zolağını kəsir.

3) Adons, Armeniya V epoxu Yustiniyana, səh. 418

Əksinə, kürd xalqı belə uzağa, Urmiya gölündən cənuba nisbətən gec hərəkət edəblər. Soyuq-bulaq yaxınlığında indiyə qədər türk yerli adları qalmaqdadır. Bundan əlavə Mukri qəbiləsinin (Süleymani qəbiləsi Babana qohum olan) burada ancaq Ağ və Qara qoyunlular sülaləsi dövründə, yəni XV əsrdə görüldüyü kürd salnaməsində açıqdan açıqca yad olunur. Qərbdən Şərqə belə gecikmiş köçürmələr dəfələrlə baş verdiyi üçün kürdlərin bir qatının digərini örməsi aydın görünməkdədir.

Sayılan bütöv rayonlardan əlavə İranda məsələn, Xorasanda (Şadıllı),

Qəzvindən şimala (amberlyu), Şiraz yaxınlığında (Kəlun-Abdu) kimi yerlərdə kürdləri Nadir şah (1736-1747) köçürmüşdür.

Türkiyədə kürd xalqının əsas torpaqları Mosul vilayətində kompakt halında yaşadıkları dağlıq hissədir. Ermənilər Van və Bitlis vilayətlərində 8 min kv verstə yaxın ərazidə ancaq Van gölü sahəsində 60-70% təşkil edirlər. Lakin fars sərhədinə söykənən Həkəri sancağı kimi hər iki vilayətin dağlıq dairəsinin böyük hissəsində ən çox kürdlər yerləşdirilmişdir. Ancaq həkərinin cənubunda (Colamerq) 90 faiz təşkil etdiyi üçün hakim mövqə tutan, kiçik, ancaq sıx və vahə ilə nestorian əşirətləri yaşayırlar.

1. Su sahəsinin çıxmaqla.

Diyarbəkr və Xarput vilayətlərində kürd xalqı başqa xalqlara nisbətən üstünlük təşkil edirlər. Diyarbəkr vilayətində Botan əyalətində Dəclə çayı üzərində ən məşhur, kürd hərəkətlərinin yarandığı, kürd millətinin beşiyi sayılan Cəzirə şəhərciyi yerləşir. Qeyd etmək lazımdır ki, Xarput vilayətində Fərat çayının hər iki mənbənin yaratdığı çayarası Dersim dairəsinin sıx olan əhalisi arasında kürd xalqı say etibarilə qalan əhalini iki dəfə üstələyir, (Linç) Ancaq bu kürdlər zaza2 dialektində danışırlar. Onları o biri kürdlərdən ayırmaq ənənəsi xüsusi dinə etiqad etmələri ilə izah olunur. Şəxsən mən düşünürəm ki, bu, tamamilə yanlışdır. Onlar hamısı ümumkürd dilində danışırlar, məişətdə kürdlərlə qarışırlar, dinləri isə başqa qəbilələrin də mənsub olduğu əliallahlıqdır.

Aleppo vilayətində kürdlər, yeri ərəblərə güzəştə gedirlər. Ancaq yeni məlu-

mata görə, (konsul Simmerman) 15 min nəfər 1 minə yaxın kəndi tutub. Sivas vilayətində kürdlər azlıq təşkil edirlər. (konsul Savinov). Onlar cəmi 30 mindirlər. (qazı: Qanqal, Qoçışyar, Zara, Divriq).

1) Bohtan çayının hövzəsindən daha geniş sahəni əhatə edən bu vilayət M.Hartmanın izah etdiyi kimi inzibati bölgü deyil, üç vilayət arasında bölünüb.

2) Zaza, görünür ətrafdakı insanların başa düşmədikləri dilə verdikləri ayama mənasındadır. Bu ləhcə yəni tədqiqatçılara görə (O, Mann) xalis iran mənşəlidir və qorani dialektinin aid olduğu dialektlər qrupuna aiddir. Onda çoxlu xüsusiyyətlər və arxaizmlər var. Əlavə etmək lazım deyil ki.

(Ardı var)

Xalid Begê Cibrî û rêxistina Azadîyê

Di dîroka Kurdistanê de deme ku ji serhildana millî ya Kurdistanê ya 1925an bê qal kîrin û bê lêkolînkirin, du navên dîrokî û heja derdikevin pêş. Yek ji wan Xalid Beg e. Yê din jî, Şêx Seîd Efendî ye. Xalid Beg serokê Rêxistina Azadîyê (Komîteya Îstiqlala Kurdistanê) ye. Şêx Seîd Efendî, serokê Tevgera 1925an e.

Dibistanên eşîretan

Dema ku em ji jiyana Xalid Begê Cibrî qal bikin, divê em li ser dibistanên eşîretan rawestin. Lewra Xalid Beg di wan dibistanan de perwerde bûye. Pişt re Dibistana Leşkerî ya Xerbiyê qedandîye.

Împeratoriya Osmanîyan, Împeratoriyeke gelek fireh bû. Miletên bindest dixwest in ku ji bin desthilatdariya Osmanî derkevin û li welatên xwe desthilatdar bin.

Di dema Osmanîyan de jî, her çiqas hebûna miletê kurd nedihat înkâr kirin û miletê kurd dihat nas kirin û kurd biçek otonom bin jî, di navbeyna desthilatdariya Osmanî û kurdan de; bi taybetî jî di navbeyna herêmên otonom û mîrîtiyên kurdan yê li Kurdistanê nekoki derdiketin. Du serhildanên mezin yê di dîroka Kurdistanê de xwediyê ciyekî girîng girtin hene. Ew serhildanan, serhildana Mîrê Botan e ku di sala 1820an de qewimî bû. Serhildana ku di bin pêşengîya Şêx Îbîdullahê Nehrî de di sala 1840î de qewimî bû. Bi taybetî serhildana ku di bin pêşengîya Şêxê Nehrî de qewimî bû, dewletek millî ya kurd û Kurdistanek serbixwe ji bona xwe kiribû armanc.

Împeratorên Osmanî, loma dixwestin ku Kurdistanê zêdetir bi desthilatdariya merkezî ya feodal re girê bidin, kurdan zêdetir bigrin bin zapt û raptê.

Loma jî Melîkê Osmanî Abdülhemîde II., ji bona Kurdistanê û ji bona hemû welatên din yê di bin desthilatdariya wan de projeyek pêk tîne. Ew projeya jî, "Mektebên Eşîretan" e. Ew mekteban di sala 1892-an de ava dibin.

Rastîyê hebû ku li hemberî desthilatdariya merkezî ya Osmanî yê ku serî hildan desthilatdarên Kurdistanê û serokeşîr bûn.

Bi rêya mektebên eşîretan di heman dem de zarokên eşîretan wek rehîl hatin girtin ku li hemberî desthilatdariya Osmanî serhildan nebin.

Ji aliyê din de zarokên serokeşîran, ji medreseyan kurdî dihatin duxistin ku di medreseyan kurdan de perwerdayî bi kurdî çê dibû.

Di mektebên eşîran de armancek jî ew bû ku kurd asîmîle bibin û bîn helandin û ji kurdbûnê dûr bikevin; Ji aliyê din de eşîrên Kurdistanê bi otorîteya merkezî ya Osmanî re bîr girêdan. Dîsa bi rêya wan eşîran pêşiya serhildanan bigre.

Zarokên serokeşîran, 6 an jî 7 salan di wan mekteban de perwerde dibûn. Dema ku zarok li mektebê dixwendin dewletê hemû hewcedariyên wan bersîv dikir. Her meh pere dihatin dayîn. Zarok û xwendevan li mekteban jî radizan û jiyana xwe li ev cîyê

girtî didomandin. Piştî ku zarokan mektep diqedandin dibûn memûr, walf û mûtasarrif. Şert bû ku ew vegeirin welatên xwe li wir li ser gel bandora Osmanîyan çê bikin.

Bernameya perwerdayî ya mekketbên bi planaek gelek merkezî û gorî ku xwendevan asîmîle bibin hatiye amade kirin. Loma jî divê dersên olî jî bi zimanê tirkî bê dubare kirin. Ev yek jî derdixe holê ku armanca Abdülhemîde 2emîn, perwerdayî ya olî nîne. Eger armanc ew bûya hewce nebû ku ew dibistanan ava bibin. Lewra di Medreseyan Kurdistanê de perwerdayî ya olî gelek bi awayekî heja dihat meşandin.

Ev siyaseta asîmîlekirina kurdan bi serneket. Beşek zarokên ku di mekketbên eşîretan de dixwendin, li Stenbolê bi rewşenbîrên û welatparêzên kurdan re danûstandin dikirin. Vê yekê jî şûûra van ya millî pêş dixist. Yisûf Ziya Beg û Xalid Begê Cibrî ew kesên ku mekketbên eşîretan xelas kiribûn ku wan ji tevgera Kurdistanê re serokatî kirin.

Loma jî hat tespît kirin ku mekketbên eşîretan xizmetî armanca asîmîlasyonê nakin, di sala 1906an de hatin girtin.

Ev siyaseta Melîk Abdülhemîd siyaseta Îttîhad Terakkîciyan bû. Ev siyaseta piştî ku dewleta Kemalîst ya Tirk jî ava bû jî, domand. Dewleta Kemalîst û îdeolojiya wan ya fermî Kemalîzmê got ku "miletê kurd tune ye. Miletê kurd tirk e". Kemalîstan bi vê nazariyê, xwestin kurdan bikin tirk. Loma jî perwerdayî bi zimanê tirkî hat meşandin. Zimanê kurdî qedexe bû.

Perwerdayî ya bi tirkî jî, nikarî pêşyan vê pêşketinê û guhertina xwendevanên kurd bigre. Loma piştî salên 1960î, wek mekketbên eşîretan YBO (Yatılı Bölge Okulları/Mektebên Herêmi yê Lê Mayînê) bes li Kurdistanê ava bûn.

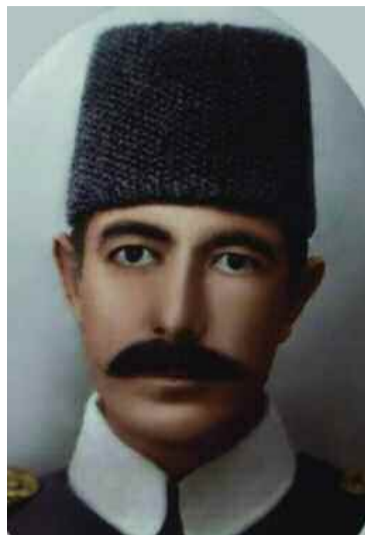
Li wan mekteban jî dixwestin zarokên kurdan bikin tirk. Lê ev siyaseta dewleta Kemalîst ya tirk jî bi serneket. Di wan mekteban de jî gelek xwendevanên kurdperwer derketin; di nav tevger û rêxistinên Kurdistanê de cih girtin.

Jiyana malbatî, civakî û perwerdayî ya Xalid Beg

Xalid Beg, di sala 1882an de li Gimjimê (Wartoyê) tê dinyayê. Bavê wî Mehmed Beg e. Mehmed Beg him serokeşîra Cibran e û him jî li Wanê qeymeqamî kiriyê. Diya wî meta Şêx Ebdullahê Melekan e. Xaltiya Şêx Seîd Efendî ye. Yanî Xalid Beg, di heman dem de bi Şêx Seîd Efendî û Şêx Abdüllahê Melekan re kûrmet û kûrxaltiyê hev in. Şêx Seîd Efendî di heman dem de bi xwişka Xalid Beg Fetma Xanimê re zewicî ye.

Xalid Beg, dibistana Eşîretî ya li Kabataşê û Dibistana Leşkerî ya Bilind xelas dike. Ew yek ji yaverên leşkerî yê jîr e. Wezîfeya wî ya yekem Filîstîn e. Lewra Filîstîn wê demê di bin bandora Împeratoriya Osmanî de bû.

Ew kesekî gelek jîr bûye. Erebi û Farsi jî baş dizaniye. Erebi û Farsi baş dixwendiyê û

dinivîsandîye. Ew kesekî çand û edebiyadhez bûye jî. Loma li ser çand û edebiyata kurdî û li ser zimanê kurdî jî xebat kiriyê. Wî pirtûk jî nivîsandîne.

Ew kesekî gelek rast û dirûst bûye. Dema ku peyvek dikiriyê û sozek didaye, ji wan peyvan û sozan vegevandina wî ne mimikûn bûye.

Mirovê doza miletê kurd bûye. Kemalîstan xwestine ku dema ew dest ji doza kurd berde, dê îmkanên mezin ji wî re pêk bînin. Ew van yekan red dike. Bi doza miletê kurd re girêdaniya xwe dom dike.

Sûleyman Necatî yê ku yek ji organîzatorên Kongreya Erziromê ye, dema qala vexwendina Xalid Beg bo Kongreyê dike, derbarê Xalid Begî de wusa dibêje:

"Mîralay Xalid Begê Cibrî yê ku li nav kurdan gelek birêz û sîmayekî bifezîlet bû..."

Derbarê Xalid Begê Cibrî de îfadeya herî balkêş aîdê M. Halit Fîrat e, ku li Gimjimê yek ji axayên eşîra Xormekîyan û fermandeyê hêza mîlîsa dewletê bûye. M. Halit Fîrat di bîranînên xwe de derbarê Xalid Begî de dibêje:

"Gelek baş zimanê erebî û farisî dizanibû. Ez bi awayekî qetî îfade dikim ku di dema me de ji aliyê maqulî û exlaqê paqij ve kes di ser Xalid Begî re tune bû."

"Li gor karakterê xwe ji gotina ku ji devê wî derbiketana paş ve gav nedîavêt. Ji bo ku ew dev ji vê dozê berde Atatirk rabû ji Anqerê bi awayekî taybet mebûsê Mûşê Hecî Mela İlyas Begê Mûşî şande îqametgeha wî ya li Erziromê, pê re dûr û dirêj muhaweले kir lê di encamê de tégîhaşt ku ew dev ji doza xwe bernade, hingê destvala paş ve vegeerîya. Di wê navberê de dema ku Atatirk ligel jina xwe Lutfiye Xanimê hate Erziromê, pê re hevdiîneke kir lê nikarî ji resmîyetê wêdetir biçê"

Di dema Şerê Osmanî û Rûsyayê de di bin serokatiya Xalid Beg de çend hêzava dibin. Ew hêzan di şer de gelek serkeftî dibin. Xalid Beg, ji bona van serkeftinên xwe tê xelat kirin

Dema ku leşkerên Rûsyayê tén Xînûs û Wartoyê, wê demê Alaya Xalid Beg tê Elazixê û zivîstana xwe li Palûyê derbas dike (1915). Di sala 1916-an de hikûmet wezîfaya avakirina Qonaxa Ovacik a Dersîmê dide Xalid Beg. Wê demê ji Apê kevneparlamentarê SHPê Mehmed Elî Eren

Xidir Beg re dibe mêvan. Leşkerên xwe li ser erdê wî bi cih dike.

Xalid Beg li Ovacixê ji pêwendîya dewletê û gel eciz dibe. Loma jî li hemberî siyaseta dewletê helwestekî rexnegirî bi awayekî nîşan dide. Loma jî dewlet ji ew helwesta Xalid Beg eciz dibin û loma jî alaya wî paşve digrin.

Dema ku Xalid Beg dîsa vedigere Wartoyê wê demê leşkerên Rûsyayê xwe paşve kişandibûn. Lewra di sala 1917-an de Bolşewîkan li Rûsyayê desthilatdarî girtibûn dest xwe. Biryar girtibûn ku dev ji şer berdin. Ciyê dagirkir bûn, bihêlin.

Xalid Beg dema li Wartoyê bûye, wî, birayê xwe Ehmed û malbata wî yê din li gûndên elewiyan zivîstana xwe derbas dikin.

Di sala 1918an de Eşîretên elewiyan êriş tînin ser Eşîreta Cibrîyan. Mehmet Şerîf Fîratê ku nivîskarê "Dîroka Wartoyê", li gel tadeyên mezin dike. Di heman dem de gilyê Xalid Begê ji dewletê re dike. Dibêje ku: "Halid Begê Mîralay yê Cibrî û Halid Begê Mîralaya yê Eşîra Hesenan eşîretan çekdar dikine. Bi cilûmêrgên kurdî li gûnda digerîne. Propagandaya kurdewarî dikine. Li gûndan pitûkên xwe yê bi kurdî nivîsandîne û pirtuka Ehmedê Xanî Mem û Zînê li gûndan bela dikine."

Cemîyeta Tealiya Kurdistanê û Xalid Beg

Xalid Beg pişt re li Erziromê dibe Şerleşkerê Mewkiyê û Mustahkemê. Dema ku ew wezîfa xwe didomîne Cemiyeta Tealî ya Kurdistanê tê qedexe kirin. Encama vê biryarê cemîyetê belav dibe. Beriya wê jî pêwendiyê Xalid beg bi cemîyetê re hebûne.

Heta Xalid Beg gorî nivîsên îsmail Goldaş, ew berpîrsayerekî navendî ya Cemiyeta Tealiya Kurd e. (İsmail Goldaş, Kürdistan Teali Cemiyeti, s.42)

Nûrî Dersîmî jî, endamê Cemiyeta Tealî ya Kurd bû. Ew yek ji serokatiya Koçgiriya bû, di serpêhatiyê de dibêje ku Xalid li Kurdistanê li gelek bajar û bajarokan rêxistinên Cemiyeta Tealî ya Kurdistanê ava kiriyê.

Ew agahdarî jî derdixin holê ku Cemiyeta Tealiya Kurdistanê li gelek herêmên Kurdistanê di bin serokatiya Xalid Beg de rêxistin bûye.

Ev rastîya bi nêrinên M. Şerîf Fîratê ku Dîroka Wartoyê nivîsandiyê û li dijî kurdîtiyê bûye jî derdikeve holê. Eşkere xûya dike ku Xalid Beg di organîzekirina Cemiyeta Tealî ya Kurdistanê de li herêma Çewlig, Mûş û Bidlîsê kesekî gelek bi navûdeng e.

Xalid Beg, piştî Şerê Cihanî yê Yekemîn dest bi xebata rêxistinkirina kurdan dike. Di heman dem de li ser ziman û çanda kurd jî xebat dike. Ew di wê demê de bi navê Nûbûhara Biçûkan û Eqîdiya İmanê du pîrûkan dinivîse. Ew çend pirtûkan jî werdigirîne kurdî. Wî gelek hewildaye ku bi kurdî axivtin pêk bê. Ew di nav gûndiyaran de pirtûkên Ehmedê Xanî û Meleyê Cizîrî wekî din pirtûkan belav dike.

Piştî ku Cemiyeta Tealî ya

Kurd belav dibe, Xalid Beg ji bona ku rêxistinek nû ava bike, bi mîr, axa, şêx, serokeşîr, mele û munewerên Kurdistanê re danûstandin dike. Encama van danûstandinan jî di sala 1921-an de Rêxistina Azadîyê ava dikin.

Xalid Beg û Peymana Sevrê

Wek tê zanîn piştî Şerê Cihanî yê Yekemîn, di 10 Tebaxa 1920an de Peymana Sevrê pêk hat. Vê peymana şer qedand. Peymana Sevrê: Di navbeyna Dewletên Îtîlafê û Împeratoriya Osmanî de pêk hat. Dewletên Îtîlafê: Împeratoriya Bîrtanya, Fransa, İtalya, Japonya, Ermenîstan, Belçîka, Yûnanîstan, Melikiya Hîcazê, Polonya, Portekîz, Romanya, Sîrbîstan, Kraliyeta Slovan û Xirvatê, Çekoslovakya bûn.

Emerîka ji bona ku bi Împeratoriya Osmanî re şer nekiribû û Rûsyaya hîn nebibû endamê Cemiyeta Miletan wan îmza neavêtin peymana Sevrê.

Peymana Sevrê, peymanek gelek naverok dagirtî bû. Ji sê sed xalî zêdetir bû. Di Peymanê de ji bona kurdan jî mafê dewletbûnê hatibû pejirandin. Ew xalên Peymana Sevrê, xalên 62-65an bûn. Di Peymana Sevrê de hatibû tespît kirin ku: Komîsyonek dê ji İngîlîzan, Fransîzan, İtalyayîyan ava bibe. Ev Komîsyona dê li beşek Kurdistanê li Rojavayê Fîratê sistema rêvebiriyeke herêmî çê bikin.

Piştî salekê dema Kurdan xwestin dê serî li Cemiyeta Miletan bidin dê bibin serbixwe û dewletekê.

Xalid Beg her çiqas ev peymana ji bona miletê kurd û Kurdistanê peymanek tîr û tijî nedidît jî, piştgiriya Peymana Sevrê dike. Ji bona ku xalên Peymana Sevrê yê di derbarê miletê kurd û Kurdistanê bikevin jiyane xebat dike. Li tevayî Kurdistanê digere bi mezinên Kurdistanê, bi şêx, mîr, axa, serokeşîr, mele, mûnewerên re danûstandin dike û înzayan berhev dike, ji Cemiyeta Miletan re birê dike.

Hezar mixabin Xalid Beg, di ev hewildana xwe de bi sernakeve. Lewra Kemalîst li dijî vê xebatê derdikevin. Kurdan berdidin hevûdu.

Wê demê Xalid Beg ji bona doza Kurdistanê vekirî û profesyonelî xebat bike, dixwaze ji wezîfeyaxwe dest berde û îstîfa bike. Lê îzin naye dayîn. Encama vê rewşê Xalid Beg, tê sirgûn kirin.

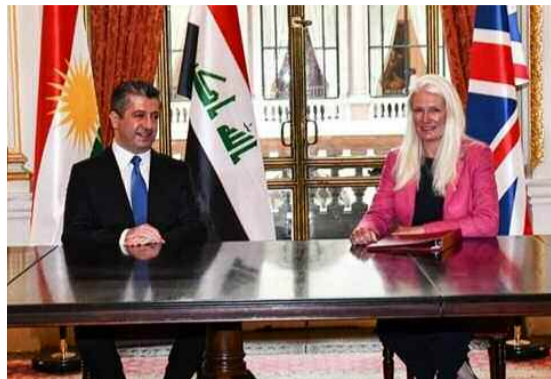
Xalid Beg dişînin Dersîmê. Dema ku Xalid Beg diçe Dersîmê Ovacikê, ji bona ku kurden elewî û sîni di armanca millî û Kurdistanî de bibin yek xebat dike.

Ev yek Kemalîstan û dewleta wan eciz dike, Alayîya Xalid Beg li Dersîmê xeter tê dîtin, loma jî emir tê dayin ku ew paşve vegere. Ew vedigere Wartoyê (Gimjimê) li wir xebata xwe didomîne.

İbrahim GUÇLU
Dûmahî hejmar 480-ê
da wê berdevar bike

Wezîra Dewletê ya Brîtanyayê: Em piştevaniyê li Hikûmeta Kurdistanê dikin

Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî îro sêşemê 19ê Nîsana 2022yan li Londonê ligel Wezîra Dewletê ya Brîtanyayê

bo Karûbarên Asya û Rojhilata Navîn Aman-da Milling civiya.

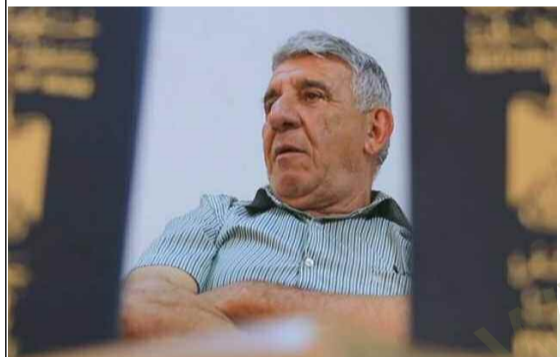
Di civînê de li ser guherîn û geşedanên herî dawî yên Iraqê û hewldanên pêkanîna kabîneya nû ya hikûmeta Iraqê û derfetên pêşvebirina pêwendiyên Herêma Kurdistanê û Brîtanyayê hatin gotûbêj kirin.

Di beşeke din a civînê de, çaksaziyên Hikûmeta Herêma Kurdistanê di hemû waran de hat gotûbêj kirin, di vê çarçoveyê de Wezîra Dewletê ya Brîtanyayê bo Karûbarên Asya û Rojhilata Navîn piştevaniya welatê xwe ji bo Hikûmeta Herêma Kurdistanê car din anî ziman.

KDP.info

Li Zaxo beşek ji Kiristiyanan ji ber şer diçin derveyê welat

Bi sedema operasyon û êrişên Tirkîyê, xelkê gundên Kiristiyanişin ên Zaxoyê nikarin biçin nav rez û baxçeyê xwe, ev yek jî bûye cihê dilgiraniya wan. Welatîyê Kiristiyanişin ê bi navê Emîr Nîsan ji ber şerê di navbera Tirkîyê

û PKKê de ji gundê xwe Şeransê koçber bûye li komelgeha Bêrsiv nîştêcih bûye. Emîr Nîsan ê 65 salî ku xelkê gundê Şeransê ye bax û baxçeyên xwe bicih hiştiye, pasaporta xwe amade kiriye û dibêje her dema dibistan bi dawî were ew dê destê kurê xwe û herdu neviyên xwe bigirim vî welatî bi cih bihêlin û berê xwe bidin Australya. Ziyapêketî Emîr Nîsan Gorgîs got: "Çend caran min xanî çêkirin. Ez niha 65 salî me, lê ev cara pêncemîn e ku ez koçber dibim. Ne carek û ne du caran, hema hemû temenê bi weke aware derbas bû. Me niyet heye êdî em li vir nemînin û em biçin Australya." Ji nêzîkî 20 gundên Kiristiyanişin Zaxo 9 ji wan vala bûne. Qeşe John Dawud pênc sal pêş niha qeşeyê 85 malbatên gundê Şeransê bûye, niha ji ber ku gund vala bûye ew jî koçber bûye. Qeşeyê Dêra Bêrsivê John Dawî Hena dibêje: "Gundên nêzîkî çiyayî niha xelk tê de nînin û dêr jî hatine girtin. Em daxwazê ji hikûmeta Tirkîyê, Kurdistan û Iraqê dikin ev kar bo Xiristiyanan bê veşerandin û nabe dêr bêne girtin. Çênabe mala Xwedê bê girtin." Operasyonên artêşa Tirkîyê ya bi hinceta hebûna gerîlayên PKKê li nav axa Başûrê Kurdistanê nêzîkî çar salan e di jwartir bûne û heta vê gavê jî xelkê wan navçeyên şer nehatine qerebûkirin. Qewmîqamê navçeya Batîfayê Ferhad Mehmûd jî got: "Ziyan li devera me bûye, lê nayê zanîn çend e, ji ber ku dever ne aram e. Me nekariye em xwe bigihînin wan deveran ku bizanin çend ziyan bûye." Zêdeyî 130 gundên îdara Zaxo, dikevîne li zîncireya Çiyayê Xamtîr di navbera Başûr û Bakurê Kurdistanê de û nêzîkî 50 gundan vala bûne û xelk tê de nemane.

Rûdaw

Nêçîrvan Barzanî: Em dê hewl bidin tevahiya Êzidiyên hatine revandin rizgar bikin

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî bi helkefta hatina cejna sersala Kurdên Êzidiyan, peyameke pîrozbahiyê belav kir û tê de got ku: "Em dê hewl bidin tevahiya Êzidiyên hatine revandin rizgar bikin" Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî îro Sêşemê 19ê Nîsana 2022yan bi mabesta Cejna sersala Kurdên Êzidî (Çarşema Sor) peyameke pîrozbahiyê belav kir û got "Cejna sersalê (Çarşema Sor) li hemû xûşk û birayên me yên Êzidî li Kurdistanê û cîhanê, pîroz dikim.

Em dîsa hemû Êzidiyan piştrast dikin heta Êzidiyek revandî mabe, em dê li pey çarenivîsê wan bin û rizgar bikin" Çarşema Sor ango Cejna Sersala Kurdên Êzidî yek ji cejnên herî berbiçav e ku her sal di meha Nîsanê de tê lidarxistin. Ev cejn li malan û li perestgeha Lalişê bi çendîn merasîman birêve diçe. Serokê Herêma Kurdistanê bi temamî piştevaniya mafên Êzidiyan, avedankirina deverên wan û misogerkirina aştî û azadîya wan dike û dibêje: "Ji bo evê mebestê jî, em dê bi aliyên Iraqî û navdewletî re berdevam kar bikin." Di beşekî dinê peyama xwe Serokê herêma Kurdistanê

de dibêje:

"Mixabin îsal cejn di demekê de ye ku hêj beşekî girîngê xwişk û

hemû pêkve jî vê kulturê û mafên destûrîyên gelê Kurd biparêzin . "Roja sêşembîyê 15-3-2022 Cigirê

birayên me li kampan dijîn. Hêvîdar in cejnên din di rewşeka baştir de bîn pîrozkirin û hemû xwişk û birayên Êzidî veşerandin ser war û malên xwe." Nêçîrvan Barzanî herwiha got:

"Em careka din ji hemû xwişk û birayên Êzidî û hemû pêkhatan û ol û hemû gelê Kurdistanê re tekez dikin ku Kurdistan dê herdem cihê lêborînê û qebûlkirinê û pêkve jîyana aştîyane bimîne û em dê

Mîrê Êzidiyan Cehwer Elî Beg mewanê tora medyayî ya nîv rojî ya ahengê bû Şahiyan Tehsîn pêşkêş kir û got, "Hejmara dayik û xwişkên me yên di bin kontrola DAIŞ'ê de bûn 6 hezar e. "417 kes bûn; 3.552 kes hatin rizgarkirin; zêdeyî 2 hezar û 500 ji wan ji aliyê ofîsa Nêçîrvan Barzanî, Serokê Herêma Kurdistanê, ofîsa xwe ya ji bo rizgarkirina Kurdên Êzidî ji destê DAIŞ'ê hatin rizgarkirin."

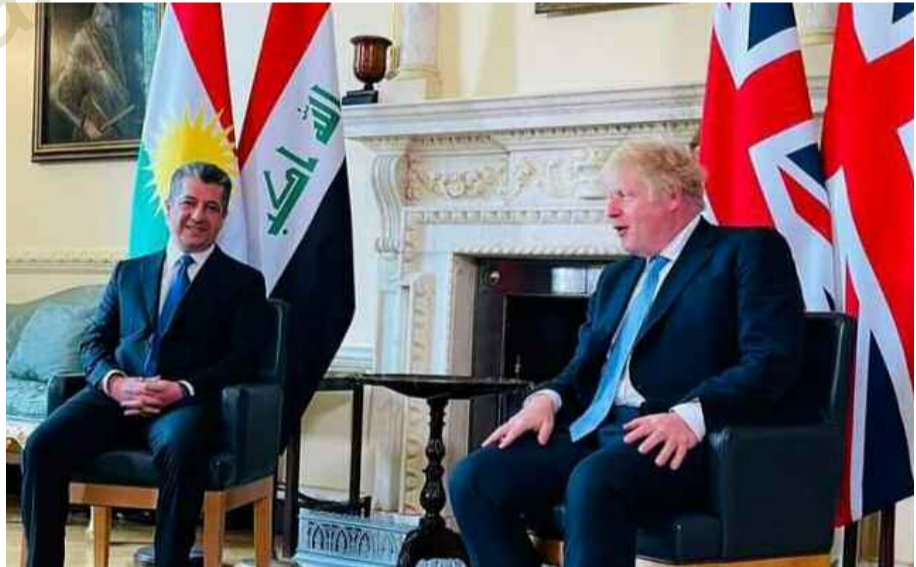
rupelanu.com

Serokwezîr Barzanî û Borîs Johnson civiyan

Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî bi Serokwezîrê Brîtanyayê Boris Johnson re dest bi civînê kir. Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî, derbasî ofîsa Serokwezîriya Brîtanyayê bû û ji aliyê Serokwezîrê Brîtanyayê Boris Johnson ve bi dilgermî hat pêşwazî kirin. Serokwezîrê Brîtanyayê Boris Johnson di pêşwaziyê de got ku pêwendiyê wan a girîng ligel Herêma Kurdistanê heye. Johnson da zanîn ku herî dawî dema ew Şaredarê Londonê bûye, wî serdana Hewlêrê kiriye.

Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî jî di axaftina pêşwaziyê de kêfxweşiya xwe ji hevdîtîne anî zimên. Serokwezîr Barzanî got, "Ez kêfxweş im em ê li vê derê li ser berjewendiyên me yên hevbeş û pêşxistina pêwendiyên gotûbêjê bikin." Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî, piştî hevdîtî-

na li paytexta Brîtanya Londonê ya ligel Serokwezîr Boris Johnson, li ser hesabê xwe yê medya civakî

peyamek belav kir. Serokwezîr Barzanî, di peyama xwe ya li ser Twitterê belav kiriye de, kêfxweşiya xwe ya bo şirkatiya bihêz a ligel Brîtanyayê anî ziman

û got, "Min spasdariya xwe ya ji bo dostaniya bi gelê Herêma Kurdistanê re û lîdertiya herêmê ya Brî-

tanyayê anî ziman." Herwiha Mesrûr Barzanî destnîşan kir, "Em xwedî rojeveke hevpar in, bi hêza tevahiya gelê Iraqê di rewşeka baştir de bibînin." rupelanu.com

Bi biryara Qubad Talebanî.. Çalakkirina çend pirojeyan li Koye

Qaymmeqamê Koye ragihand, bi biryara Cigirê Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Qubad Talebanî û Wezîrê Çandinî û Çavkaniyên Avê Bêkird

Talebanî, çend projeyên avê hatin aktîvkirin û cîbicîkirin. Qaymmeqamê Koye Tariq Heyderî îro Sêşemê ji PUKmedia' yê re ragihand ku di salên

borî de ji ber qeyrana darayî ya gundên navçeya Koyê kar li ser çend proje û bendavan rawestiya ye û îro me serdana projeya bendava Şukir kir. ku bi hewlên rasterast ên Cigirê Serokwezîr Qubad Talebanî û Wezîrê Çandiniyê Bêkird Talebanî û Rêveberê Giştî yê Bendavan, sê projeyên bendavan li navçeya Koyê hatin aktîvkirin, bi navên bendava Şukir, Nazanîn û Talban.

Got jî: lêçûna bendava Şukir 5 milyar û 630 milyon û 276 hezar dînar e û %43 ji wê hatiye cîbicîkirin û piştî terxankirina bûdceya guncaw, di 1/1/2022 de kar li ser pirojeyê hat kirin û qebareya komkirina ava baranê ya projeyê 20 km2 ye qadeke 400 donim. PUKmedia

Mîr Miqdad Medhet Bedirxan û Rojnameya Kurdistan**Konê Reş**

Mîr Miqdad Medhet Bedirxan di dawiya sala 1897an de ji ber nexweşiyê, ji Stenbolê çûye Qahîre û li wir ji bo pêşketina Kurdan di roja 22ê Nîsana 1898an de, anku berî 124 salan, yekemîn rojnameya bi zimanê Kurdî, bi navê (KURDISTAN) weşandîye û di nav rûpelên wê de wiha gazî û hawarî Kurdan kirîye û gotiye: (Geli Mîr û Axano! Kurmancno! qenc bizanin xwendin, ilm û merîfet li dinyayê û axretê rûyê mirov sipî dike. Niho zaroyên xwe fêr bikin ilm û merîfetan hûn bi xulaqetê xwe şûcaî û cesûrin, heke hûn bibin xweyî ilm, hûnê ji dinyayê hemîyan xurtir û dewlemendtir bin..).

Mîr Miqdad Medhet Bedirxan, rojnameya KURDISTAN, (4) Misir/ Qahîre/1898.

Rojnameya (Kurdistan): Rojnameyêke 15 rojî bû.. 31 hejmar jê hatine çap û belavkirin: Xwedî û berpirsyarê her 5 hejmarên pêşî ji 1-5 ku li Qahîre hatine çap û belavkirin (Mîr Miqdad Medhet Bedirxan) bû.. hejmarên mayî ji 6-31ê xwediyê wan birayê wî (Mîr Abdulrehman Bedirxan) bû, cihê weşandina wan ji 6-19 an li Cinêvê çap bûne, ji 23-20an jî careke din li Qahîra çap bûne, hejmar 24an li Londonê çap bûne, hejmarên 29-25 li Folkostonê û herdu hejmarên dawî li Cinêvê çap bûne; hejmara dawî (31) di roja 14ê Nîsana 1902an de çap bûye.

Mane gereke ku zana û nivîskarên kurd di kovar û rojnameyên xwe de, li ser weha roj

rawestin, ku di roja 22ê Nîsana/ 2022 (124) sal di ser weşana rojnameya wî KURDISTAN re derbas dibe, jînenîgarîya wî, rojnameyên wî bidin nasîkirin, da ku nîfşên nû ji nêzik ve wî, nasbikin û serwestî têkoşîn û xebatên wî bibin.

Mixabin, gelek navdarên me, mîna Mîr Miqdad Bedirxan hene me ew di ser guhên xwe re avêtine, wek ku pêdiviyê, me guh li wan nekiriye wek: Mîr Celadet Bedirxan û herdu kovarên wî (Hawar û Ronahî) li Şamê, Dr. Kamîran Bedirxan, xwedî û berpirsyarê kovara (Roj Nû û Stêr) li Beyrûtê di navbera salên 1943 - 1946an de, Memdûh Selîm Beg Wanlî û Hemze Behê Miksî berpirsyarên Kovara (Jîn -1918) li Stembolê, Mewlana Rifet Zade xwedî û berpirsyarê Rojnameya (Serbestî - 1909) li Stembolê, ev mirov di sala 1930î de li Helebê çûye ber dilovanîya Xwedê û îro kesek gora wî nasnake, Mîr Sûreya Bedirxan, yê ku di sala 1908an û li

Stembolê û sala 1917an de li Qahîre rojnameyek bi navê (Kurdistan) weşandîye. Û gelek mirovên din hene mîna: Mîr Abdulrezaq Bedirxan, Dr. Nûrî Dêrsimî, Dr. Nûredîn Zaza, Qedrî Beg Cemîl Paşa, Ekrem Beg Cemîl Paşa, Qedrî Can û weha bi dehan ji welatparêz û rewşbîrên gelê Kurd, yên ku tev jiyana xwe di ber gelê xwe de xerckirine hene. Ji mafê waye jî, ku em wan bi bîr bînin û gurzên nêrgizan li ber serê wan deynin.

Erê bavo, kirîzeyên mezin, li pêş fêrkirina zimanê hene.. Li Bakurê Kurdistanê perwerde û hînkirin bi tirkî ye, li Başûr bi Erebbî ye, li Rohilat bi Farisî û li Rojava bi Kurdî ye. Ji bo vê yekê zarokên me ji zimanê dayika xwe dûr dikevin, zimanê biyaniyan hîn dibin. Sebaretî kurdên Rojava û zimanê Kurdî; bi mixabîniyê dibêjin: Guhdana Partiyên Kurdên Binxetê bi zimanê kurdî gelekî qels û lawaz e.. Di warê pratîk de, zimanê kurdî di pileya dawî de ye..! Tev nivîsên wan bi zimanê erebbî ne, pîrrê axaftina wan bi zimanê erebbî hatiye xemilandin.. Ez ne bawerim ku berpirsyarekî wan, zanibe bi kurdî bixwîne û binvîsîne.. Mixabin ku Kurdewarîya rêxistinên Kurdên Rojava bi zimanê erebbî ye..! Di vê derbarê de bi min xweş e bêjim: Ziman; berdewamiya hebûna mileta ye. Yê ku zimanê xwe jibîr bike, şevreşkî dibe, şev lê digere û êdî nema kare bi serbestî derbasî civa-ka welatiyên xwe bibe.

Qamişlo 16/4/2022

Demirtaş: Ocalan got dixwazim berî ku bimirim dawî li vî karî bînim

Hevserokê berê yê HDPê Selahattîn Demirtaş di doza Kobaniyê de axivî û got, "Di pêvajoya çareseriyê de me vîna çareseriyê li Qendîl, Îmrali û li Enqereyê dît. Ez 8 caran çûm Îmraliyê, şandeya me 30 caran çû. Weke HDP me samîmiyeta Abdullah Ocalan dît. Abdullah Ocalan ji bo aştiyê xebitî, hem dewletê hem jî hikûmetê dît ku ew ji dil e. Pir baş tê bîra min ku Ocalan got 'Ez dixwazim berî ku ez bimirim dawî li vî karî bînim, bila her kes ji bo vê yekê tiştê ji destê xwe tê bike."

11mîn rûniştina doza Kobaniyê ya derbarê 108 kesaan de ku di nav de Hevserokên berê yên HDPê Selahattîn Demirtaş, Figen Yukdekdag û endamên meclîsa partiyê jî hene di 7ê Nîsanê de li Kampusa Girtîgeha Sîncanê ya Enqereyê piştî nîvro berdewam kir.

Siyasetmedar û parlementera berê ya HDPê Ayla Akat Ata di rûniştinê de axivî û got, "Komîsyona Mafên Mirovan a Wezareta Dadê di bersiva serlêdana ku di 12ê Sibata 2021an de li Dadgeha Zagonan hat kirin de got, di bûyerên 6-8ê Cotmehê yên piştî tîwtîkê rû dan de divê were gotin ku daxuyaniyên HDP û PKKê bûne sedema tundûtîjîyê." Ayla Akat Ata diyar kir ku, bi rengekî zelal fermanê didin dadgeriyê û dibêjin 'divê were gotin'. Li wê derê Dadgeha Zagonan gotiye 'dikare bê gotin' lê belê di îdianameyê de fezelekeya desthilatdariyê hatiye nivîsandin. Tiştên hatine qeydkirin ev in.

Piştî Ayla Akat Ata, Hevserokê berê yê HDPê Selahattîn Demirtaş ji cihê mayî dest bi parastina xwe kir.

Selahattîn Demirtaş got, "Ez dixwazim balê bikêşim ser wê yekê ku polîtîkaya me hem ji bo min hem jî ji bo hevalên

me yên partiyê çend hev girtî ye. Ji aliyê hiqûqî, exlaqî, wijdanî ve guhdarî bikin. Pêshikumên xwe deynin aliyekî yan jî bi wijdanên xwe guhdarî bikin. Di vê qonaxê de girîng e ku bê zanîn daxuyaniyên ji aliyê HDPê ve hatine dayîn, bi fermana rêxistinê hatine dayîn yan na." Demirtaş diyar kir ku piştî vegera wî ya ji Kobaniyê hevdîtina wî ya bi Serokwezîrê wê demê Ahmet Davutoglu re erênî bû û got, "Ji ber şerê li Kobaniyê li herêmê û Rohilata Navîn demek e aloz bû. Ez ji hevdîtinê bi avêtina gavên erênî veqetiyam. Wek ku şahid jî got, di daxuyaniyên min ên piştî vegera ji Kobaniyê yan jî hevdîtina Serokwezîr de xwesteka tundiyê nîn e. Ew daxuyanî ji bo başkirina pêvajoya çareseriyê û kêmkirina aloziyê bû. Ew daxuyaniyên li ser polîtîkaya partiya me ne."

Demirtaş daxuyaniyên xwe yên dema Kobaniyê yek bi yek xwend û ragihand ku gotina wî ya 'Heger em bi hev re li ber xwe bidin em dê bikaribin dengê xwe belav bikin' di fezelekeyê de wek 'Heger em di xendek, çeperan de li ber xwe bidin...' hatiye destnîşankirin.

Demirtaş diyar kir ku Rêberê PKKê Abdullah Ocalan ji bo aştiyê têdikoşe û got, "Dozger Ahmet Altun me wekî handerên bûyerên Kobaniyê dide nîşandan lê em serî natewînin, em ji vê helwesta xwe tawîzê nadin. Ji ber ku em bi prensîb in, em bi exlaq in."

Di berdewama parastina xwe de Demirtaş destnîşan kir ku şandeya HDPê ji bo aştiyê xebitiye, ji bo bêdengkirina çekan xebitiye lê îro girtî ye. Dadgeha we divê xwe ji tîkiliya berjewendîya siyasî dûr bixe. Gotin 'HDPê tiştê nekîr, ji bo aştiyê tiştê nekîr'. Na, me gelek tiştê kirin. Lê belê biryara şer hat dayîn û me nekarî pêşî lê bigirin.

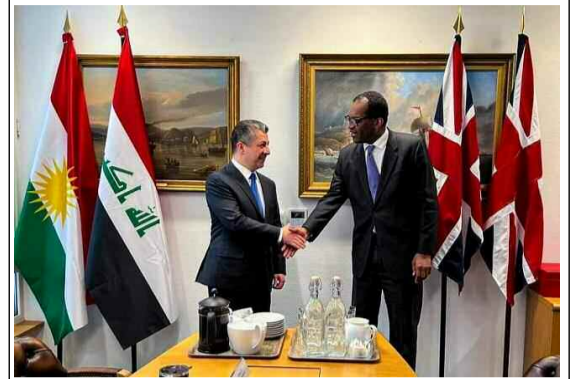
Demirtaş li ser pêvajoya çareseriyê jî got, "Me di pêvajoya çareseriyê de vîna çareseriyê li Qendîl, Îmrali û li Enqereyê dît. Xelk, leşker, mirovên li çiyê şer naxwazin, lê kesên ku dixwazin hene. Em bi prensîb û ehlaqî ne, em afgirê siyaseta demokratîk in. Polîtîkaya partiya me ev e. HDP bi gotina, bila tecrîda li Îmraliyê bê rakirin dibêje, eger bi Îmraliyê re hevdîtin were kirin wê çek bêdeng bibin."

Hevserokê berê yê HDPê Selahattîn Demirtaş di doza Kobaniyê de diyar kir ku heger ew ê li vî welatî di nava aştî, wekhevî û aramiyê de bijîn, ez çawa dikarim polîsê li wir rûdine wek dijmin bibînim û ez çawa dikarim ew kesên ku dibêjin 'yên li çiyê terorîst in, dijminê min in' normal bibînim? Di cenazeyên leşker û polîsan de kîjan rayedarê hikûmetê dikare daxuyaniyên wek me bide? Ew dibêjin, heta kesê dawî jî nemîne em ê şer bikin. Demirtaş destnîşan kir ku ew tu carî bi tundiyê re nebûne.

Rûdaw

Mesrûr Barzanî û wezîrê enerjî û bazirganiya Bîrtanya behsa pêşxistina pêwendiyên kirin

Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî bi wezîrê enerjî û bazirganiyê yê Bîrtanya re civiya.

Serokwezîr Mesrûr Barzanî li paytexta Bîrtanya-Lendenê bi wezîrê enerjî û bazirganiya wî welatî Kwasi Kwarteng re civiya.

Di hevdîtinê de pêşxistina pêwendiyên dualî bi taybet di warê enerjî û bazirganiyê de hat axaftin. Di civînê de têkezî li ser girîngiya reforman di sistema bankî ya Kurdistanê û pêşxistina sektora enerjîyê û sûdmendbûnê ji şîyan û şarezatiya kompaniyên Bîrtanî di warên bankî û enerjîyê de bi taybet enerjîya pakij û nehîştina pîsbûna hewayê de hat kirin.

KDP.info

Derbarê Semra Guzel de biryara girtinê hat dayîn

Serdozgeriya Komarê a Enqerê derbarê Parlamentera HDPê ya Amedê Semra Guzel ku li Parlamentoya Tirkîyê parêzbendiyê wê hatibû rakirin biryara girtinê da.

Li gor agahiyan Serdozgeriya Komarê a Enqerê derbarê parlamentera HDPê Semra Guzel ku bersiva daxwaza îfade dayînê nedaye û li navnîşana xwe nehatiye dîtin ji Dadgeha Ceza û Sulhê xwest ku biryara girtinê bide.

Serdozgeriyê bi tometa "endamiya rêxistinê çekdarî" bo Semra Guzel daxwaza biryara girtinê kir û Dadgehê jî ev biryar di cih de dît biryar da ku Semra Guzel bê girtin.

Li gundê Axçali yê Semsûrê 29ê Nîsana 2017ê di bombebaranekê de 4 gerîlayên PKKê jiyana xwe ji dest dabûn û hatibû ragihandin ku yek ji wan jî Volkan Bora ye.

Li gorî medya Tirkîyê, di çarçoveya lêpirsîna ku ji aliyê Serdozgeriya Komarê ya Semsûrê ve hat kirin de, di telefona Volkan Bora de wêne hatine dîtin ku hinek ji wan bi Semra Guzel re kişandine.

Semra Guzel derbarê wan wêneyan de gotibû, "Di atmosfera erênî ya pêvajoya çareserî û aştiyê ya di navbera 2013-2015an de ku hatibû destpêkirin, mîna gelek kesên ku hewl dabûn zarok, dayîk, bav û hezkiriyên xwe bibînin, min jî hewl da ku xwe bigihînin Volkan Bora. Dema ez çûm herêma navborî ji aliyê du jinan ve hatin pêşwazîkirin. Ji ber şert û mercên ewlekariyê ji min re hat gotin ku divê ez cilûbergên wan lixwe bikim. Piştî ku ez demek sekinîm, ez hîn bûm ku ew li wê derê ye û me hev dît. Wêneyên ku ji çapekemeniyê re hatine pêşkêşkirin, wêneyên wê hevdîtnê ne."

Semra Guzel di hilbijartinên 24ê Hezîrana 2018an de wek parlamentera HDPê ya Amedê hatibû hilbijartin.

Rûdaw

Dewleta Tirk dema neyê guhertin, demokrasî ava nabe û pirsgrêke Kurd-Kurdistanê çareser nabe..

İbrahim GUÇLU

Di van rojên dawî de ji bona hilbijartina giştî ya Serokomar û Meclîsa Tirkan genceşîyeye gelek xurt û germ û pirralî heye. Siyasetvan û kurdperwerên Kurd jî bêgûman di nav van genceşîyan de ne. Lê dema ku mirov li helwesta siyasetvan û kurdperweran mêze dike, şirove dike, gelek aşkere dibîne ku bêwîzyoneyek heye, di nav rasyonel siyastvan û partiyên siyasî yên Tirkan de tevdişîrîn.

Ev helwesta siyasetvan û kurdperweran, wan ji tevgera neteweyî ya Kurdistanê, ji mijara Kurd-Kurdistanê dûr dixê. Di çareserîyê de, teslîmî siyaseta rojane dibin. Berjewendîya neteweya Kurd û Kurdistanê têk dibin. Bi zanayî an jî bêzanayî, dibin beşek ji siyaseta Tirkan. Ev helwesta jî xizmetî Kurd û Kurdistanê nake. Ji aliyê din de jî di nav kurdan de û li Kurdistanê dibe sedema parçebûneke bê mane. Pêşniyarên tên kirin, li berjewendîya neteweya Kurd nabe.

Ez loma dixwazim ku li ser vê pirsgrêke bingehî û giring rawestim.

SERKANIYA KOLONİYALİZMÊ, FAŞİZMÊ, OTORİTERİZMÊ DI DEWLETA TIRK DE FELSEFEYA DAMEZRÊNÊR E...

Ji bona ku ev pirsgrêka giring îzah bibe, divê di destpêkê de em dewleta Tirk terîf bikin.

Dewleta Tirk, dewleteke kolonyalîst, faşîst, otorîter e. Sedema vê yekê jî felsefeya damezrênêr ya Dewleta Tirk e.

Wek tê zanîn Dewleta Tirk, li ser bingeha rûxandina Împaratoriya Osmanî ava bû. Bi destê Kemalîstan û burokrasiya leşkerî û sivilî ava bû. Loma jî dewlet nebû dewleta gel, bû dewleta elîtekê. Ew elît jî, elîta leşkerî û sivilî bû. Dewlet li dijî İslamiyetê-gelê Tirk û neteweya Kurd ava bû. Li dijî Gelê Tirk ava bûna dewletê, gelek aşkere, dewlet kir dewleteke faşîst û otorîter.

Li dijî avabûna neteweya Kurd û grûbên din yên neteweyî, dewlet kir dewleteke kolonyalîst. Loma jî neteweya Kurd tune qebûl kir. Ji bona ku neteweya Kurd ji holê rake gelek rê û rêbazên stratejîk xistin jiyane. Tirkrîna kurdan stratejiya yekem bû. Ji bona neteweya Kurd bikin Tirk û bihelînin, zimanê Kurdî, çanda Kurdî, dîroka Kurdî, welatê kurdan, ala Kurdistanê û stranên Kurdî qedexe kirin. Li hemberî Têvgera Neteweyî ya Kurd bi awayekî millîtarîst û leşkerî rawestiyên. Serok û şerwanên Kurdistanê, rewşenbîr û siyasetvanên Kurdistanê kûştin. Li Kurdistanê qetlîam pêk anîn. Siyaseta jenosîdê domdarî meşand. Ev stratejî, siyaseta, pêvajoya ji aliyê Dewleta Tirk de di vê qonaxê de jî tê pêşvebirin.

Dewletê, ji bona xwe îdeolojiyeye fermî ava kir. Loma jî fikrên li dijî îdeolojiya fermî ya dewletê Kemalîzmê, wek tewan û ne rewşa hatin qebûl kirin. Loma jî ew fikran wek tewan qebûl kir, dema ku kesên ew fikran anîn ser zimên jî

hatin hepiskirin û hatin kûştin. Ji derveyî Kemalîstan izin nedan ku fikrên din xwe bi rêxistin bikin. Bes elîta Kemalîst xwe di CHPê de, xwe birêxistin kir. Li ser xwediyê fikrên ji derveyî Kemalîzmê tade û zûlmeke mezin hat meşandin. Hatîn hepis kirin û hatin kûştin. Fikrên Kurdî û Kurdewarî bi her awayî hatin siza kirin.

Piştî van tespîtan gelek vekirî dikarim bibêjim ku Dewleta Tirk, dewleteke kolonyalîst, faşîst û otorîter e. Sedema vê yekê jî felsefeya damezrênêr ya dewletê ye.

DEWLETA TIRK NEYÊ GUHERTIN, KOLONİYALİZM, FAŞİZM, OTORİTERİZM JI HOLÊ RANABE. DEMOKRASÎ AVA NABE. PIRSGRÊKA Û KURD-KURDISTANÊ ÇARESER NABE

Loma jî dema ku dewlet neyê guhertin, dewlet nebe dewleta herkesî, yanî dewleta kurdan û tirkan, felsefeya fermî ya dewletê ji holê ranebe, ji bona dewletê peymanê civakî û makezagoneke hevmişterek ya kurdan, Tirkan û hemû neteweyên din çê nebe; kolonyalîzm, faşîzm û otorîterîzm ji holê ranabe.

Di Dewleta Tirk de demokrasî jî ava nabe. Loma jî ji bona demokrasîyê jî û ji bona çareserîya pirsgrêka neteweya Kurd û Kurdistanê jî guhertina dewletê bi awayekî radîqal divê pêk bê.

Pirsa Kurd û Kurdistanê çareser nabe. Li Kurdistanê kolonyalîzm û dagirkerî dawî nabe. Neteweya Kurd mafên xwe yê milî qezenç nake. Li welatê xwe desthilatdar nabe. Serwerîya neteweya Kurd ava nabe.

Ev dewlet jî, bibe dewleteke hevbeş û federal. Ji bona vê jî Iraq û Başûrê Kurdistanê mînekeke balkêş e. Divê hemû Kurd û Tirk li ser vê ceribandina Dewleta Federal ya Iraqê û Dewleta Federe ya Kurdistanê rawestin.

Heger dewlet, bibe dewleta federal û hevbeş, wê demê Kurd jî dibin xwediyê dewleta hevbeş û federal.

Guhertina dewletê bi konsesûke siyasî û civakî, encama niqaşeyên azad dikare pêk bê.

GUHERTINA DEWLETÊ BI GUHERTINA HIKÛMETAN NAYÊ ROJEVÊ...

Guhertina dewletê gelek girîng û zehmet e. Dikarim bibêjim ku şoreşeke sivilî û îdarî û siyasî ya mezin e. Guhertina senaryoya dewletê û îdeolojî û çanda wê ye. Ji serî û heta binî nûjenbûna dewletê ye. Avakirina çandeke siyasî û exlaqî ya nû ye.

Loma jî di parametre û rasyonelên Dewleta Tirk de bi guhertina hikûmetan dewlet nayê guhertin. Mixabin bi sedan sal e ku ew kesên derveyî xwediyê dewletê bawer dikin ku dema hikûmet bîn guhertin, dewlet jî dê bê guhertin. Dawîya faşîzm, otorîterîzmê tê, demokrasî ava dibe.

Kurd jî bawer dikin ku bi guhertina hikûmetê ji bona pirsgrêka Kurd-Kurdistanê derfeta çareserîyê dê çê bibe.

Piştî Dewleta Tirk avabûye, bi taybetî jî piştî ku li Tirkiyeyê sistema pîrpartîyî ava bû, bawer dikim 52 hikûmet hatine guhertin. Lê demokrasî nehat ava nebû û di pirsra Kurd-Kurdistanê de gavên gelek mezin nehatin avêtin. Gavên ji alîya Hikûmeta Turgut Ozal û Recep T. Erdoğan ve hatine avêtin gavên gelek biçûk in.

Divê baş bê zanîn ku heta nûha bi guhertina hikûmetan ew hêviyên Tirkan demokrat û kurdan, dikir pêk nehatin, di sala 2023an de jî, bi guhertina hikûmetê re hêviyên tên kirin, pêk nayên.

Diyurbekir, 15. 04. 2022

Em Xalid Begê Cibrî, Yusuf Ziya Beg û hevalên wan bigiramî bibîrtin

Di dîroka Kurdistanê de ji serhildan û tevgerên neteweyî yên herî girîng yek jê jî tevgera neteweyî ya 1925ê ye ku bi serokatîya Şêx Seîd destpêbûye. Wekî tê zanîn amadekarîya ve serhildanê ji aliyê Teşkilata Azadîyê ve hatibû destpê kirin.

Teşkilata Azadîyê di sala 1921ê de hatîye damezrandin. Serokê wê jî Xalid Begê Cibrî bû û Yusuf Ziya Beg jî yek ji rêberên Teşkilata Azadîyê bû.

Lê mixabin berîya ku amadehîya serhildanê tamam bibe, Dewleta Tirkiyeyê, ji bo rê li ber vê serhildanê bigire, di cotmeha 1924an de ewilî Yusuf Ziya Beg girt, paşê jî di 20ê çileyê pêşîna 1924an de jî Xalid Begê Cibrî girt. Dewleta Tirkiyeyê herdu rêberên Kurdan şandin Hefsa Bedlîsê. Piştî girtina Xalid Begê Cibrî û Yûsûf Ziya Beg, bi provakasyoneke Dewleta Tirkiyeyê, serhildan ji dema ku hatibû plan kirin zûtir dest pê bû. Û rêberê neteweyî, olî û civakî yê gelê Kurdistanê Şêx Seîd serokatîya ve serhildanê kir.

Li gorî biryara Dîwana Herbê ya Bedlîsê ku Dîwaneke Herbê ya ku bi desthilatîyên taybet yê Dewleta Tirkiyeyê ve hatibû wazîfedar kirin, di roja 14ê Nîsana 1925an de, li Bedlîsê Xalid Begê Cibrî û Yusuf Ziya Beg kuştin. Heta nuha jî baş nayê zanîn ka herdu rêberên miletê Kurd bi gulebaran kirinê yan bi darve kirinê hatine kuştin. Herdu rêberên gelê Kurdistanê, ji ber amadekarîyên Teşkilata Azadîyê yê jî bo serhildanê neteweyî hatin qetil kirin. Di eynî rojê de bi qerara Dîwana Herbê ya Bedlîsê rêberên miletê Kurd Elî Riza Beg, Bahaddîn Beg, Faîk Beg û Mele Evdirrehmanê Şîrnexî jî hatin darve kirin.

Mixabin heta îro jî cîhê mezelen Xalid Begê Cibrî, Yusuf Ziya Beg Elî Riza Beg, Bahaddîn Beg, Faîk Beg û Mele Evdirrehmanê Şîrnexî jî wek cîhê mezelen Şêx Seîd, Seyîd Rîza û hevalan wan, cîhê mezelen Seîdê Kurdî heta îro jî aliyê Dewleta Tirkiyeyê ve nehatîne eşkere kirin.

Em bi vê minasebetê careke din bangî Dewleta Tirkiyeyê dikin da ku cîhê mezelen Şêx Seîd, Seyîd Rîza û hevalan wan, cîhê mezelen Seîdê Kurdî, Xalid Begê Cibrî, Yusuf Ziya Beg Elî Riza Beg, Bahaddîn Beg, Faîk Beg û Mele Evdirrehmanê Şîrnexî eşkere bikin. Em wek PAK (Partiya Azadîya Kurdistanê) xwe berdewamîya rêbaza Teşkilata Azadîyê, berdewamîya têkoşîna Xalid Beg û Yûsûf Ziya Beg û hevalan wan dibînin û ji bo armanca wan a Kurdistanê azad têdikoşin.

Di 97emîn salvegera şehadeta wan de, em Xalid Begê Cibrî, Yusuf Ziya Beg, Elî Riza Beg, Bahaddîn Beg, Faîk Beg û Mele Evdirrehman Şîrnexî û hemû şehîdên Kurdistanê bi giramî bibîrtin.

Halit Bey, Yusuf Ziya Bey ve Arkadaşlarını Saygıyla Anıyoruz!

Cıbranlı Halit Bey, Yusuf Ziya Bey ve Arkadaşlarını Saygıyla Anıyoruz!

Blindığı gibi, Kürdistan tarihindeki en önemli milli hareketlerden biri de Şeyh Said öncülüğünde gelişen 1925 Kürt milli hareketidir. Bu hareketin, başkaldırının hazırlığı, Cıbranlı Halit Bey'in liderliğini yaptığı Azadi Örgütü tarafından yapıyordu. Azadi Örgütü 1921 yılında kuruldu. Yusuf Ziya Bey de örgütün kurucularındandı.

Başkaldırının hazırlıkları konusunda bilgi alan Türkiye Devleti, henüz başkaldırının hazırlıkları tamamlanmadan, hazırlıkları sabote etmek için, önce 1924 ekiminde Yusuf Ziya Bey'i, 20 Aralık 1924 günü de Cıbranlı Halit Bey'i tutuklayıp, iki Kürt liderini de Bitlis Cezaevi'ne gönderdiler.

Başkaldırı, Türkiye Devleti'nin bir provokasyonu nedeniyle, vaktinden önce başladı ve ayaklanmanın önderliği Kürdistan halkının ulusal, dini ve sosyal liderlerinden Şeyh Said tarafından yürütüldü. 14 Nisan 1925 günü özel yetkilerle donanmış Bitlis Harp Divanı'nın kararıyla, Cıbranlı Halit Bey ve Yusuf Ziya Bey öldürüldü. Her iki liderin de kurşuna dizilecek mi, idam edilerek mi öldürüldükleri tam olarak bilinmemektedir. Aynı gün Kürt öncü kadro-

Tarîxe Kurdistanî de serewedarişanê en muhîman ra yew zî 'Serewedarişê Şêx Seîd' yo. Seke yeno zanayîş hadrekarîya nê serewedarişî hetê Teşkilatê Azadî ra dîyabi dest pêkerdene.

Teşkilatê Azadî serra 1925î de ame ronayene. Xalid Begê Cibrî û Yusuf Ziyaf Beg rayberê Teşkilatê Azadî bî.

La çi heyf ke hadrebîyayîşê serewedarişî ra ver, dewleta Tirkiya pê hesîya û 2 rayverê Teşkilata Azadî kerdfê hepisxane.

La çi heyf ke, Dewleta Tirkiya, seba ke vernîya serewedarişî bigîro, citmenga 1924î de vere cû Yusuf Ziya Beg o ke rayveranê Hereketa Azadî ra bi tepîşt, dima ra zî 20ê çileyê 1924î de zî Xalid Begê Cibrî ame tepîştîş. Dewleta Tirkiye her di rayberê Kurdan erşawîfî Hepisxaneyê Bedlîsî.

Tepîşyayîşê Xalid Begê Cibrî û Yûsûf Ziyaf Begî ra pey, bi provakasyonêkê Dewleta Tirkiya serewedariş demê xo ra ver dest pêkerd. Û rayverê netewî, dîni û cematî yê şarê Kurdistanî Şêx Seîdî serekîya nê serewedarişî kerdfê.

Corê qerarê Dîwanê Herbî yê Bedlîsî ke Dîwanêkê Herbî bi û hetê îxtîdarê taybetî yê Dewleta Tirkiya ra amebi wazîfedar kerdene, roja 14ê Nîsana 1925î de, Bedlîs de Xalid Begê Cibrî û Yusuf Ziya Beg amê kiştene. Xalid Begê Cibrî bi guleyan ame kiştene; Yusuf Ziya Beg zî ame dardekerdene. Her di rayberê şarê Kurdistanî, semedê adherkerdişê Teşkilata Azadî yê seba serewedarişêkê netewî amê qetil kerdene. Eynî roje de bi qerarê Dîwana Herbî ya Bedlîsî Elî Rîza Beg, Bahaddîn Beg, Faîk Beg û Mele Evdirrehmanê Şîrnexî zî ameyî dardekerdene.

Çi heyf ke heta ewro zî cayê mezelen Xalid Begê Cibrî, Yusuf Ziya Beg Elî Riza Beg, Bahaddîn Beg, Faîk Beg û Mele Evdirrehmanê Şîrnexî zî sey cayê mezelenê Şêx Seîd, Seyîd Rîza û hevalanê înan, cayê mezelen Seîdê Kurdî heta ewro zî hetê Dewleta Tirkiya ra nêameyê eşkere kerdene. Ma bi nê minasebetî ra reyna vengê Dewleta Tirkiya danê ke wa cayê mezelen Şêx Seîd, Seyîd Rîza û hevalanê înan, cayê mezelen Seîdê Kurdî, Xalid Begê Cibrî, Yusuf Ziya Beg Elî Riza Beg, Bahaddîn Beg, Faîk Beg û Mele Evdirrehmanê Şîrnexî eşkere biko.

Ma sey PAK (Partiya Azadîya Kurdistanî) xo dewamîya raybazê Teşkilatê Azadî, dewamîya têkoşînê Xalid Beg û Yûsûf Ziya Beg vînenê û seba armancê înan o Kurdistanêko azad têkoşîn danê.

Serrgêra şehadete înan a 97îne de, ma Xalid Begê Cibrî, Yusuf Ziya Beg, Elî Riza Beg, Bahaddîn Beg, Faîk Beg û Mele Evdirrehman Şîrnexî û heme şehîdanê Kurdistanî bi hurmet yad kenê.

ları Ali Rıza Bey ,Bahaddin Bey ,Faik Bey ve Mele Evdirrehman Şîrnexî de yine Bitlis Harp Divanı'nın kararıyla idam edildiler.

Bitlis Harp Divanı'nın kararıyla öldürülen, idam edilen Cıbranlı Halit Bey , Yusuf Ziya Bey, Ali Rıza Bey ,Bahaddin Bey ,Faik Bey ve Mele Evdirrehman Şîrnexî'nin mezar yerleri de Şeyh Sait, Seyid Rıza ve arkadaşlarının, Seîdê Kurdî'nin mezar yerleri gibi, Türkiye Devleti tarafından bugüne kadar hala da gizlenmiştir.

Bu münasebetle, bir kez daha Türkiye Devleti'ne , Şeyh Sait, Seyid Rıza ve tüm arkadaşlarımızın, Seid Kurdi, Cıbranlı Halit Bey ,Yusuf Ziya Bey mezar yerlerini açıklamaya çağırıyoruz.

Kürdistan Özgürlük Partisi (PAK) kendisini, Kürdistan halkının özgürlük mücadelesi bağlamında Azadi Örgütü'nün, Cıbranlı Halit Bey ve Yusuf Ziya Bey'lerin özgürlük davasının devamcısı olarak görüyor ve onların mücadele bayrağını bugün de dalgalandırmanın onuruyla, şehadetlerinin 97. yıldönümünde Cıbranlı Halit Bey, Yusuf Ziya Bey, Ali Rıza Bey Bahaddin Bey ,Faik Bey ve Mele Evdirrehman Şîrnexî ve tüm Kürdistan şehitlerini saygıyla anıyor.

PAK Basın ve İletişim Bürosu

Kürt ve Kürdüstan tarihinin kaynakları

Kürtlerin 3 bin yıllık tarihi kesintisiz olarak tarih kitaplarında yer alıyor. Selaheddin El-Kurdî Kürt Tarihini, kaynak taraması yaparak güzel bir araştırma sunuyor. El-Kurdî, "ilk başta Kürt kaynakları, ardından da bütün bu çalışmalardan yararlanılarak Kürt Tarihi'nin yazılması gerektiği ortadadır" diyor.

Selaheddin El-Kurdî / Arşiv

Tarihsel süreçte Kürtlerle iletişime geçmiş olan milletlerin, Kürtlere dair, fikirleri, yorumları, bilgileri; kendi tarih, coğrafya, seyahatname, ansiklopedi vb. eserlerine yansımıştır. Sümer (M.Ö. 2000), Akad ve Asur tabletleri sayılmazsa, kağıda dayalı en eski belgelerden olan Herodot'un (M.Ö. 484-425) "Tarih" eserinden başlayarak farklı zaman, zemin ve dillerde hazırlanmış olan eserlerde Kürt ve Kürdüstan'a dair bilgilere yer verilmiştir. Bu çalışmada, M.Ö. 5. asırdan başlayarak, tarihsel çizgi dikkate alınarak Eski Yunanca, Grekçe, Süryanice, Ermenice, Pehlewice, İbranice, Arapça, Farsça, Osmanlıca, İngilizce, Fransızca, İtalyanca, Almanca, Rusça kaynaklarda 'Kürt ve Kürdüstan'a dair bilgilerin bulunduğu işaret edilmiş, kimi eserlerden alıntılar yapılmış, kimi eserin ise sadece ismine yer verilerek araştırmacıların dikkatlerine sunulmuştur.

Kürtler için kullanılan tabirler

Dr. Asad Khailany'nin araştırmasına göre tarihsel süreçte Kürtler için Sümerler "Karda, Kurti, Guti", Babiller "Garda, Karda", Asuriler "Qurti, Guti", Grekler "Kardukh, Gordukh", Ermeniler "Kortukh, Gortaikh", Persler "Gurd, Kurd", Süryaniler "Karda, Kurdaye", İbraniler ve Keldaniler "Kurdaye", Aramaik ve Nasturiler "Kadu", Erken Dönem Arap kaynakları "Kurd, Ekrad", Avrupalılar M.S. 7. yüzyıldan itibaren "Kurd" kavramını kullanmışlardır. G.R. Driver, 1923 yılında yazmış olduğu "The Name Kurd and Its Philological Connexion (Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland, No:3, 1923, ss:393-403)" isimli makalesinde, yazıtlardan hareketle farklı dillerle ifade edilmiş olan "Kurti, Karda, Karduk, Gord, Kord, Cardakes, Cyrtii vb" biçimlerinin 'krd/kr't kökünden türediğini ve Kürtleri kastettiğini söylemiştir.

Hrozny'nin "History Et Progres De Deciffrement Des Textes (Archiiv Orientalni, Vol:3, no:1, 1931, s:286)" araştırmasına göre ise Kürt yurdu için kullanılan en eski coğrafi isim 'Karda' olup M.Ö. III. bin yılın ikinci yarısındaki çivi yazılı Akad tabletlerinde yer almış ve Cizre, Kamışlo, Amuda ve Haseke mıntıkları için kullanılmıştır. Fransız Arkeolog Thureau Dangin tarafından keşfedilen ve M.Ö. 2000 yılına dayanan, Lagaş hükümdarı Arad Nannar zamanında denk gelen iki çivi yazılı tablette 'Kardaka' ifadesi kullanılmıştır (Dangin; 'Notice Sur La Trois, eme collection de tablettes', Revue d'Assyriologie, Tom: V, no:3, 1902, ss:101). G. R. Driver'e göre bu isim ağırlıklı olarak Van Gölü'nün güney mıntıkları ile Botan Nehri'nin vadileri kastedilerek kullanılmıştır.

Romalılar döneminde Yukarı Dicle Nehri vadilerini, Amid, Botan, Tur Abdin, Karadağ ve Cizre yöreleri için 'Corduene'; İsa'dan önce 5. yüzyılda Diyarbakır ve çevresinde kalan Ammianus da, Ermenice 'Kordukh' isminin, Diyarbakır merkezli bir kullanıma sahip olduğunu söylemiştir. Yaikût Hamevî, İslam'ın ilk dönemlerinde Cizre ve çevresi için 'Bakarda' ifadesinin kullanıldığını ama Abbasiler döneminde, hicrî 250 senesinde Tağlib kabilesinden Hasan b. Ömer'e nispetle Cezîretü İbni Ömer adının kullanılmasına başladığını yazar.

Eski Yunan ve Roma Kaynakları:

İslâm öncesi Kürt tarihinin aydınlanmasında başvurulabilecek temel kaynaklar Roma ve Yunan kaynaklarıdır. Bu kaynakların yazarları, yaşananlara şahitlik ettiğinden, kaynakların güvenilirliği yüksektir.

Herodot (M.Ö. 484-425), "Tarih" kitabında, Ahameniş kralı I. Dara'nın (M.Ö. 521-486) ordusunda bulunan gayri nizami Kardakis/Kardoki kuvvetlerinden söz etmektedir. Ayrıca Ahamenişlere boyun eğmiş olan ve kuzeyinde Büyük Zap, güneyinde Küçük Zap, batısında Dicle Nehri bulunan Erba İlu/Erbil merkezli Hadiyab/Adiabana yönetiminden de bahsetmektedir.

Ksenefon (M.Ö. 430-399), M.Ö. 400'de yazmış olduğu "Onbinlerin Dönüşü" isimli eserinde, Aras'ın güneyinde, Van'ın batısında kalan Kardukh (Καρδοῦχ) ülkesinden ve halkı hakkında bilgi vermektedir. Ksenophon, Kardukh'ların dağda oturan savaşı ve Pers krallarına bağlı yaşamayan özgür bir millet olduğu düşüncesindedir. Onun aktarımına göre Pers

kralı daha önce 120.000 kişilik bir orduyu Kardukh'ların üzerine göndermiş ama bunlardan hiçbirini sağ olarak geri dönememiştir. Eserde, Ksenophon'un da içinde bulunduğu 10.000 bin kişilik Yunan ordusunun Kardukh halkıyla yaptıkları savaşa da değinilmektedir. Yunan dil uzmanlarından Ali Karduxos'a göre, Ksenefon, Kürtler için kullanmış olduğu 'Kard-ukh' biçimini Ermenilerden duyup kullanmıştır. Ksenefon'un Kürtler için kullandığı 'Kard:Kürt' kelimesinde Yunanlılar 'ü' sesini söyleyemedikleri için 'a' harfiyle yazmış olup '-lar' çoğul eki için de Ermenice çoğul eki olan 'ukh' kullanmışlardır.

Yunanlı tarihçi Polybius (M.Ö.203-M.Ö.120), "The Histories/Tarihler" adlı eserinde, Selefkosların isyancı Medya satrapı Melon'un ordusunda 'Cyrtii/Kirti, Kurti'ler olarak adlandırılan sapanlılardan söz eder. Seleucia ve Babil'i alarak Kızıl Deniz'e dek tüm toprak

lara hakim olan Melon, ardından Susa üzerine yürüse de burada başarılı olamaz. Sonunda Medya'nın güneyindeki Suriye kralı Büyük Antiochus III tarafından M.Ö. 217'de yenilgiye uğratılır. Melon'un bu isyanında özellikle sapanlı kuvvetlerini oluşturan 'Cyrtii/Kirtiler'e güvendiği kaydedilmektedir. Polybius, Antiochus'un ordusunda 'Cardasec (Cardac'lar, Kardac'lar)'ın bulunduğunu söylemektedir.

Yunanlı tarihçi Diodorus Siculus (M.Ö. 90-M.Ö. 30) M.Ö. 66 yılında yazdığı 40 ciltlik dünya tarihi "Bibliotheca Historia (Tarih Kütüphanesi)"nde Pers Kralı Darius'un hükmettiği ülkeler arasında Kürt krallıkları 'Gordiyene' ve 'Soplene'yi de saymıştır.

Romanlı tarihçi Tito Livio/Titus Livius'un (M.Ö. 59-M.S. 17) günümüze sadece 35 cildi ulaşabilen 142 ciltlik "Ab Urbe Condita, History of Roma/Roma Tarihi"nde Selefkos İmparatoru Büyük Antiochus'un M.Ö. 190 yılında Romalılar ve Bergamalılara karşı Yunanistan'ı ele geçirmek uğruna yaptığı Magnesia muharebesinde yenildiğini ve Antiochus'un 70.000 kişilik ordusunda 'Cyrtii/Kürt' okçularının olduğunu yazmaktadır.

Strabon (M.Ö. 65-M.S.25), 17 ciltlik "Geographika/Coğrafya"sında Babil ve Asurlarla birlikte, bugün Muş-Diyarbakır arasında bulunan Sarisa, Satalca ve Pinaka şehirlerinin bulunduğu 'Gordion'dan ve bahsetmiştir. Strabon, ayrıca Gordionların Ermeniyeye, Tarsus ve Sosini/Sason? mıntıklarında da yaşadıklarını belirtmiştir: "Dicle Nehrinin bulunduğu yerler Kürtlere aittir. Gordyaei (Gordyaea) bölgesi, antiklerin 'Kardukhi' dediği yerle aynı yöredir." Diodorus Siculus'un (m.ö. 90-m.ö. 30) Kürt krallıkları 'Gordiyene' ve 'Soplene'yi; Strabon da 'Soplene' ve 'Corduene' olarak vermektedir.

Strabon'un bahsettiği Ediabene Krallığı'ndan, M.S. 1. yüzyılda tarihçi Pliny (M.S. 23-35), 37 kitaptan oluşan "Naturalis History"de, Ediabene'den "Eskiden Carduchi (Kardukhi) halkı olarak bilinen şimdi ise Cordueni, Adiabene'yle birleşir ve önderinde Dicle Nehri akar (Kitap: VI, 17/14 s.)" diye bahsetmektedir. Dicle Nehri'nin Ermenistan'dan başlayıp 'Kürdüstan Dağları'ndan, yine bir Kürt bölgesi olan Adiabene'den, Apameadan ve Mesene kasabasından geçtiğini yazmıştır (Kitap VI, 31s.). Kürdüstan'a 'Gordyaei (Gord Yurdu)' diyen Pliny, 'Tigris (Dicle)' adlı bölümde Dicle nehrinin Med dilinde 'ok' anlamına geldiği ve nehrin adının okun hızından aldığını, Dicle nehrinin Gordyaei dağlarından geçtiğini yazmıştır. Kafkas kapılarının ardında 'Gordyaean/Kürdüstan' Dağları'nda Valli ve Suarni diye barbar ve gaddar kabilelerin halen bulunduğunu da söylemektedir.

Plutarch (M.S. 46-120) ise, "Bioi Paralleloi/Paralel Yaşamlar" kitabında, Ermeni kralı Büyük Tigran ile Bantıs kralı VI. Misradat'ın (M.S. 63-120) birlikte; Kazvin Denizi'nin güneyinde ve Ferisilerin denetiminde bulunan Medya'nın ve Fırat Nehri'nin doğusuna

döşen Zarbienus'un krallığındaki Gordionların ülkesinin ele geçirme serüveninden bahsetmiştir. Plutarch, Ermenistan kralı Tigranes'in Kürt Kralı Zarbienusu, karısını ve çocuklarını, destek istediği Romalılar Ermenistan'a girmeden önce suikast düzenleterek öldürdüğünü ve Romalıların Zarbienus adına cenaze töreni düzenlediğini anlatmıştır. Plutarch, M.S. 115 yılında Korduene kralının adının Manisarus olduğunu yazmaktadır.

Claudius Ptolemaeus (M.S 90-M.S. 168), Diyarbakır'ın "Bagraoandene/Bekiranlılar", Antep'in "Belcanea/Belikanlılar", Hakkarinin "Tigranoandene/Tiraganlılar", Elazığ'ın "Soplene/Süphanlılar", Dersim'in "Derzene", Botanlılar'ın "Bokhtanoi" aşiretlerinden söz eder. Ptolemy, 'Carduchiler/Kürtleri'i, Geliler'in aşağısında Margasiler'le Cadusiler'in topraklarına yakın bölgesinde gösterir ve daha ilerde ise 'Gordiyene/Kürdüstan' ve 'Gordyaei Dağları'ndan söz eder. Ptolemy; Polybius (M.Ö.203-M.Ö.120) ile Livio/Titus Livius'un (m.ö. 59-m.s. 17) daha önce yazmış oldukları hadiseye benzer olarak; Suriye üzerinde hakimiyet için Mısır kralı Ptolemy III ile M.Ö. 217 yılında yaptığı savaşta bir süre önce isyancı Medya satrapı Melon'u yenilgiye uğratan Selefkos kralı Antiochus III'ün ordusunda 'Cardaces (Cardac'la, Karda'lar)' da vardı.

Dio Cassius (M.S. 155-240), Roma tarihi üzerine yazdığı ve sadece günümüze 19 cildi kalan 80 kitaplık "Histoire Romaine/Roma Tarihi'nin 68. kitabındaki 26. paragrafında 'Gordiyen/Gord Yurdu (Kürdüstan)'e yer vermiştir.

Ammianus Marcellinus'un (M.S. 330-391?), 359 yılında Amid/Diyarbakır'a olan Pers saldırısından söz etmekte ve buraları 'Korduen/Kord Yurdu/Kürdüstan' olarak adlandırmaktadır.

Eutropius, "Breviarium historiae Romanae" adlı 10 ciltlik tarih kitabında, Roma İmparatoru Trajanus'un döneminde hakimiyetin sağlandığı ülkelerden biri olarak 'Corduene/Kürdüstan'a da yer verilmektedir.

Tarihçiler Kürtleri ifade etmek için 'Kard, Kord, Gord, Kirti, Kurti', Kürdüstan'ı ifade etmek için de 'Corduene, Corduaie, Cordyaeae, K/Cardu-chi, Cordueni' kullanılmıştır.

Yüzyıl	Şahsiyet	Söz Etme Biçimleri
M.Ö. 5. yy.	Herodod	Pacty (Bohti, Boran)
M.Ö. 4. yy.	Ksenefon	Kardukhi (Kürt-ler)
M.Ö. 1. yy.	Sallust, Diadorus	Corduene, Cordyene
M.S. 1. yy.	Livy, Strabon	Cyrti, Gord
M.S. 2. yy.	Plutach, Pliny	Gordiyeni, Cordueni
M.S. 2. yy.	Ptolemy, Dio Cassius	Gordiyene, Korduene
M.S. 4. yy.	Sextus Ruf, Eutropius	Kardueni, Cardueni
M.S. 5. yy.	A. Marcellinus, J. Honor, Zasmus	Cardueni, Corduene, Cordyena, Kardueni

Eski Fars/Pers Kaynakları:

Pers Kralı Darius/Dara'nın (M.Ö. 522-486) M.Ö. 515 yılında hazırlattığı Eski Farsça, Elamice, Babilce üç dilli Behistun Yazıtları'nda Fırat Nehrinin kenarından (Dersim ve Elazığ ahalisi) 'Zazana' adında bir kasabanın olduğuna yer verilmiştir.

Sasani/Pehlewice Kaynaklar:

Sasani Devleti döneminde, III. Yazdicerd (M.S.633-651) zamanında yazılmış olan ve günümüze sadece alıntılanan kısımları ulaşan 'Hudayname' ile 600 yılına yazılmış olan "Karnâmag-î Ardaşir-î Babagân/Papagın oğlu Ardaşirin Hikâyeleri"sinde Kürtlere dair bilgilere yer verilmiştir. Karnâme Erdeşir Babekan'da Sasani devleti kurucusu Ardaşir (M.S. 226-652) ile Kürt Kralı Madîg'in m.s. 226 yılında yapmış olduğu savaşa değinilir. Eserde Kürtleri ifade etmek için tekil 'Kurd/kwrt-', çoğul 'kurtân', bugünkü Ermenistan'a yakın coğrafya için de 'Mâdik (Medler)' kullanılmıştır.

1350/1971 yılında İran Tahran Üniversitesi tarih hocaları tarafından hazırlanan "HISTORICAL ATLAS OF IRAN" a göre Selecid (M.Ö. 312-64.) 'CARDUCHI', Partlar 'KORDOUENE', Sasaniler (M.S. 226-651) 'KARDUN', Tahiriler (9.yy) 'KORDESTAN'ı kullanmışlardır. Tahirilerden sonraki tarihsel aşamada 'KORDESTAN' sabit bir şekilde kullanılmaya devam edilmiştir.

(Davami var)

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Aa

av

Ev çiyə? Ev **ave**.
Bu nədir? Bu sudur.
Что это? Это вода.
What is it? It is water.

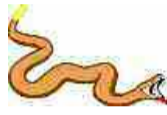
diran

Ev çiyə? Ev **dirane**.
Bu nədir? Bu dişdir.
Что это? Это зуб.
What is it? It is a tooth.

agir

Ev çiyə? Ev **agire**.
Bu nədir? Bu oddur.
Что это? Это огонь..
What is it? It is fire.

mar

Ev çiyə? Ev **mare**.
Bu nədir? Bu ilandır.
Что это? Это змея..
What is it? It is a snake.

Bb

bizin

Ev çiyə? Ev **bizine**.
Bu nədir? Bu keçidir.
Что это? Это коза.
What is it? It is goat.

balon

Ev çiyə? Ev **balone**.
Bu nədir? Bu şardır.
Что это? Это шар.
What is it? It is a balon.

bacan

Ev çiyə? Ev **bacane**.
Bu nədir? Bu pomidordur.
Что это? Это помидор.
What is it? It is a tomato.

otomobil

Ev çiyə? Ev **otomobile**.
Bu nədir? Bu maşındır.
Что это? Это машина.
What is it? It is a car.

Cc

taC

Ev çiyə? Ev **taCe**.
Bu nədir? Bu tacdır.
Что это? Это корона.
What is it? It is a crown.

Canî

Ev çiyə? Ev **Canie**.
Bu nədir? Bu daydır.
Что это? Это жеребенок.
What is it? It is a horse.

cûcîk

Ev çiyə# Ev **Cûcike**.
Bu nədir? Bu cücədir.
Что это? Это цыпленок.
What is it? It is a chicken.

finCan

Ev çiyə# Ev **finCane**.
Bu nədir? Bu fincandır.
Что это? Это чашка.
What is it? It is a cup.

Çç

çav

Ev çiyə? Ev **çave**.
Bu nədir? Bu gözdür.
Что это? Это глаз.
What is it? It is an eye.

çêlek

Ev çiyə? Ev **çêleke**.
Bu nədir? Bu inəkdir.
Что это? Это корова.
What is it? It is cow.

çaynîk

Ev çiyə? Ev **çaynîke**.
Bu nədir? Bu çaynıkdır.
Что это? Это чайник.
What is it? It is a teapot.

çakûç

Ev çiyə? Ev **çakûçe**.
Bu nədir? Bu çəkicdir.
Что это? Это молоток.
What is it? It is hammer.

Dd

defter

Ev çiyə? Ev **dəftere**.
Bu nədir? Bu dəftərdir.
Что это? Это тетрадь.
What is it? It is a copybook.

dar

Ev çiyə? Ev **dare**.
Bu nədir? Bu ağacdır.
Что это? Это дерево.
What is it? It is a tree.

dest

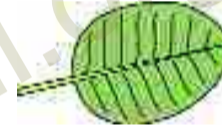
Ev çiyə? Ev **deste**.
Bu nədir? Bu əldir.
Что это? Это ладонь.
What is it? It is a hand.

dil

Ev çiyə? Ev **dile**.
Bu nədir? Bu ürəkdir.
Что это? Это сердце.
What is it? It is a heart.

Ee

belg

Ev çiyə? Ev **belge**.
Bu nədir? Bu yarpaqdır.
Что это? Это лист.
What is it? It is a leaf.

elok

Ev çiyə? Ev **eloke**.
Bu nədir? Bu hinduşqadır.
Что это? Это индюк.
What is it? It is a turkey.

ker

Ev çiyə? Ev **kere**.
Bu nədir? Bu ulaqdır.
Что это? Это осёл.
What is it? It is a donkey.

zebeş

Ev çiyə? Ev **zebeşe**.
Bu nədir? Bu qarpızdır.
Что это? Это арбуз..
What is it? It is a water melon.

Êê

êleg

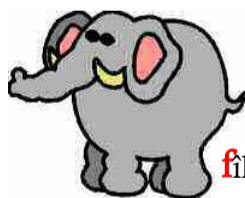
Ev çiyə? Ev **êlege**.
Bu nədir? Bu jiletidir.
Что это? Это жилет.
What is it? It is a jumper.

hêk

Ev çiyə? Ev **hêke**.
Bu nədir? Bu yumurtadır.
Что это? Это яйцо.
What is it? It is an egg.

Ff

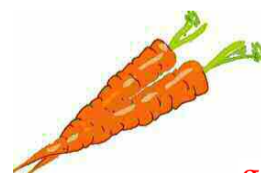
fîl

Ev çiyə? Ev **fîle**.
Bu nədir? Bu fildir.
Что это? Это слон.
What is it? It is an elephant.

fîrok

Ev çiyə? Ev **fîroke**.
Bu nədir? Bu təyyarədir.
Что это? Это самолет.
What is it? It is a plane.

gizêr

Ev çiyə? Ev **gizêre**.
Bu nədir? Bu kökdür.
Что это? Это морковь.
What is it? It is a carrot.

gêzî

Ev çiyə? Ev **gêziye**.
Bu nədir? Bu süpürgədir.
Что это? Это веник.
What is it? It is a broom.

pê

Ev çiyə? Ev **pêye**.
Bu nədir? Bu ayaqdır.
Что это? Это пятка.
What is it? It is a heel.

kêr

Ev çiyə? Ev **kêre**.
Bu nədir? Bu bıçaqdır.
Что это? Это нож.
What is it? It is a knife.

fînd

Ev çiyə? Ev **fînde**.
Bu nədir? Bu şamdır.
Что это? Это свеча.
What is it? It is a candle.

zerafe

Ev çiyə? Ev **zerafeye**.
Bu nədir? Bu zürafədir.
Что это? Это жираф.
What is it? It is a giraffe.

gore

Ev çiyə? Ev **goreye**.
Bu nədir? Bu corabdır.
Что это? Это носки.
What is it? It is a stocking.

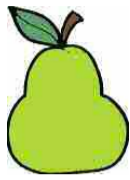

guh

Ev çiyə? Ev **guhe**.
Bu nədir? Bu qulaqdır.
Что это? Это ухо..
What is it? It is an ear.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Hh

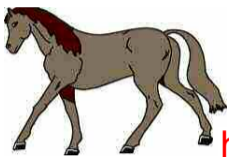
hirmê

Ev çîye? Ev hirmêye.
Bu nêdir? Bu armuddur.
Что это? Это груша.
What is it? It is a pear.

hirç

Ev çîye? Ev hirçe.
Bu nêdir? Bu ayıdır.
Что это? Это медведь.
What is it? It is a bear.

hesp

Ev çîye? Ev hespe.
Bu nêdir? Bu atdır.
Что это? Это лошадь.
What is it? It is a horse.

hêştir

Ev çîye? Ev hêştire.
Bu nêdir? Bu dævêdir.
Что это? Это верблюд.
What is it? It is a camel.

li

dil

Ev çîye? Ev dile.
Bu nêdir? Bu ürêkdir.
Что это? Это сердце.
What is it? It is a heart.

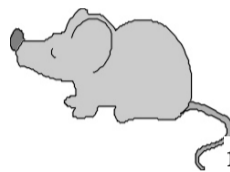
lepik

Ev çîye? Ev lepîke.
Bu nêdir? Bu əlcəkdir.
Что это? Это перчатки.
What is it? It is gloves.

ling

Ev çîye? Ev lînge.
Bu nêdir? Bu qıçdır.
Что это? Это нога.
What is it? It is a leg.

mişk

Ev çîye? Ev mişke.
Bu nêdir? Bu siçandır.
Что это? Это мышь.
What is it? It is a mouse.

îi

dîk

Ev çîye? Ev dîke.
Bu nêdir? Bu xoruzdur.
Что это? Это петух.
What is it? It is a cock.

îsot

Ev çîye? Ev îsote.
Bu nêdir? Bu bibardır.
Что это? Это перец.
What is it? It is a pepper.

gustîl

Ev çîye? Ev gustîle.
Bu nêdir? Bu üzükdür.
Что это? Это кольцо.
What is it? It is a ring.

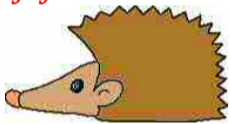

keştî

Ev çîye? Ev keştîye.
Bu nêdir? Bu gəmidir.
Что это? Это пароход.
What is it? It is a ship.

Jj

jûjî

Ev çîye? Evjûjiye.
Bu nêdir? Bu kirpidir.
Что это? Это ёжик.
What is it? It is a hedgehog.

roj

Ev çîye? Ev roje.
Bu nêdir? Bu günəşdir.
Что это? Это солнце.
What is it? It is the sun.

rojname

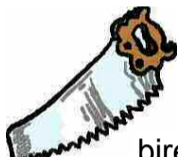
Ev çîye? Ev rojnameye.
Bu nêdir? Bu qəzetdir.
Что это? Это газета.
What is it? It is a newspaper.

kevjal

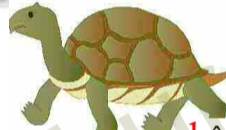
Ev çîye? Ev keviale.
Bu nêdir? Bu xərcəngdir.
Что это? Это краб.
What is it? It is a crayfish.

Kk

birek

Ev çîye? Ev bireke.
Bu nêdir? Bu mişardır.
Что это? Это пила.
What is it? It is a saw.

kûsî

Ev çîye? Ev kûsiye.
Bu nêdir? Bu bağadır.
Что это? Это черепаха.
What is it? It is a tortoise.

lêv

Ev çîye? Ev lêve.
Bu nêdir? Bu dodaqdir.
Что это? Это губы.
What is it? It is a lip.

lîmon

Ev çîye? Ev lîmone.
Bu nêdir? Bu limondur.
Что это? Это лимон.
What is it? It is a lemon.

kund

Ev çîye? Ev kunde.
Bu nêdir? Bu bayquşdur.
Что это? Это сова.
What is it? It is an owl.

kevçî

Ev çîye? Ev kevçîye.
Bu nêdir? Bu qaşığıdır.
Что это? Это ложка.
What is it? It is a spoon.

xezal

Ev çîye? Ev xezale.
Bu nêdir? Bu seyrandır.
Что это? Это джейран.
What is it? It is a deer.

kûlî

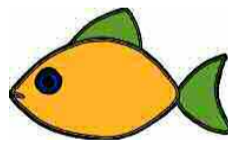
Ev çîye? Ev kûliye.
Bu nêdir? Bu çəyirtkədir.
Что это? Это саранча.
What is it? It is a grasshopper.

Mm

mûz

Ev çîye? Ev mûze.
Bu nêdir? Bu banandır.
Что это? Это банан.
What is it? It is a banana.

masî

Ev çîye? Ev masîye.
Bu nêdir? Bu balıqdır.
Что это? Это рыба.
What is it? It is fish.

gamêş

Ev çîye? Ev gamêşe.
Bu nêdir? Bu samışdır.
Что это? Это буйвол.
What is it? It is a buffalo.

meymûn

Ev çîye? Ev meymûne.
Bu nêdir? Bu meymundur.
Что это? Это обезьяна.
What is it? It is a monkey.

Nn

nan

Ev çîye? Ev nane.
Bu nêdir? Bu çörəkdir.
Что это? Это хлеб.
What is it? It is bread.

trên

Ev çîye? Ev trêne.
Bu nêdir? Bu qatardır.
Что это? Это поезд.
What is it? It is a train.

hûrbivîn

Ev çîye? Ev hûrbivîne.
Bu nêdir? Bu zərrəbındır.
Что это? Это лупа.
What is it? It is a magnifying-glass.

reng

Ev çîye? Ev reñge.
Bu nêdir? Bu boyadır.
Что это? Это краска.
What is it? It is a colour.

Oo

ode

Ev çîye? Ev Odeye.
Bu nêdir? Bu otaqdir.
Что это? Это комната.
What is it? It is a room.

otobûs

Ev çîye? Ev Otobûse.
Bu nêdir? Bu avtobusdur.
Что это? Это автобус.
What is it? It is a bus.

sol

Ev çîye? Ev sole.
Bu nêdir? Bu ayaqqabıdır.
Что это? Это обувь.
What is it? It is a shoe.

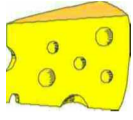

top

Ev çîye? Ev tOpe.
Bu nêdir? Bu topdur.
Что это? Это мяч.
What is it? It is a ball.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Pp

penîr

Ev çiyey? Ev penîre.
Bu nədir? Bu pendirdir.
Что это? Это сыр.
What is it? It is a cheese.

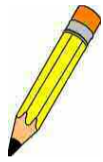
pîvaz

Ev çiyey? Ev pîvaze.
Bu nədir? Bu soğandır.
Что это? Это лук.
What is it? It is an onion.

perçemek

Ev çiyey? Ev perçemeye.
Bu nədir? Bu yarasadır.
Что это? Это летучая мышь.
What is it? It is a bat.

pênûs

Ev çiyey? Ev pênûse.
Bu nədir? Bu qələmdir.
Что это? Это карандаш.
What is it? It is a pencil.

Qq

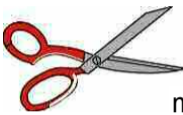

beq

Ev çiyey? Ev beqe.
Bu nədir? Bu qurbağadır.
Что это? Это лягушка.
What is it? It is a frog.

Ev çiyey? Ev qaze.
Bu nədir? Bu qazdır.
Что это? Это гусь.
What is it? It is a goose.

meqes

Ev çiyey? Ev meqese.
Bu nədir? Bu qaçıdır.
Что это? Это ножницы.
What is it? It is a scissors.

portqal

Ev çiyey? Ev portqale.
Bu nədir? Bu portağaldır.
Что это? Это апельсин.
What is it? It is an orange.

Rr

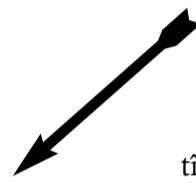
şêr

Ev çiyey? Ev şêre.
Bu nədir? Bu şirdir.
Что это? Это лев.
What is it? It is a lion.

kêwrîşk

Ev çiyey? Ev kêwrîške.
Bu nədir? Bu dovşandır.
Что это? Это заяц.
What is it? It is a rabbit.

tîr

Ev çiyey? Ev tîre.
Bu nədir? Bu oxdur.
Что это? Это стрела.
What is it? It is an arrow.

rovî

Ev çiyey? Ev roviye.
Bu nədir? Bu tülküdür.
Что это? Это лиса.
What is it? It is a fox.

Ss

sêv

Ev çiyey? Ev sêve.
Bu nədir? Bu almadır.
Что это? Это яблоко.
What is it? It is an apple.

stêrk

Ev çiyey? Ev stêrke.
Bu nədir? Bu ulduzdur.
Что это? Это звезды.
What is it? It is a star.

şûr

Ev çiyey? Ev şûre.
Bu nədir? Bu qilncdır.
Что это? Это меч.
What is it? It is a sword.

şeh

Ev çiyey? Ev sheye.
Bu nədir? Bu daraqdır.
Что это? Это гребешок.
What is it? It is a comb.

tiîr

Ev çiyey? Ev tiriye.
Bu nədir? Bu üzümdür.
Что это? Это виноград.
What is it? It is a grape.

tûtî

Ev çiyey? Ev tûtiye.
Bu nədir? Bu tutuquşudur.
Что это? Это попугай.
What is it? It is a parrot.

se

Ev çiyey? Ev seye.
Bu nədir? Bu itdir.
Что это? Это собака.
What is it? It is a dog.

sêvik

Ev çiyey? Ev sêvike.
Bu nədir? Bu kartofdur.
Что это? Это картофель.
What is it? It is a potato.

şîr

Ev çiyey? Ev şîre.
Bu nədir? Bu süddür.
Что это? Это молоко.
What is it? It is a milk.

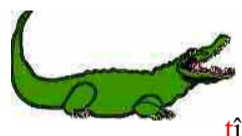
şûşe

Ev çiyey? Ev şûşeye.
Bu nədir? Bu şüşədir.
Что это? Это стекло.
What is it? It is a glasses.

pirtûk

Ev çiyey? Ev pirtûke.
Bu nədir? Bu kitabdır.
Что это? Это книга.
What is it? It is a book.

tîmsah

Ev çiyey? Ev tîmsahe.
Bu nədir? Bu tîmsahdır.
Что это? Это крокодил.
What is it? It is a crocodile.

Uu

utî

Ev çiyey? Ev utiye.
Bu nədir? Bu ütüdür.
Что это? Это утюг.
What is it? It is an iron.

guh

Ev çiyey? Ev guhe.
Bu nədir? Bu qulaqdır.
Что это? Это ухо.
What is it? It is an ear.

Ûû

bilûr

Ev çiyey? Ev bilûre.
Bu nədir? Bu tütəkdir.
Что это? Это свирель.
What is it? It is a pipe.

brûsk

Ev çiyey? Ev brûske.
Bu nədir? Bu ıldırımır.
Что это? Это молния.
What is it? It is a lightning.

Vv

çav

Ev çiyey? Ev çave.
Bu nədir? Bu gözür.
Что это? Это глаз.
What is it? It is an eye.

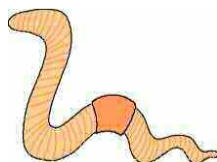
keVok

Ev çiyey? Ev keVoke.
Bu nədir? Bu göyörçindir.
Что это? Это голубь.
What is it? It is a pigeon.

gul

Ev çiyey? Ev gule.
Bu nədir? Bu güldür.
Что это? Это цветы.
What is it? It is a flower.

kurm

Ev çiyey? Ev kurme.
Bu nədir? Bu qurddur.
Что это? Это червяк.
What is it? It is a worm.

çûk

Ev çiyey? Ev çûke.
Bu nədir? Bu quşdur.
Что это? Это птица.
What is it? It is a sparrow.

dupîşk

Ev çiyey? Ev dupîške.
Bu nədir? Bu əqrəbdir.
Что это? Это скорпион.
What is it? It is a skorpion.

bivir

Ev çiyey? Ev bivire.
Bu nədir? Bu baltadır.
Что это? Это топор.
What is it? It is an axe.

berçavik

Ev çiyey? Ev berçavike.
Bu nədir? Bu eynəkdir.
Что это? Это очки.
What is it? It is glasses.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBƏ-ALFABÊYA BI FERHENG

Ww

werdek

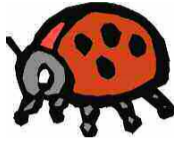

wêne

Ev çîye? Ev werdeke.
Bu nêdir? Bu ökdêkdir.
Что это? Это утка
What is it? It is a duck.

Ev çîye? Ev wêneye.
Bu nêdir? Bu şêkildir.
Что это? Это картина
What is it? It is a map.

Xx

xalxalok

xanî

Ev çîye? Ev xalxaloke.
Bu nêdir? Bu arabüzendîr.
Что это?
Это божья коровка.
What is it? It is a lady-bird.

Ev çîye? Ev xanîye.
Bu nêdir? Bu evdir.
Что это? Это дом.
What is it? It is a home.

Yy

xîyar

heyve

Ev çîye? Ev xîyare.
Bu nêdir? Bu xiyardîr.
Что это? Это огурец.
What is it?
It is a cucumber.

Ev çîye? Ev heyve.
Bu nêdir? Bu aydır.
Что это? Это луна.
What is it? It is a moon.

ew r

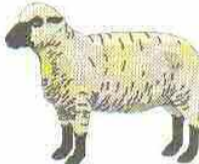
kew

Ev çîye? Ev ewre.
Bu nêdir? Bu buluddur.
Что это? Это туча.
What is it? It is a cloud.

Ev çîye? Ev kewe.
Bu nêdir? Bu kêklickîr.
Что это? Это цесарка
What is it? It is a partridge.

xaç

berx

Ev çîye? Ev xaç e.
Bu nêdir? Bu xaçdır.
Что это? Это крест.
What is it? It is a cross.

Ev çîye? Ev berxe.
Bu nêdir? Bu quzudur.
Что это? Это баран.
What is it? It is a sheep.

yek

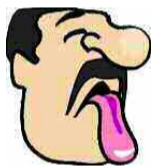

çiya

Ev çîye? Ev yeke.
Bu nêdir? Bu birdir.
Что это? Это единица.
What is it? It is a one.

Ev çîye? Ev çiyaye.
Bu nêdir? Bu dağdır.
Что это? Это горы.
What is it? It is a mountain.

Zz

ziman

zengil

Ev çîye? Ev zimane.
Bu nêdir? Bu dildir.
Что это? Это язык.
What is it? It is a tongue.

Ev çîye? Ev zengile.
Bu nêdir? Bu zengîr.
Что это? Это звонок.
What is it? It is a bell.

zerik

derzi

Ev çîye? Ev zerike.
Bu nêdir? Bu vedrêdir.
Что это? Это ведро.
What is it? It is a bucket.

Ev çîye? Ev derziye.
Bu nêdir? Bu iynêdir.
Что это? Это игла.
What is it? It is a needle.

ALFABÊ

N b/s	KURDÎ		Azerî	DİKARÎ BIXWÎNÎ
	ya bi tîpên latinî	ya bi tîpên kirilî	Latinî	
1	Aa	Aa	Aa	Artêş, armanc, av, agir, azadî, adar, azerî, aram, artêş,
2	Bb	Бб	Bb	Bazîd, beran, berf, Baran, ba, bahoz, berbang, bedew, berx
3	Cc	Цц	Cc	Cûdî, cêr, ceş, Decle, Cefer, Cemîl, cêv, Cello,
4	Çç	Чч	Çç	Çekdar, çem, çar, çepik, çav, çeleng, çil,
5	Dd	Дд	Dd	Dayîk, dewr, dar, dest, Dara, dû, deh, defter, don, dîwar, dinê
6	Êê	Ее	Ee	Êlnûr, êvar, êzîng, êş, êlek, Êldar,
7	Ee	Яя	Əə	Enî, ewr, erê, Ewreman, Elî, elek, Elegez, Erzurum,
8	Ff	Фф	Ff	Ferat, frtone, Fariz, fil, fûtbol, Ferman, Firat, Fatma
9	Gg	Гг	Gg	Gerîlla, Gebar, genim, gellî, germ, golig, gore, goh
10	Hh	Нн	Hh	Hewlêr, havîn, hirç hêsir, hewar, havîn, hurmê, hesp
11	Îî	Ии	Ii	Îsal, îni, bîr, pîr, sîr, Îdrîs, Îsa, îcar, valî, Îbrahîm, Îran
12	Ii	Ьь	Ii	Kirin, birin, firîn, kirîn, Miraz, mirin, minminîk,
13	Jj	Жж	Jj	Jîyan, jûjî, Nûjîn, jor, jêr, jehr, jale, jajik, Janna,
14	Kk	Кк	Kk	Kurdistan, karker, kevan, Kemal, Kerkuk, Kerem, kelem
15	Ll	Лл	Ll	Lûr, legleg, gul, bilbil, dil, Laliş, Lêyla, lazim, lempe, limon
16	Mm	Мм	Mm	Mîdîa, merd, mêr, mêvan, masî, meş, Misir,
17	Nn	Нн	Nn	Nan, nêrî, nig, Nîva, nevî, ner, nav, nas, hinar, Hesên,
18	Oo	Оо	Oo	Osê, Oskan, dor, sor, Oric, ode, orxan, Oslo, Duhok
19	Pp	Пп	Pp	Par, piling, pîr, pola, pis, Paşa, Perîşan, pitî, petek, perçe
20	Qq	Qq	-	Quling, qawe, qîr, qelem, qaîş, qat, qeysî, Qasim, qesir, qend
21	Rr	Рр	Rr	Ro, Rostem, zer, ber, gerîlla, reş, ru, rast, ram, aram, zirav
22	Ss	Сс	Ss	Serok, Sîpan, Sencar, sêv, sor, sût, serî, saz, serbaz, Sefer, sê
23	Şş	Шш	Şş	Şoreş, şev, şe, şene, şêr, şûr, şapik, şalik, şirîn, sekir, şewaq
24	Tt	Тт	Tt	Tîr, tîrêj, tam, tas, tî, tendûr, Temam, temaşe, tîfing, top,
25	Ûû	Уу	Uu	Kûr û dûr, pênuş, hûr, şûr, nûr, bûyîn, çûyîn, bûyar
26	Ûu	Юю	Ûü	Gul, sur, dudu, guh, buhur, kurd, Kurdistan, guhdar, nuh
27	Vv	Вв	Vv	Vala, vrvêşî, vira, vîalî, av, valî, vajî, Vagîf, Van, vala, eva
28	Ww	Ww	-	War, welat, Weçîh, weşandin, Xwedê, Wezîr, Wekîl, walî
29	Xx	Хх	Xx	Xiyal, xewn, xanî, xurtî, Xelîl, xalo, xatî, Xalid, xaç, xêr, xas
30	Yy	Йй	Yy	Yasin, Yusif, Yagub, Yasemen, yeqîn, Yehya, yarmarka
31	Zz	Зз	Zz	Zozan, zer, zêr, zor, zengil, zend, zîv, zelal, Zîver, zeytûn

ПСК распределяет помощь нуждающимся семьям

По случаю благословенного месяца Рамадан Комитет Барди в сотрудничестве с Организационным центром Патриотического союза Курдистана в Киркуке раздал продовольственную помощь 200 бедным и малообеспеченным семьям в Барди и Кани Долане.

Семьи поблагодарили комитет Барди за помощь, оказанную им в этот благословенный месяц, молясь Всевышнему о сохранении ПСК. И это не первый раз, когда Патриотический союз Курдистана оказывает помощь бедным и нуждающимся семьям, так как за последние несколько дней он выступил с инициативой раздать продовольственные корзины большому количеству нуждающихся семей на окраинах Киркука и пожертвовал облегчить бремя граждан в этот священный месяц. ПСКмедиа

Басташ: Ключ к выборам в руках ДПН

Глава блока Демократической партии народов (ДПН) в парламенте Турции Мерал Даниш Басташ

раскрыла причину учащающихся кампаний арестов членов своей партии, подчеркнув, что закрытие партии является окончательным.

Басташ сказала, что Анкара после своего провала в деле Кобани решила арестовать 91 мэра и должностное лицо Народно-демократической партии, и в этих рамках турецкая полиция арестовала 48 человек в городах Амед, Ван, Адана, Стамбул и 10 других городов в северном Курдистане». И добавила: Ключ к выборам в Турции и северном Курдистане находится в руках Народно-демократической партии, поэтому атаки усилились, чтобы ослабить ее, подчеркнув, что в конце концов они победят.

ПСКмедиа

Сотни людей вышли на митинг против угрозы закрытия турецкой организации по защите прав женщин

Сулеймания, Региональный Курдистан, 17 апреля - В субботу в нескольких турецких городах, в том числе в Стамбуле и Анкаре, сотни людей вышли на демонстрацию против закрытия одной из самых уважаемых в стране групп по защите прав женщин. «Невозможно остановить нашу борьбу. Мы не позволим закрыть нашу ассоциацию», — заявила АФР генеральный секретарь We Will Stop Femicide Фидан Атаселим. Прокуратура Стамбула в среду подала иск о закрытии ассоциации за «деятельность против закона и морали». We Will Stop Femicide освещает убийства и жестокое обращение с женщинами в преимущественно мусульманском, но официально светском государстве. По словам Атаселим, в иске группа обвиняется в проведении деятельности, нарушающей «законы и мораль» Турции. Ассоциация выступила с резкой критикой прошлогоднего решения президента Реджепа Тайипа Эрдогана вывести Турцию из Стамбульской конвенции, которая требует от стран принятия законов, направленных на предотвращение и преследование насилия в отношении женщин. Организация We Will Stop Femicide заявляет, что в прошлом году в Турции было убито 280 женщин, многие из которых были совершены членами их семей. Еще 217 женщин умерли при подозрительных

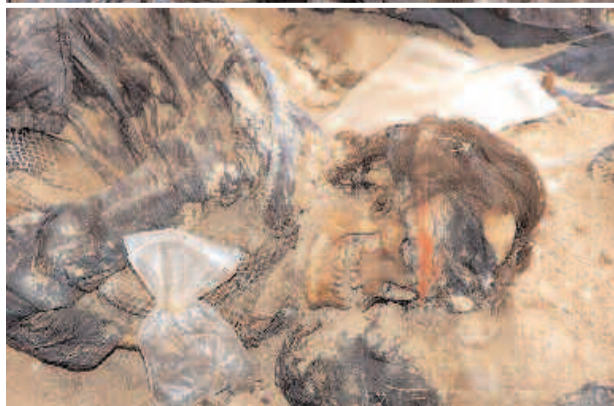
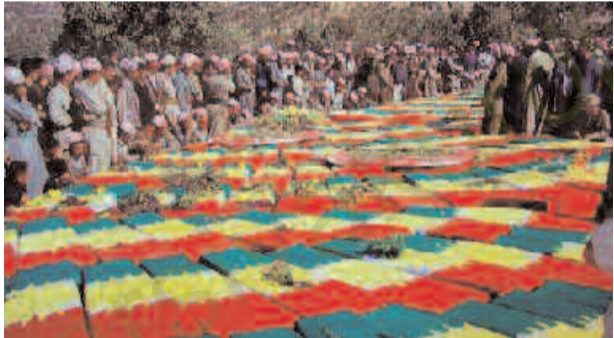

обстоятельствах, в том числе официально зарегистрированных как самоубийства, сообщает группа. Атаселим сказала, что иск был подан на основании жалобы, зарегистрированной группой турок через веб-сайт, созданный президентом для обработки запросов граждан. В жалобе группа обвиняется в «разрушении семьи под предлогом защиты прав женщин», сказала Атаселим. Язык похож на тот, который использовал Эрдоган в своем решении выйти из Стамбульской конвенции, которую Турция подписала в 2011 году. Социальные консерваторы в Турции заявляют, что конвенция пропагандирует гомосексуальность и угрожает традиционным семейным ценностям. «Не женщин судите, а убийц!» - сотни демонстрантов, собравшихся в Стамбуле, кричали. В акции приняли участие представители оппозиционных партий, а также родственники жертв домашнего насилия. «Эти женщины — бойцы... Я хотел быть там, чтобы поддержать их», — сказал Нихат Паландокен, отец девочки, убитой в 2017 году.

ПСКмедиа

Анфаль, курдский Холокост

Жестокость всегда ужасна, но она выглядит еще ужаснее, когда правительство начинает расправу над своим собственным народом. Это то, что иракский режим Баас сделал во время Саддама Хусейна - были проведены ужасающие операции против курдского народа, разрушены тысячи курдских деревень на севере Ирака. Геноцид "Анфаль", совершенный в отношении курдского населения, был одним из самых варвар-

ских. Кампания "Анфаль" 1988 года была военной операцией геноцида, организованной режимом Баас против этнического курдского населения. Во время ирано-иракской войны, которая длилась с 1980 по 1988 год, курды воспринимались как угроза иракскому режиму. Али Хасан аль-Маджид, двоюродный брат Саддама Хусейна и тогдашний министр обороны Ирака, был назначен Хусейном для устранения этой предполагаемой угрозы.

"Анфаль" была жестокой кампанией борьбы с курдскими повстанцами. Она была проведена в 8 этапов с февраля по сентябрь 1988 года, и самое позорное преступление было совершено 16 марта 1988 года, когда на курдский город Халабджа, расположенный недалеко от иранской границы, была совершена смертельная химическая атака, лишившая жизни 5000 мирных жителей, и покалечившая еще тысячи людей, которые все еще продолжают умирать. Химическая атака была лишь одним из многих способов зачистки курдского населения. Они включали массовые перемещения населения, депортации и казни. Иракские силы безопасности сгоняли гражданских лиц в концентрационные лагеря, наиболее известным из которых был "Топзава" недалеко от города Киркук. Взрослых мужчин и подростков в таких лагерях расстреливали, а детей, женщин и стариков оставляли умирать от болезней и голода. "Анфаль" опустошил Иракский Курдистан, уничтожив почти 190000 курдов и разорив около 4000 курдских деревень. С 2003 года иракский специальный трибунал признал руководителей этой операции виновными в преступлениях против человечности, геноциде и умышленных убийствах. Али Хасан аль-Маджид был признан виновным в геноциде и казнен в январе 2010 года.

kurdistan.ru

Премьер-министр Барзани прибыл в Лондон с официальным визитом

18 апреля премьер-министр Иракского Курдистана Масрур Барзани прибыл в Лондон для встреч со своим британским коллегой Борисом Джонсоном и другими высокопоставленными официальными лицами. Сообщается, что темами переговоров Барзани и

Джонсона будут вопросы укрепления отношений между Эрбилем и Лондоном в сфере торговли и инвестиций, а также вопросы сотрудничества в борьбе с терроризмом.

Обсуждения также охватят последние политические события в Ираке и регионе в целом, сообщает в пресс-релиз офиса курдского премьера. "Курдистан и Великобританию связывает давняя дружба. Мы сотрудничаем в борьбе с терроризмом, поддерживаем беженцев и перемещенных лиц и выступаем за мир и прогресс во всем Ираке", написал премьер-министр Барзани написал в Твиттере. "На этой неделе я в Лондоне, чтобы изучить способы укрепления торговых и инвестиционных связей". **kurdistan.ru**

Депутаты осуждают нападения Турции на Курдистан

Журналисты и парламентарии, отреагировавшие на агрессию Турции против Курдистана, оценили турецкую политику как «лицемерную», при этом раскритиковав СМИ, которые не осветили вторжение.

Растет негативная реакция в СМИ в ответ на вторжение, предпринятое Турцией в оборонительном районе Мидия при поддержке НАТО.

В заявлении курдских политиков подчеркивается поддержка со стороны НАТО турецких атак, против которых отреагировали различные круги, особенно курдский народ. Журналисты и парламентарии отреагировали на агрессию Турции против курдского народа. Турция, по иронии судьбы, отводилась роль «посредника» в войне между Россией и Украиной, находящейся под защитой НАТО.

Ева Эрнст-Дзеджич: «Эрдоган действует лицемерно»

Ева Эрнст-Дзеджич, пресс-секретарь комитета по иностранным делам австрийского парламента от Партии зеленых, написала в своем Twitter-аккаунте: «После конфликта на Украине Турция начала атаку против курдских ополченцев на

севере Ирака. Со стороны Эрдогана лицемерно пред-

носит ущерб всему НАТО и себе самой своей незаконной

ставлять себя посредником в конфликте между Россией и Украиной и в то же время ускорять наступление на соседние страны в нарушение международного права». Макс Лакс: Незаконные нападения должны прекратиться. Депутат немецкой Партии зеленых Макс Лакс, избранный в Бохуме, заявил в своем Twitter-аккаунте, что вторжение турецкого государства на самом деле нанесло ущерб НАТО. «Турция уже несколько дней проводит интенсивную военную операцию против Курдистана на севере Ирака. Турция

операцией. Эти незаконные нападения должны прекратиться как можно скорее. Необходимо демократическое решение курдской проблемы!»

Реакция на молчание журналистов Главный редактор немецкого ARD Джордж Рестле заявил, что нападение Турции недостаточно освещается в прессе. Он написал в своем Twitter-аккаунте: «Уважаемые коллеги, даже если российско-украинский конфликт доминирует по праву в новостях, война Турции против курдов должна быть для нас важнее одной сноски». анф **ПСКмедиа**

Высший комитет по делам женщин обсуждает форум ПСК

В четверг в городе Сулеймания состоялось заседание Форума Патриотического союза Курдистана при Верховном комитете по делам женщин в присутствии женщин-членов партийных и беспартийных организаций, районов Койя и Башир.

И наш корреспондент сообщил, что Форум Патриотического союза женщин Курдистана прошел при широком участии профессоров университетов Курдистана, образования, прав человека, а также тех, кто занимается женщинами и делами семьи.

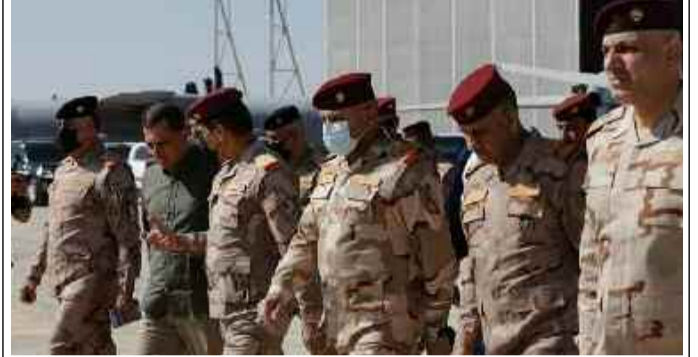

Она добавила: На встрече обсуждались Форум Патриотического союза Курдистана, роль женщин, замечания и предложения, гендерное равенство в центрах и учреж-

дениях Патриотического союза Курдистана в целом, а также Форум Патриотического союза Курдистана, запланированный на начало мая следующего года. **ПСКмедиа**

Делегация иракской службы безопасности посетила Синджар после недавнего столкновения с РПК

В четверг, 21 апреля, в езидский район Синджар, расположенный в северной иракской провинции Ниневия, прибыла высокопоставленная делегация управления

безопасности иракской армии.

Как сказано в официальном заявлении Объединенного оперативного командования Ирака, визит высших должностных лиц службы безопасности предназначен для проверки ситуации в езидском районе.

В состав делегации вошли начальник штаба иракской армии генерал-лейтенант Абдул Амир Яралла, заместитель командующего объединенными операциями Абдул Амир Шамари и несколько других командиров.

Визит состоялся через два дня после того, как подразделения иракской армии столкнулись с аффилированными с РПК местными силами. **kurdistan.ru**

В Шингал прибывает высокопоставленная делегация службы безопасности

Сулеймания, Региональный Курдистан, 21 апреля - В четверг в Шингал прибыла делегация службы безопасности высокого уровня, а мэр района подтвердил, что ситуация с безопасностью ухудшается. В районе Шингал произошла серия столкновений между иракскими силами безопасности и курдскими подразделениями охраны, а последние столкновения в среду вечером привели к гибели члена одного из подразделений. В заявлении для ПСКмедиа мэр Шингал Рана Каски сообщила, что "сегодня в район Шингал прибыла иракская делегация службы безопасности, чтобы обсудить пути решения проблем", пояснив, что в настоящее время ситуация с безопасностью в Шингале ухудшается. Она добавила: "Между курдскими подразделениями и иракскими официальными лицами продолжаются новые перего-

воры по стабилизации ситуации", подчеркнув, что сегодня может начаться демонстрация против присутствия сил безопасности. Она подтвердила, что "курдские отряды состоят в основном из жителей Шингала", указав, что в результате столкновений в среду вечером один из членов отряда был убит. Объединенное оперативное командование объявило сегодня в заявлении, полученном ПСКмедиа: «Делегация высокого уровня безопасности во главе с главой аппарата национальной безопасности Хамидом аш-Шатри, начальником штаба армии генерал-лейтенантом Абдул-Амиром Яраллахом, заместителем по объединенным операциям генерал-лейтенантом Абдул-Амиром аш-Шамри и рядом командиров, силы безопасности достигли района Шингал». «Целью визита является проверка сил безопасности и отслеживание ситуации с безопасностью в районе», — добавил он. **ПСКмедиа**

ДИПЛОМАТ

№ 15 (479) 17-23 Апрель 2022-год ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА

Премьер-министр Барзани призывает Великобританию увеличить инвестиции

19 апреля премьер-министр Иракского Курдистана Масрур Барзани был принят в Лондоне своим британским коллегой Борисом Джонсоном. В ходе встречи курдский лидер выразил надежду на увеличение британских инвестиций. "На встрече обсуждались последние события в Ираке и регионе в целом, а также развитие двусторонних связей между Курдистаном и Великобританией", — говорится в пресс-релизе Регионального правительства Курдистана (КРГ).

Премьер-министр Барзани

выразил благодарность премьеру Джонсону и Великобритании за их поддержку в рамках возглавляемой США Международной Коалиции по борьбе против "Исламского государства" (ИГ).

"Он также проинформировал премьер-министра Джонсона о программе реформ КРГ, направленной на диверсификацию экономики и поощрение инвестиций", — говорится в пресс-релизе.

"Премьер-министр выразил надежду на увеличение британских инвестиций в

Курдистан и выразил готовность КРГ содействовать этому процессу".

Британский премьер, со своей стороны, подчеркнул важность "исторических отношений" между Курдистаном и Соединенным Королевством, вспомнив свой визит в курдский регион, когда он был мэром Лондона.

"Премьер-министр Великобритании выразил желание своей страны поддерживать Курдистан во всех областях и подчеркнул важность решения вопросов между КРГ и правительством Ирака. Он также высоко оценил роль премьер-министра Барзани в решении миграционного кризиса".

Также о приверженности Великобритании безопасности и стабильности Курдистана во время встречи с курдским премьером заявила британский государственный министр по делам Азии и Ближнего Востока Аманда Миллинг.

kurdistan.ru

Министерство Пешмарга отвергает обвинения в участии в турецких военных операциях

Сулеймания, Региональный Курдистан, 21 апреля - Министерство Пешмарга

началом турецких военных операций в приграничных районах Курдистана неко-

сотрудничестве и участия в этих операциях». «Мы отвергаем эти обвинения и утверждаем, что курдские силы Пешмарга не участвовали в турецких военных операциях», — добавили в министерстве. В министерстве продолжили, что Пешмарга не допустит, чтобы какой-либо другой населенный пункт попал под влияние решения проблем между конфликтующими сторонами, «потому что народ Курдистана годами расплачивается ценой региональных конфликтов, которые причинили большой ущерб». Министерство Пешмарга подчеркнуло необходимость уважать суверенитет Курдистана и Ирака.

ПСКмедиа

отвергло обвинения в участии в турецких военных операциях в Курдистане. Министерство Пешмарга заявило: «С

торые средства массовой информации выдвинули необоснованные обвинения в адрес курдских сил Пешмарга, обвиняя их в

ПСК и Компартия Курдистана обсуждают события

Сегодня, в четверг, делегация Хамринского организационного центра Патриотического союза Курдистана во главе с Каримом Шакуром, должностным лицом центра, посетила местный комитет Хурмато Коммунистической пар-

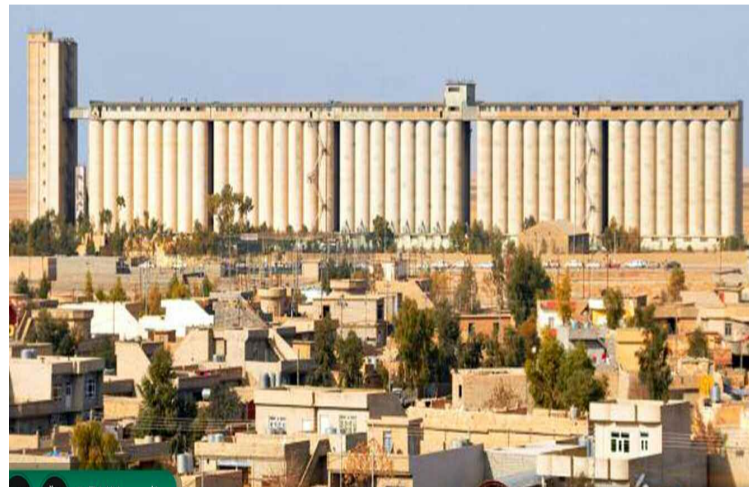
тии Курдистана и была тепло принята Хемином Нури, должностным лицом комитета и партийных кадров.

В ходе визита были обсуждены несколько важных моментов, касающихся сферы обслуживания, образования, безопасности и социальных аспектов, а также акцент двух сторон на важности предоставления точек в письмах и стремления к решению нерешенных проблем, волнующих граждан в регионе. Со своей стороны, Карим Шакур сказал в заявлении для PUKmedia: «У нас есть общее видение с Коммунистической партией Курдистана и общий проект, но нам необходимо обновить отношения, чтобы укрепить узы братства между двумя сторонами, а также служить нашему народу в регионе».

ПСКмедиа

Международная коалиция взорвала убежища ИГИЛ в горах Карачох

Сулеймания, Региональный Курдистан, 21 апреля - Боевые самолеты международной коалиции бомбили укрытия организации ИГИЛ в горах Карачох Махмурского района. Командир добровольцев курдских сил Пешмарга Гази Фейсал сообщил ПСКмедиа, что международная коалиция бомбила укрытия ИГИЛ в горах Карачох, отме-

тив, что размер ущерба пока неизвестен. Фейсал выявил рост террористических движений в регионе, и удары повлияли на уравнивание возможностей остатков террористов ИГИЛ в Махмуре. Он подчеркнул, что политический тупик и задержка с формированием нового правительства являются одними из факторов, усиливающих движение остатков ИГИЛ.

ПСКмедиа

TƏSİSÇİ VƏ BAŞ REDAKTOR:

TAHİR SÜLEYMAN

İMTİYAZ Ü SERNİVİSAR:

TAHİR SİLƏMAN

УЧРЕДИТЕЛЬ И ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

TAXİR SULEYMAN

Tel: +994 50 352-33-18

Baş redaktorun müavini:

Ramiz Qərib

Xüsusi müxbir:

Tariyel Cəlil

Региональный корреспондент:

Усуб Тейфур

Müəlliflərin mövqeyi ilə redaksiyanın mövqeyi üst-üstə düşməyə bilər.

Ünvan: Bakı şəhəri Az1040, küçə

S.Mehmandarov ev 25, mənzil 17

Navnisan: Bakı Az1040, soyaq

S.Mehmandarov xani 25, mal-17

Адрес: Баку Az1040, улица

С.Мехмандаров дом 25, кв.-17

Qəzet "Diplomat" qəzetinin bilgisayar mərkəzində yığılıb səhifələnilib və "Mətbuat" mətbəəsində çap olunmuşdur.

e-mail: hewler@mail.ru

Şəhadətnamə: NƏŞ 005004966

BUSB-un Sabunçu rayon filiali

VÖEN 1800061582

H/h 438010000

Sifariş: 1500